

act
A. 5.500

Lutheruse
Wäike Katekismus

Koolile ja leerile
lühidalt ära seletanud

M. Lipp,
Nõo õpetaja.

K. Söödi'i trükk ja kirjastus, Tartus, 1908.

A. 5.500

10
Hjuisa Dr. Martin Lutherus,

sündinud 10. novembril 1483, surnud 18. veebruaril 1546.

Üks kindel linn ja varjupaik
On meie Jumal taevas,
Ta hoiab meid kui kilp ja mõel,
Ta aitab kõiges vaevas.
Küll wana waenlane
On wäga wihane,
Suur wägi, kawalus
On tema tugewus :
Ei ole tema jarnast!

Lutheruse
Wäike Katekismus

Koolile ja leerile
lühidalt ära seletanud

M. Lipp,
Nõo õpetaja.

Къ печатанію сего сочиненія со стороны Консисторіи
препятствій не имѣется.

Рига-Замокъ, 27-го мая 1908 г.

№ 3823.

Вицепрезидентъ Т. Гетгенсъ.

Секретарь Вильбоа.

ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Kirjandusmuuseumi

Arhiivraamatukogu

79267

Gesföna.

Mitmest poolt on soowi awaldatud: ilmugu raamatu wäljaandja „Sooli Katekismus“ ka lihtkõnes, ilma küsimuste ja koostmisteta. Ühtlasi soowiti siisu lühendust, nimelt kirjasalmide poolest.

Seda soowi olen eesseiswas katekismuse seletuses täita püüdnud. Üksi ühe asja poolest olen uut teed käinud: selle pääle on enam rõhku pandud, kui enne, et katekismuse ja piiblitloo õpetus enam ühe sihi järele sünniks, et nimelt katekismuse seletus ennast enam piibli lugude najale toetaks. Sellepärast ei nimetata siin üksi lugusid, mis iga õpetüki kohta tähtsad on, selle seletuse järele, nagu seni maani enamisti sünnis, waid enne tuleb lugu, siis asja seletus. Nii püütakse tuttawa juurest tundmata, lihtsama juurest raskema asja juure saada. Ei lepita ka mitte üksi loo nimetamisega, waid katjutakse, kui ka lühidalt, neid päämõtteid, mis piibli jutustusest wälja paistawad, mõne sõnaga meelde tuletada, et raskema mõiste seletust võimalikuks teha. Wisisti ei saa tutwate lugude meeldetuletus laste mälestusele mitte uueks koormaks olema, waid üksi katekismuse arusaamist fergitama.

Kirjajõnade juures on tähtsamad tähekefega (*) ära märgitud. Muidugi võib siingi veel kooliõpetaja tarwiduse järele, laste mõistuse ja jõudu mööda, lähemat väljavalikut ette võtta. Pääle selle soovitan usuõpetuse andjale, nagu „Kooli Katekismuse“ tarvitamise juures, oma suuremat katekismuse seletust, „Katekismuse Kooli“, mis 1895—1897 Tartus ilmus, ettevalmistamise abiraamatuks.

Ünnistagu siis helde Jumal ise seda väikest kirjakest, mis kooli- ja leeritoas enesele aset palub, oma nime auuks ja meie koguduste kasuks!

Seda soovib usuvendi tervitades

Rõõo kirikunõias,
24. novembril 1907.

Raamatu kirjutaja.

Meie ristiusu õpetuse wiis päätüffi.

Esimene päätüff.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Minna olen Issand, Sinu Jumal. Sul ei pea mitte tõisi jumalaid olema minu kõrwal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõigi asjade kartma, armastama ja tema pääle lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wammu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, hääl meelele kuuleme ja õpime.

Neljas käsk.

Sina pead oma isa ja ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa pääl.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega vihasta; waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme ja neid armsaks ja kalliks peame.

Viies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale hääd teeme kõiges ihu hädas.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kasiinasti ja puhtasti elame kõnedes ja tegudes; ja et igalüks peab oma abikaasat armastama ja auustama.

Seitsmes käsk.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kisu; waid et meie tema wara ja päätoidust aitame kaswatada ja hoida.

Ahheksas käsk.

Sina ei pea mitte ülekohtut tunnistama oma ligimese wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pääle mitte kawalasti ei waleta, teda mitte ära ei anna, feelt ei pekfa, ega kurje kõnesid tema pääle ei tõsta; waid et meie tema eest kostame, kõik hääd temast kõneleme, ja kõik asjad hääts kääname.

Ü h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese kodä.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pärandust ehk koda kawalusega ei piüia ega õiguse nimel eneste poole ei kisu; waid et meie teda aitame, et tema jeda enesele wõiks pidada.

K ü m n e s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naist, peret ega weisid ära ei awatele ega wägisi ei wõta; waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinaisist kästudest?

Tema ütleb nõnda: Mina Issand, sinu Jumal, olen piüha wihaga Jumal, kes wane-
mate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest saadik, nende kätte, kes mind wihkawad; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina hääd tuhandest põlwest saadik.

Mis see on?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neistfinasist käs- kudest üle astuvad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude vastu tegema; aga tema töötab armu ja kõik hääd kõigile, kes need käsud peavad; seepärast peame meie teda ka armas- tama, tema pääle lootma ja hää meelega tema käsku mööda tegema.

Tõine päätükk.

Püha ristiulk.

Esimene õpetus.

Uoomisest.

Mina usun Jumala Issa, Kõigewägewama, taewa ja maa Uooja sisse.

Mis see on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud, ja weel hoiab; pääle selle riided ja kingad, söömise ja joomise, kaja ja maja, naise ja lapse, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkesti ja iga päew annab; ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitses; ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda wäärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida, ja tema sõna kuulda. See on tõesti tõsi.

Tõine õpetus.

Uunastamisest.

Mina usun Jeesuse Kristuse Jumala ainu- fündinud Uooja, meie Issanda sisse, kes on

saadud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariaast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrgu hauda, kolmandal päeval jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma kõigewägewama Isa paremal käel, säält tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute pääle.

Mis see on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omast Isast igawesti sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Mariaast ilmale toodud, minu Issand on, kes mind, ära kadunud ja hukka mõistetud inimese on päästnud ja lunastanud, kõigest patust, surmast ja kuradi wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga; et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast. elab ja walitseb igawesti. See on tõesti tõsi.

Kolmas õpetus.

Pühitsemisest.

Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha ristikogudust, pühade osasaamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen

Mis see on?

Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda, ega tema juure saada; waid Püha Waim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud; nõnda kui tema kõik ristikogudust maa pääl kutsub, kogub, walgustab,

pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab; jessamas ristikoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele iga päew kõik patud rohkesti andeks annab, ja wiimsel päewal mind ja kõik surunud üles äratab, ja minule, kõigi usklikkudega Kristuses, igawese elu annab. See on tõesti tõsi.

Kolmas päätiik.

Püha Meie Jsa palwe.

Meie Jsa, kes sa oled taewas, pühitsetud saagu sinu nimi, sinu riik tulgu, sinu tahtmine sündigu, kui taewas nõnda ka maa pääl, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse, waid päästa meid kurjast ära; sest sinu pärast on riik ja wägi ja au igawesti. Amen.

Esimesed palwe sõnad.

Meie Jsa, kes sa oled taewas.

Mis see on?

Jumal tahab meid seeläbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma teda meie õige Jsa ja meid tema õiged lapsed olewat; et meie julgesti ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluwad.

Esimene palwe.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Mis see on?

Jumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume jessinases palwes, et ta ka meie juures saaks pühitsetud.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumala sõna selgesti ja puhtasti õpetatakse ja meie ka pühasti kui Jumala lapsed seda mööda elame; siis aita meid, armas taewane Jsa! Aga kes tõist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime; selle eest hoiab meid, armas taewane Jsa!

Teine palwe.

Sinu riik tulgu.

Mis see on?

Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest, aga meie palume sešsinases palwes, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Jsa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume, ja Jumala meele pärast elame jün ajalikult ja säääl igawesti.

Kolmas palwe.

Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa pääl.

Mis see on?

Jumala hää ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta, aga meie palume sešsinases palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine; waid finnitab ja hoiab meid kindlasti omas sõnas ja usus meie otsani; see on tema armuline ja hää tahtmine.

Meljas palwe.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele, aga meie palume ses-
sinases palwes, et tema meile annaks seda mõista ja
tänuaga wastu võtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib?

Kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks
tarwis läheb: söömine, joomine, riided, kingad, koda,
maja, põld, weised, raha, wara, waga abikaasa, wagad
lapsed, waga pere, wagad ja truud ülemad, hää walit-
sus, hää ilm, rahu, terwis, auus elu, hääd sõbrad,
truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

Wiies palwe.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie
andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on?

Meie palume sessinases palwes, et taewane Jsa
mitte ei tahaks waadata meie pattude pääle ega nende
pärast meile seda keelda, mis meie palume, ega pole
seda ka mitte teeninud: waid tema tahaks seda meile
kõik armust anda, sest et meie igapäew palju pattu
teeme ja küll selget nuhtlust teenime; siis tahame meie
ka südamest andeks anda ja hää meel hääd teha neile,
kes meie wastu ekswad.

Auues palwe.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on?

Jumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume ses-
sinases palwes, et Jumal meid tahaks hoida ja üles

pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta ega saada ebausku, meelearaheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse; ja kui meid seega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ära wõidame ja wõimust saame.

Seitsmes palwe.

Waid päästa meid kurjast ära.

Mis see on?

Meie palume seitsinases palwes kui ühel hoobil, et taewane Jsa meid tahaks päästa lõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust; ja wiimaks kui meie surma tunnike tuleb, õndsas otsas meile anda ja armuga seitsinasest hädaorust enese juure taewa wõtta.

Wiimsed palwe sõnad.

Seis sinu päralt on riik ja wägi ja au igawesti. Amen.

Mis on aamen?

See on, et mina pean kindlasti uskuma, et taewane Jsa meie palwet heldesti on wastu wõtnud ja kuulnud; sest et tema ise meid on käskinud nõnda paluda ja töotanud, et tema meid tahab kuulda. Amen, aamen, see on: jah, jah, see peab tõesti nõnda sündima.

Neljäs päätükk.

Püha ristimise Sakrament.

I. Mis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas wesi, waid on niisugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

Mis Jumala sõna see on?

Kui meie Jõsland Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu wiimses päätükis: „Minge ja tehke jünger

riks kõik rahwad, neid ristides Issa ja Poja ja Püha Waimu jisse.“

II. Mis annab eht saadab ristimine?

Tema saadab pattude andeksandmist, päästab ära surmast ja kuradist, ja annab igawest õndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõna ja töötused kuulutavad.

Mis sugused on need Jumala sõnad ja töötused?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu viimises päätlütkis: „Kes usub ja keda ristitakse, see peab õndsaks saama; aga kes ei usu, seda peab hukka mõistetama.“

III. Kuidas võib wesi nii suuri asju teha?

Wesi ei tee seda tõesti mitte, waid Jumala sõna, mis weega ja wee juures on, ja usk, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub, sest ilma Jumala sõnata on wesi paljas wesi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks elu wesi täis armu ja uuesündimise pesemine Püha Waimu sees, kuida püha Paulus ütleb Tituse raamatu kolmandas päätlütkis:

Jumal on meid õndsaks teinud uuesündimise pesemise ja Püha Waimu uuendamise läbi, keda tema on wälja walanud meie pääle rohkesti Jeesuse Kristuse, meie Õnnistegija, läbi, et meie, tema armu läbi õigeks tehtud, igawese elu pärijaks pidime saama lootuse järele; see on tõsine sõna.

IV. Mis tähendab niisugune wee ristimine?

See tähendab, et wana Adam meie sees igapäewase kahetsemise ja patust pöörmise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõigi pattude ja

kurja himudega, ja igapäew jälle ette tulema ja üles tõusma uus inimene, kes õiguses ja puhtuses Jumala ees peab igawesti elama.

Kus on see kirjutatud?

Püha Paulus ütleb oma raamatus, Rooma rahwale kirjutatud, kuendas päätüfis:

„Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et, otsegi Kristus on üles äratatud surmuisst Jsa auu läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.“

Wiies päätüff.

Püha altari sakrament.

1. Mis on püha altari sakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja veri leiva ja wiina all meie ristirahwale süüa ja juua, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud?

Nõnda kirjutawad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas ja Püha Paulus:

Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wöttis leiva, tänas, murdis ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke süöge, see on minu ihu, mis teie eest antakse; seda tehke minu mälestuseks!“

Selsamal kombel wöttis tema ka karika pärast õhtusöömaega, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke ja jooge kõik säält seeft; seejinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude

andeksandmiseks; seda tehke, nii mitu korda, kui teie sest joote, minu mälestuseks!“

II. Mis kasu on meil seesugusest söömisest ja joomisest?

Seda näitavad meile need sõnad: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õndsust nende sõnade läbi antakse; sest kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.

III. Kuidas mõib ihulik söömine ja joomine niisuguseid suuri asju teha?

Söömine ja joomine ei tee seda tõesti mitte, vaid need sõnad: „Mis teie eest ära antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; need sõnad on ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis; ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistavad: pattude andeksandmine.

IV. Kes mõtab auusasti seesinase sakramendi vastu?

Paastuda ja ihu poolest ennast valmistada on küll üks kaunis väljaspidine kombe; aga see on dieti ja hästi valmistatud, kes neid sõnu usub: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“; aga kes neid sõnu ei usu, ehk kaksipidi mõtleb, see ep ole mitte väärt ega hästi valmistatud, sest see sõna: „teie eest“ nõuab selgeid usklikka südameid.

Wiie päätüki lisa.

Õpetus meelewallas patud andeks anda ja kinnitada — ehk: Jumala riigi wõtmed ja pihti.

I. Mis on pattude andeksandmise ja kinnitamise meelewald?

Pattude andeksandmise ja kinnitamise meelewald on see wõimus, mis meie Jssand Jeesus Kristus maa pääl armuõpetuse kuulutamiseks on seadnud, neile patustele, kes patust pööravad, patud andeks anda, ja neile, kes patust ei pööra, patud kinnitada, nõnda kui Kristuse sõnad tunnistawad.

Kuidas siis Jssand Jeesus Kristus ütleb?

Tema ütleb nõnda Johanneese raamatus (20, 21—23): „Nõnda kui Jsa mind on läkitanud, nõnda läkitan mina teid ka. Wõtke Püha Waimu; kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie iial patud kinnitate, neile on need kinnitatud“.

Mis kasu saadab see meelewald?

Seda tunnistawad meile need sõnad: „Kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud“; see on, et patud andeks antakse usklikkudele Jeesuse Kristuse nimel, kes seda oma surma ja were läbi on saatnud, et usk kinnitakse ja süda julgust ja rahu tunneb. Sest kui patud andeks on antud, siis tunneb süda usu läbi rahu.

Kuidas võib inimene patud andeks anda?

Inimene ei või patud andeks anda iseenesest ega omast väest, vaid ameti poolest ja Issanda Jeesuse Kristuse käsu pääle, nõnda kui need sõnad tunnistawad: „Wõtke Püha Waimu; kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud“. Sest otsegu inimese Pojal maa pääl meelewalg on patud andeks anda, nõnda on tema selle meelewalla ewangeliumi ehk armuõpetuse kuulutamise ametile annud, kui tema ütleb: „Nõnda kui Ija mind on läkitanud, nõnda läkitan mina teid ka.“ (Joh. 20, 21.) ja „Kes teid kuuleb, see kuuleb mind.“ (Euuf. 10, 16).

II. Kellele peab pattusid andeks antama?

Neile, kes oma patu häda tunnewad, kahetsewad, alandliku ja uskliku südamega üles tunnistawad, ja Jeesuse Kristuse pärast armu ja rõõmustamist ihaldawad; sest nõnda ütleb Issand Jeesus alwatu wastu: „Ole rahul, minu poeg, sinu patud on sulle andeks antud“; (Matt. 9, 2) — ja pattu kahetsewa naese wastu: „sinu patud on sulle andeks antud, sinu usk on sind aidanud, mine rahuga.“ (Euuf. 7, 48; 8, 48).

Kellele peab pattusid kinnitatama?

Kõikidele, kes patust ei pööra, ega usu, vaid kes meelega jääwad patu sisse elama, ja kõik hääd manitsust põlgawad, nõnda kui meie Issand Jeesus Kristus õpetab (Matt. 18, 15—17): „Kui sinu wend sinu wastu eksib, siis mine ja noomi teda sinu ja tema keskes üksipäinis; kui tema sind kuuleb, siis oled sina oma wenna kasuks saanud. Aga kui tema sind ei kuule, siis võta weel üks ehk kaks enesega, et kõik asi kake ehk kolme tunnistaja juus seifaks; aga kui tema neid ei kuule, siis anna

kogudusele teada; aga kui tema kogudustki ei kuule, siis olgu tema sinu meelest kui pagan ja tõlner“.

Misfuguseid pattusid peab üles tunnistatama?

Jumala ees peab inimene ennast kõigipidi patuseks tunnistama, ka nende pattude poolest, mis ta tema teadmata efsinud, nõnda kui Meie Jsa palwes teeme; aga õpetaja ees tulewad need patud üles tunnistada, mis meie teame ja omas südames tunneme.

Misfugused patud need on?

Siin pead sina oma elu korda läbi katsuma Jumala kümnne käsu järele, olgu sa isa ehk ema, poeg ehk tütar, isand ehk emand, peremees ehk perenaene, sulane ehk ümmardaja: kas sa oled olnud sõnakuulmata, kas kellelegi oled kurja teinud sõna ehk töbga, kas sa oled warastanud, hooletu ehk wihane olnud, ebausku pidanud, ropus elus elanud ja kahju teinud.

Patu tunnistuse sõnad.

Kõigewägewam, armuline Jumal! Mina waene patune inimene tunnistan sinu ette kõik omad patud, mis mina mõtte, sõna ja teoga teinud ja mis läbi mina su õiget wiha ja nuhtlust ajalikult ja igawesti küll wäga olen teeninud. Minul on nende pärast wäga kahju, ja mina kahetsen neid südamest, ja palun sind sinu põhjatuma helduse ja sinu armsa Poja Jeesuse Kristuse kibeda kannatamise ja surma pärast, ole sa mulle waesele patusele armuline ja halasta mu pääle, anna andeks kõik mu patud, ja anna mulle armuga oma Püha Waimu wäge, et ma oma elu wõin parandada. Amen.

Jgapäewased palwed.

1. Hommiku palwe.

Õnnistagu mind Jumal Jsa, Poeg ja Püha Waim. Amen. Mina tänan sind, minu armas taewane Jsa,

Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja, meie Issanda läbi, et sina mind minewal ööl oled armulikult hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, kaitse ja hoiu mind ka seltsinasel päewal armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest, et minu mõte, sõna, tegu ja elu wõiks sinu meele pärast olla. Sest mina annan oma ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

2. Öhtu palwe.

Önnistagu mind Jumal Issa, Poeg ja Püha Waim. Amen. Mina tänan sind, minu armas taewane Issa, Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja, meie Issanda läbi, et sina mind minewal päewal armulikult oled hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, anna mulle andeks kõik minu patud ja eksitused, miska mina sind olen wihastanud, ja kaitse ja hoiu mind seltsinasel ööl armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest. Sest mina annan oma ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu pääle ei saa. Amen.

3. Palwed enne jõümaaega.

Kõikide silmad loodawad, Issand, sinu pääle ja sina annad neile nende rooga omal ajal. Sina teed lahti omad helded ja rohked käed, ja täidad kõik, mis elab, hää meelega. Au olgu Jumalale Issale, Pojale ja Pühale Waimule. Amen.

Issand Jumal, taewane Issa, önnista meid ja neidsinastid oma andeid, mis meie sinu rohkest armust vastu wõtame, Jeesuse, Kristuse, meie Issanda läbi! Amen.

4. Palwed pärast jõümaaega.

Tänage Issandat, sest tema on hää, ja tema heldus kestab igawesti, kes kõigele lihale rooga annab,

lojustele nende süüdistust annab, noorile kaarnaile, kes teda appi hüüavad. Temal ei ole rõõmu hobuse väest, ega meele hääd jalameeste säärelüüsi. Issandal on meele hääd neist, kes teda kardavad ja tema armu pääle loodavad. Au olgu Issale, Pojale ja Pühale Waimule. Amen.

Meie täname sind, Issand Jumal, taewane Isa, Jeesuse Kristuse, meie Issanda läbi, kõige sinu ande ja häätegemise eest, kes sina elad ja walitsed igawesest ajast igawesti. Amen.

Poduõpetus lastele ja noorele rahwale.

1. Laste kohus.

Lapsed, kuulge oma wanemate sõna Issanda sees, sest see on õige. Kuusta oma isa ja ema (see on efi-mene käsusõna töötusega), et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa pääl. Gewes. 6, 1—3.

2. Noore rahwa kohus.

Teie noored, olge wanemate wastu alandlikud, aga kõik olge tõine tõise wastu alandlikud, ja ehitage ennast seestpidi alandliku meelega; sest Jumal paneb suureliste wastu, aga alandlikkudele annab tema armu.

Siis alandage ennast nüüd Jumala wägewa käe alla, et tema teid wõiks ülendada õigel ajal.
1. Peetr. 5, 5—6.

Kui igaüks teeb oma tööd,
Siis on kõik asjad majas hääd.

Katekismuse õpetuse sissejuhatus.

§ 1. Üht asja on tarvis.

Piibli lugu: Marta ja Maria. Luuk. 10, 38—42.

Ristimise
tähtsus.

1. Nelipühi päeval pöörasivad ennast kolm tuhat hinge Jssanda poole. Siis ristiti neid. Nüüd on nad Jssanda iserahwas, Jssanda omad. 1. Petr. 2, 9. Jumal on nende Jsa, nemad on ta lapsed. Nüüd päriwad nemad riigi, mis lastele töötatud ¹⁾). Sellesama armu osaliseks oleme meiegi saanud. Pühas ristimises saime Kristuse omaks, Jumala lasteks ja taewariigi pärijaks. Et Kristuse omad oleme, tohime ennast ka kristlasteks, ristiinimeseks nimetada. Meie Jssand ütleb:

1) *Vaske lapsukesed minu juure tulla ja ärge keelge neid mitte, sest niisuguste päralt on Jumala riik. Mark. 10, 14. Room. 8, 17.

Ristitrahwa
kohus.

2. Nelipühi kogudus küsib: „Mehed, wendad, mis peame meie tegema?“ (Ap. t. 2, 37). Wilippi linna wangihoidja: „Mis pean ma tegema, et ma õndsaks saan?“ (Ap. t. 16, 30). Wara, mille järele nemad küsivad, on igawene elu. Ka meie ülem nõudmine ²⁾ peab olema, et õndsaks saaksime ja igawese elu päriksime ³⁾. See ainus mure on Marial Jeesuse jalgade ees. Ta on sääl Jssanda läheduses, Jssandaga osasamis. Ta hing on selle juures õnnis. Sellele sihile peame ka meie saama. See hinge õndsus ehk igawene elu, mis meie nõudma peame, on

õnnis osasamine Jumalaga, siin ajalikus ja üksford igawesti. Taaw. l. 73, 25. 26.

2) *Nõudke esiti Jumala riiki ja tema õigust, siis seda kõit peab teile päälegi antama. Matt. 6, 33.

3) *Nõudke eneste õnnistust taga kartuse ja wäristusega. Wilip. 2, 12.

kuis ristii-
inimese
tohuist rai-
dame.

3. Maria wõtab Jeesuse sõna usjuga wastu. Luuk. 10, 39. Tahame meiegi Jumala osasamisessa saada, siis peame Jumala sisse uskuma⁴⁾. „Ilma usjuta ei wõi ükski Jumala meele pärast olla.“ Hebr. 11, 6. See usk, mis meid temaga ühendab, on kindel lootus tema armu pääle elades ja surses. Hebr. 11, 1. Meie Õnnistegija ütleb:

4) *Aga üht asja on tarwis: Maria on hää osa walitsenud, see ei pea mitte temalt ära wõetama. Luuk. 10, 42. Paul nr. 269. Üht on tarwis.

§ 2. Jumala ilmutus piibli raamatus.

Piibli lugu: Tehwanuse kõne. Ap. t. 7, 1—52.

Jumala ise-
äralik ilmu-
tus. 1. Jumal on ennast kõigile inimestele tunda annud: looduses kui looja, elu-
juhtumistes kui kuningas, südametun-
nistuses kui käsjuandja. Room. 1, 19. 20. Ap. t. 17, 26. Room. 2, 14. Seda on ka Västra rahwas näinud. Siiski saawad nemad ebajumala teenriks. Ap. t. 14, 7—18. Nii ei wii meid meie loomulik tundmine mitte Jumala juure. See tuleb sellest, et meie mõistus ja süda patu läbi rikutud on. 1. Kor. 2, 14.

Sellepärast on Jumal ennast weel iseäralikult ilmutanud. See on sündinud, et meie teda ja ta armu dieti tunneksime. Seda on, nagu Tehwanus seletab, Jumal teinud prohwetite kui oma sulaste ja nimelt oma Poja Jeesuse Kristuse läbi. Siin on Jumal oma olemist ja tahtmist meile otseteel teada annud. Hebr. 1, 1. 2.

Biibel — selle ülestähendus. 2. Suusõna oleks kõikum. Sellepärast käsib Jumal kõik, mis ta ilmutanud, kirja panna. 2. Moos. 17, 14. Jerem. 30, 2. See kõik on ühendatud piibli raamatuse. Selle raamatu nimi — piibel — tähendab: raamat, raamatute raamat. Seda nime kannab ta, et ta meie ülem raamat on.

Meie nimetame seda raamatut ka veel pühaks kirjaks. Püha on kõik, mis Issandale ära lahutatud. Seda on ka see kiri, sest tema on kaugel kõigest patust ja eksitusest. Ta peabki seda olema, sest ta on üles tähendatud Püha Waimu juhatusel⁵⁾. Apostel ütleb:

5) *Kõik püha kiri on Jumalast sisse antud. 2. Tim. 3, 16. 2. Petr. 1, 21.

Biibli wana ja uue seaduse raamatud. 3. Paganad jättis Jumal oma iseteedele, et nad tunda saaksivad, kui wafsed nemad on. Room. 1, 24. Kuid Abrahami soos walitses tema enesele ühe iserahwa, keda tema oma iseäraliku juhatusel alla wõttis. See sündis wanas testamendis, seaduses ehk lepingus. Selle wahemees on Mooses. Siin pidi õnnistus ette walmistatama. See pidi aga, kui aeg täis saanud, kõigele rahwale omaks saama. Luuk 2, 10. Sellepärast tegi Jumal weel uue seaduse kõigemaailma rahwastega oma Poja Jeesuse Kristuse läbi. Tema pidi õnnistuse nõuu täide saatma.

Nii on pühal kirjal oma sündimise aja järele kaks pääjagu: wana ja uue seaduse raamatud. Oma jisu poolest langewad nad jälle kolme liiki: 1) sündinud lugude raamatud, 2) õpetuse raamatud ja 3) prohwetite raamatud. Esimesed seletawad Jumala riigi mööda läinud asju, tõised usu- ja elu õpetusi ja wiimsed awaldawad prohwetite õpetusi, manitsusi ja armu kuulutusi.

Wana seaduse raamatud on:

- 1) 17 sündinud lugude raamatut: 5 Moosese raamatut, Joosua raamat, Kohtumõistjate raamat, Ruti raamat, 2 Saamueli raamatut, 2 Kuningate raamatut, 2 Aja raamatut, Ešra raamat, Nehemia raamat ja Eštri raamat.
- 2) 5 õpetuse raamatut: Hiibi raamat, Taaweti laulu raamat, Saalomoni õpetuse sõnad, Saalomoni koguja raamat, Saalomoni ülem laul.
- 3) 16 prohwetite raamatut: a) neli suuremat: Jeesajas, Jeremias oma nutulauluga, Heseekiel ja Taaniel. b) 12 vähemat: Hosea, Joel, Amos, Obadja, Joonas, Miika, Nahum, Habakuk, Sewanja, Haggai, Sakarja ja Malakia.

Uue seaduse raamatud on:

- 1) 5 sündinud lugude raamatut: Matteuse, Markuse, Luuka ja Johanneese ewangelium ja apostlite tegude raamat.
- 2) 21 õpetuse raamatut: Pauluse 13 epistlit ehk kirja, mis tema kirjutanud: 1 Rooma rahwale, 2 Korintuse, 1 Galatia, 1 Gewesuse, 1 Wilippi, 1 Kolossuse, 2 Tesfaloonika rahwale, 2 Timoteusele, 1 Tiitusele ja 1 Wileemonile. — 2 Peetruse, 3 Johanneese raamatut, Hebreala rahwa raamat, Jakobuse raamat ja Juuda raamat.
- 3) 1 prohwetite raamat: Johanneese ilmutamise raamat.

Wana ja uue seaduse sisse ja tuum. 4. Terwe püha kirja sisse tema õpetuse poolest on käsik ehk käsioõpetus ja ewangelium ehk armuõpetus. Joh. 1, 17. Käsik näitab meile Jumala tahtmist, kõik seda, mis Jumal meie käest nõuab⁶⁾. Ewangelium tähendab: rõõmusõnum Jeesusest. Ewangelium ehk armuõpetus näitab meile kõike seda armu, mis Jumal meile oma sõjas on annud⁷⁾.

Käsk saadab patust meeleparandusele; kui meelt parandame, saame usule Jeesuse Kristuse sisse. Nii on terve püha kirja keskpaik ja tuum Jeesus Kristus, maailma Õnnistegija ⁸⁾.

6) *Teie peate püha d olema, sest püha olen mina Jehowa. 3. Moos. 19, 2.

7) *Õnda on Jumal maailma armastanud, et tema oma ainusündinud Poja on annud, et üksti, kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema. Joh. 3, 16.

8) *Katsuge kirjad läbi, sest teie arwate, et teil nende sees on igawene elu, ja need on, mis minust tunnistawad. Joh. 5, 39.

Paul nr. 302. Kallis sõna, mis on antud.

§ 3. Püha kiri on Jumala sõna.

Piibli lugu: Jumala mehe sõna Jerobeami wastu. 1. Kun. r. 13, 1--6.

Piibli sõna—
Jumala sõna.

1. Jumala ilmutus pidi puhtasti ja ilma ekhjutusteta inimeste kätte saama. Seks on tema prohwetid ja apostlid oma Waimuga iseäralikul wiisil walgustanud ⁹⁾. See on neile sisse annud, mis nemad kuulutama ja kirjutama pidivad ⁵⁾. — Nende sõna ei ole siis enam inimese sõna. Mis nemad kuulutanud ja kirjutanud, on Jumala sõna ¹⁰⁾.

9) *Inimese tahtmise läbi ei ole ühtegi prohveti kuulutamist kätte saadud, waid pühad mehed on rääkinud, juhata tud Pühast Waimust. 2 Peetr. 1, 21.

5) 2 Tim. 3, 16. 17.

10) *Teie ep ole mitte need, kes räägivad, waid see on Teie Isa Waim, kes teie sees räägib. Matt. 10, 20. 1. Tess. 2, 13.

See sõna—
usu juhi-
nõör.

2. Meie oma mõistus ei saada meid õnnistuse teele. Ainult „püha kiri wõib meid targaks teha õnnistuseks“, finnitab Paulus Timoteusele. 2. Tim. 3, 15. Püha kiri on selle järele meie ainus juhataja eluteele, meie usu kaanon ehk juhinõör ¹¹⁾.

11) Sinu sõna on mu jalale lambiks ja walguseks mu jalgtee pääl. Taaw. L. 119, 105.

Seesugune juhindõr pole üksi Apokriwa raamatud mitte, mis meel wana seaduse kirjade lõpul seisawad. Apokriw tähendab: kinni pandud. Seda nimie kannawad need kirjad, et neid wana seaduse jumalateenistuses mitte ei loetud. Need raamatud on armsjad lugeda, aga ei tule mitte Jumala sõnaks pidada.

Tõendus, et
püha kiri
Jumala
sõna.

3. Püha kiri on Jumala sõna —
seda kinnitab:

- 1) Tunnistus, mida püha kiri iseenesest annab (2. Peetr. 1, 20, 21; Kal. 1, 11, 12; 1. Tesf. 2, 13; 1. Korint. 2, 10—13). Ka õpetab meie Issand Jeesus ise: prohveti ja jüngri sõna on Jumalast (Matt. 10, 20).
- 2) Jumala mehe sõna pääle lõhkeb altar; Jerobeami käsi saab pidalitõbiseks ja jälle terweks. 1. Kun. r. 13, 4—7. Nii tõendawad imeteod, mida kuulutajad tegiwad, nende kuulutuse jumalikkualgust. Mark. 16, 20.
- 3) Mis Jumala mees Jerobeamile kuulutanud (1. Kun. r. 13, 2), on 330 aasta pärast täide läinud (2. Kun. r. 23, 16). Niisama on lugu kuulustega Bunastaja tulemisest; naese seemnest, Abrahami soost, Juuda suguharust, Taaweti kännust, j. n. e. Need kuulutused on sõna sõnalt täide läinud. See sõna on Jumala sõna.

4. Püha kirja uurides jätab patune oma patu. 2. Tim. 3, 16. 17. Mooramaa isand jaab tõtundmisele. Ap. t. 8. Mikodeemusele awab Issanda sõna suuremaid saladusi. Nii käib pühast kirjast waim ja wägi wälja; tema on wiskiisti Jumala sõna!

Paul nr. 304. Mis häda wõib meil sündida.

§ 4. Püha kirja lugemine ja Lutheruse wäike katekismus.

Piibli lugu: Mooramaa isand. Ap. t. 8, 26—39.

Kuis kirja
uurida.

1. Püha kiri näitab meie õnnistuse teed. Sellepärast peame teda hoolfästi uurima,

lugema ja õppima ¹¹⁾. Mooramaa isand teeb seda usus ja alanduses. Tema sarnased peame ka meie olema. Gesti: „Jumal paneb suureliste vastu, aga alandlikele annab tema armu.“ 1. Peetr. 5, 5.

11) *Õndsad need, kes Jumala sõna kuulavad ja seda tal-
lele panevad. Luut. 11. 28.

Lutheruse
väike kate-
kismus. Mis püha kiri õpetab, seda on Dr. Mar-
tin Lutherus ühes väikses raamatus, oma
väikeses katekismusis, meile lühidalt
ära seletanud.

See Martin Lutherus oli Jumala sõna õpe-
taja Saksamaal. Tema sündis 10. novembril 1483 ja
juri õndsasti 18. weebruaril 1546. Tema tähtsam
elutöö oli see, et ta ristiusku siissetunginud waleõpe-
tustest puhastas. Sellepärast nimetame teda ka weel
usupuhastajaks, usuisaks. — Selle oma kate-
kismuse kirjutas Lutherus a. 1529. Meie Gesti keelde
pani selle Tartu Jaani kiriku õpetaja Franz Witte
a. 1553 ümber.

Mis Lutherus omas katekismusis õpetab, seda
wõttis tema pühast kirjast. Tema õpetus pole mitte
uus, waid on wana ristikoguduse puhas õpetus, nagu
seda prohwetid ja apostlid on kuulutanud.

3. Nõnda on meie katekismus püha
kirja lühike, karmim ja kallim seletus. Tema
seletab ristiusu õpetuse wiies päätükis
ära. Need kõnelewad: I. Jumala kümnest
käsust, II. pühast ristiusust, III. pühast
Meie Jsa palmest, IV. pühast ristimise
sakramendist ja V. püha altari sakra-
mendist.

Paul nr. 8. Oh jäta mind su omaks.

Katekismuse õpetuse seletus.

Mis osasaamine Jumalaga ehk meie hinge õndsus on.

Õhmine p  t  tt: Jumala k  me k  stu.

Armastus see meel, ilma milleta meie osasaamisele Jumalaga ei saa.

§ 5. Jumala käst s  dametunnistuses.

Piibli lugu: Joosepi m  umine. 1. Moos. 37, 40—42.

Mis süda-
metunnis-
tus on.

1. Mis Jumal meie käest nõuab, see on tema käst. See ütleb tema, mis meie peame tegema, ehk tegemata jätma. M  ka 6, 8. Seda oma tahtmist on Jumal kõigile inimesetele, ka paganatele, ilmutanud. Room. 2, 14. 15. See on sündinud — s  dametunnistuses. See on sisemine h  al meie sees, mis meile ütleb, mis häa ja kuri.

Seele awal-
dus.

2. Kuuben ei lasse Joosepit tappa; wiimaks saab see wendadele selgeks, mis nad teinud; nemad on hirmul, Joosep rahul. Seda on südametunnistus teinud. See ütleb meile, mis meie peame tegema; ta tuletab meile meelde, mis meie oleme teinud; ta täidab meid, nii kuis meie tegu, kas rahu ehk hirmuga.

Patu mõju
ta päale.

3. Saulus arwab enesel diguse olevat ristirahwast taga kiusata. Ap. t. 8, 3. Mii eksib ta südametunnistus kui k  suandja.

Joosepi wennad on walmis oma wenda hukkama. 1. Moos. 37, 20. Nende südametunnistus waikib kui tunnistaja. Taawet on rasket pattu teinud. Ta südametunnistus ei nuhtle teda. 2. Saam. 11, 27. See magab kui kohtumõistja. See on patu mõju. Selle läbi on meie südametunnistus rikunud, pimedaks ja segasaks saanud. — Sellepärast on tarwis, et Issand weel selgemi oma käsku ilmutaks, oma Waimu läbi meie südamesse kirjutaks.

Paul nr. 22. Oh Jeesus, armu walguš.

§ 6. Jumala käsk ilmutatud käjuseaduses.

Piibli lugu: Käsu andmine Siinai mäel. 2. Moos. 18—20.

Käsu andmine. 1. Pääle südametunnistuse on Jumal weel oma käjuseaduse annud. Selle ilmutas ta iseäralikul wiisil Mooseje läbi Issraeli rahwale. Seega kutsub ta seda rahwast oma iserahwaks ja tegi temaga lepingu. Joh. 1, 17.

Käsu testipaik. 2. Jumal annab ka käjud: kuis templis ohwerdada, riiki walitseda. Need lõpewad wana seaduse lõpuga ära. Aga Jumala kümme käsku peawad ikka maksma. Need on käjuseaduse keskpaik ja pääosa. Nemad näitawad meile, kuis meie kui Jumala lapsed peame elama. 3. Moos. 19, 2. 6 f.

Mis käst näitab. 3. Omas käsus ilmutab Jumal oma püha tahtmist, kõik seda, mis ta meie käest nõuab. Need käjud maksawad ka meile. Meie Issand Jeesus on ju nad meilegi eluseaduseks kinnitanud¹²⁾. Käjud oliwad kirwilaudade pääle kirjutatud. See tahab tähendada: kümne käsu nõudmised saawad ikka maksma, maksma kuni wiimse kohtuni.

12) *Ärge mõtelge, et mina olen tulnud käsku ja prohvetid kaotama; mina ei ole tulnud neid kaotama, vaid tõeks tegema. Matt. 5, 17.

Ülem asi
käsus.

4. Mis ülem asi käsus on, on Issand kirjatuundjale seletanud¹³⁾. See ülem asi, mis ta siin meie käest nõuab, on armastus Jumala ja ligimese vastu. Armastusest Jumala vastu kõnelewad kolm esimest käsku — esimesel käsulaul; armastusest ligimese vastu seitse viimast käsku — tõisel käsulaul.

13) *Sina pead Issandat, oma Jumalat armastama kõigest omast südamest ja kõigest omast hinge ja kõigest omast meelest. Seesama on esimene ja suur käsusõna. Aga tõine on tema sarnane: sina pead oma ligimest armastama kui iseennast. Reis kahes käsusõnas on tõik käsk ja prohvetid koos. Matt. 22, 37—40.

Käsu üles-
anne.

5. Jumala käsk peab meile saama: peeglik, et meile meie pattu näidata¹⁾, riiviks, et südameust patu ees finni panna²⁾ ja juhinõõrik, et näidata, kuis meie kui Jumala lapsed peame elama³⁾.

1) Room. 3, 20; 2) 3. Moos. 13, 2; 3) Taav I. 119, 9. Paul nr. 305. Need kümme käsku kuulgeni nüüd.

Esimene käsulaud: 3 esimest käsku.

Armastusest Jumala vastu.

§ 7. Esimene käsk.

Sisfejuhatus ja keeld.

Piibli lugu: Kuldkuju Tuura orus. Taan. 3.

Käsu väärti.

1. „Mina olen Issand, sinu Jumal“. Nii algavad käsu sõnad. Nimi Issand on wana seaduse keeles: Jehowa — Igawene, Kõigewägewam¹⁴⁾. Nende sõnadega ütleb Issand Iisraelile, et ta igawene ja kõigewägewam

Jumal on, kes oma rahwa orjakojust wälja wiinud ja temaga lepingu teinud.

14) Ma olen, kes ma olen. See on mind teie juure läkitanud. 2. Moos. 3, 14.

„Sinu Jumal!“ on selle juures suur armusõna meilegi. Ta on ju ka minu Issand. Seda on ta, et ta Jeesuse Kristuse Isa on. Orjakojust on ta mindki päästnud: ta on mind patust lunastanud ja minuga armulepingu teinud pühast ristimisest.

2. „Sul ei pea mitte tõisi jumalaid olema minu kõrwas“. Nende sõnadega keelab Jumal esimeses käsus kõit wõera- ehk ebajumala teenistuse ära¹⁵⁾. Sellele kihutab kurat inimesi. Tema segab nende meeli nii, et nad sellele Jumala auu hakkawad andma, mis Jumal ei ole. Jes. 42, 8. See muu asi saab nende wõeraks- ehk ebajumalaks. Seda teenides saawad inimesed kuradi teenijaks¹⁶⁾.

15) *Auule Issrael, Jehoowa meie Jumal, Jehoowa on üks. 5. Moos. 6, 4.

16) Mina Jehoowa, see on minu nimi, ja mina ei anna tõisele oma auu, ega oma kiitust nikerdatud kujudele. Jes. 42, 8.

3. Wõerajumala teenistus on awalik ehk salaja. Awalikud wõerajumala teenrid on paganad. Nemad kummardawad loodud asju¹⁷⁾ ehk kujusid, mis kättega tehtud, nagu Nebukadneetsar. Taan. 3, 3. Issraelgi saab paganate sarnaseks, teeb enesele kuldwaikta. 2. Moos. 32, 1—8. Kuldne härjakuju pidi Jehoowa jõudu ja rammu meelde tuletama. Kuid ka see käib käju wastu, mis kujude kummardamise keelab:

17) *Sina ei pea enesele tegema ei nikerdatud kjuu, ega mingisugust nägu sest, mis taewas ülewal, ei sest, mis all maa pääl, ega sest, mis wees maa all on. Sina ei pea nende ette mitte kummardama ega neid teenima. 2. Moos. 20, 4. 5.

Salaja
wõderaju-
mala teenis-
tus.

4. „Wille külge sina oma süda kõidad, see on sinu Jumal“, ütleb Lutherus. Kõidame selle maailma külge, siis oleme Jumalast lahkunud¹⁸⁾. Nii teenib salaja wõeraid jumalaid igaüks, kes oma südamega Jumalast lahku. Jerem. 17, 5.

18) Teie ei wõi mitte Jumalat teenida ja mammonat. Matt. 6, 24.

Nebukadneetsjar nõudis enese kummardamist, Adam ja Gewa loodawad oma tarkuse, Koljat oma jõuu pääle. Pilatus kardab tõisi inimesi, rikas noormees nõuab rikkust, Wariserid auu. Nii wõib ka ristiniimene oma jumalaks teha: iseennast¹⁹⁾, tõisi inimesi²⁰⁾, ja ilma ta rikkuse ja auuga²¹⁾.

19) *Äraneeitud on mees, kes loodab inimese pääle, ja paneb liha oma käwarreks ja lahku Jumalast oma südamega ära. Jerem. 17, 5.

20) *Jumala sõna peab enam kuuldama, kui inimeste sõna. Ap. t. 5, 29.

21) *Urge armastage mitte maailma, ega seda, mis maailmas on. 1. Joh. 2, 15.

Paul nr. 484. Ei lahku mina sinust.

§ 8. Gõimeje käsu käst.

„Meie peame Jumalat üle kõigi asjade kartma, armastama ja tema pääle lootma“.

Jumala
kartus.

1. Waga Tobias ütleb pojale, enne kui ta teda teele saadab: „Kõik oma elu aeg mõtle Jõsanda, meie Jumala pääle, ja ära püüa mitte pattu teha ega tema käskude üle astuda“. Tob. 4, 6. Ta nõuab seega: poja silma ees olgu ikka Jumal, tema pärast hoidku ta patu eest ja wiha ku kurja²²⁾. See ongi Jumala kartus.

22) *Jehoowa kartus on kurja wihtama. Sp. s. 8, 13.

Kolm meest Nebukadneetsjari ees, Joosep Potiwari kofas²³⁾, apostlid suure koftu ees²⁰⁾ tunnawad Jumala

ees enam hirmu, kui ühegi muu asja ees maa pääl. Seega kardavad nemad Jumalat üle kõige. Joosep ütleb:

23) Kuidas peaksin ma seda suurt kurja tegema ja Jumala vastu pattu tegema? 1. Moos. 39, 9. 20) Ap. t. 5, 29.

Baarao wäriseb kui ori, kes kardab, et teda karistatakse, Joosep Potiwari kojast on kui laps, kes isa südamele ei tahaks walu teha. Nii peab meie jumalakartus olema lapsesõlwe, mitte sulasesõlwe kartus. Room. 8, 15. 1. Joh. 4, 18.

Jumala armastus. 2. Hiskia hoiab oma terve südamega Jumala poole. Mariale on Issand ja ta sõna ta ainsaks waraks. Ta on walmis rõõmuga tema tahtmise järele tegema. See on Jumala armastus. Taaw. I. 18, 2.

Paulikule on Jumal nii kallis, et ta ennast temast ühegi wõimuse läbi lahutada ei lase²⁴⁾. Nii armastab ta teda üle kõigi asjade.

24) Kes on mulle armsam kui sina? Kui ma sinu juures olen, ei himusta ma ühtigi siin maa pääl. Taaw. I. 73, 25.

Dootus Jumala pääle. 3. Kuninga Usa vastu on waenlasi 10,000. Aga tema palub: „Mita meid, Jehoowa, sinu pääle toetame endid“. 2. Aja r. 14, 8—11. Tema annab ennast Issanda hooldde, ootab tema käest kõiabi²⁵⁾ ja usub, et ta kõiabi hästi saab tegema²⁶⁾. Seega loodab tema Jumala pääle.

25) *Muabi tuleb Jehoowa käest, kes maa ja taewa on teinud. Taaw. I. 121, 2.

26) *Beereta Jehoowa pääle oma teed, ja looda tema pääle; küll ta toimetab kõiabi hästi. Taaw. I. 37, 5.

Zaaniel ja ta sõbrad (Zaan. 3, 17) on nii kindlad: keegi muu pole nii wägew päästma, kui Jumal.

Tema pääle panewad nad oma lootuse, enam kui ühegi muu asja pääle maa pääl²⁷⁾. Seega loodawad nad Jumala pääle üle kõigi asjade.

27) *Meie teame, et kõik hääd tuleb neile, kes Jumalat armastawad. Room. 8, 28.

Mits üle
kõige? 4. Ingel Gabriel kinnitab Mariale: Jumal on nii suur, kui ei keegi muu²⁸⁾. Seda ta on ka. Seepärast peame teda üle kõigi asjade kartma. Ka on ta niisama hääd²⁹⁾. Sellespärast peame teda niisamuti armastama. Ka on ta nii ustaw³⁰⁾. Sellespärast peame tema pääle üle kõigi asjade lootma.

28) *Jumala juures pole ükski asi mõimata. Luuk. 1, 37. 29) *Ükski pole hääd, kui aga üks, see on Jumal. Mark. 10, 18. 30) *Jssand on ustaw, kes teid tahab kinnitada ja kurja eest hoida. 2. Tesf. 3, 3.

Esimene käst
— ülem käst. 5. Piileam teenis Jumalat poole südamega. Sest ei ole küll olnud. Jumal nõuab meilt, kui ta üle kõigi asjade ennast käsib karta, armastada ja enese pääle lootma, meie südant — terwelt mitte poolelt³¹⁾. Seda peame üksi temale pühendamama³²⁾. Jssand ütleb:

31) *Anna, mu poeg, oma südamulle. Op. s. 23, 26.

32) Pühitsege Jssandat, oma Jumalat, oma südamete sees. 1. Peetr. 3, 15.

„Kui süda hästi Jumala külles“, ütleb Lutherus, „kui esimest käsku peetakse, siis tulewad tõised käsud ise järele. Mii saab esimene käst ülemaks käsuks. Seda tuletab usuisa ka seega meelde, et ta ka kõiki tõisi käskusid sõnadega seletama hakkab: „Meie peame Jumalt kartma ja armastama“. Tema juhatab iga tõise käsu juures ikka uuesti esimese käsu seletuse juure tagasi.

Laul nr. 508. Mis waewab sinu südant.

§ 9. Tõine käst.

Piibli lugu: Selomiti poeg, kes Jehoowa nime wannub. 3. Moos.
24, 11—23.

Jumala nimi. 1. Pühas kirjas tulewad tihti nimetu-
sed ette: Jehoowa, Jssand, Jssand Sebaot,
Jeesus Kristus, Innistegija j. n. e. Need on Ju-
mala nimed. Seda on iga püha sõna, millega
tema enna st nimetanud, ilmutanud, ehk
mis ka muidu ta armu ja auu meelde
tuletab.

Inimesed pole tihti mitte oma nime väärlised.
Tõistiti siin. Omas nimes on Jumal ilmu-
nud. Nagu ta nimi, nii on ka tema olemine.
Sellepärast on Jumala nimi püha³³⁾.

33) Püha ja kartuse väärt on tema nimi. Taav. I. 111, 9.

Selle tahe-
sugune kur-
jasti pruun-
kimine. 2. „Sina ei pea Jssanda oma
Jumala nime ilma asjata suhu
wõtma — kurjasti pruukima; ...
et meie tema nime juures mitte ei nea,
ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta“.
Tõine käst keelab meid Jumala nime kurjasti
pruukimast. See saab sündima, kui seda wõe-
riti pruugime, selleks pruugime, milleks
ta mitte pole antud. See wõib jälle sündida:
ilma asjata — kerge meelega ehk kurja
meelega ja tahtmisega. Kergel meelel
wõtawad Jumala nime suhu, kes teda iga tühja
asja juures nimetawad ja siiski tema pääle
ei mõtle. Meile maksab sõna:

34) *Aga mina ütlen teile, et inimesed peawad aru tegema
iga st tühja st sõnast, mis nemad rääkinud. Matt. 12, 36.

Kurja meele ja tahtmisega wõtawad
Jumala nime suhu, kes selle juures neawad, wan-
nuwad, lausuwad, waletawad ja petawad.

Needmine. 3. Siimei süda on täis wiha. Ta soovib: tasugu Jumal Taawetile kõik, mis ta Saulile olla teinud! 2. Saam. 16, 5—8. Ta soovib ligimesele kurja — Jumala poolt! Selomiti poeg teotab Jumalat. 3. Moos. 24, 11. See ongi needmine³⁴). Kes Jumala käest ligimisele ehk enesele kurja soovib, Jumalat ehk jumalikka asju teotab, see neab. — Rahwa keel nimetab needmist ka wandumiseks, sajamiseks. Selle kohta ütleb kiri:

Õnnistage, ja ärge wanduge mitte. Room. 12, 14.

Wanne — 4. Paulus kutsus Jumalat tunnis-
lubatud ja teelatud. tajakaks, et ta tõtt räägib, ja kättemaksjaks, kui ta peaks waletama. Room. 1, 9; 2. Kor. 1, 23. See ongi wanne.

Mii on siis ka lubatud wannet olemas. Seda on nimelt wanne kohtuwanemate ees. Raiwa kohtu ees on näituseks ka Jssand Jeesus wandunud. Matt. 26, 63. 64. Kohtuwanemate ees on wanne meilegi lubatud: tõe kinnituseks³⁵), Jumala auuks, ligimese kasuks. Kuid meie wanne olgu nagu Jssanda wanne! Kui seda meie käest nõutakse, peame wanduma: tõsise südamega, puhta suuga, tõe eest seistes wiimse weretilgani. Mii saagu sõna tõeks:

35) Wanne teeb kõige wasturääkimisele otja kinnitamiseks. Hebr. 6, 16.

Kuid ka keelatud wannet on olemas. Seejugune oli Herrodese wanne. Matt. 14, 6—11. Tema wandus ilmaegu igapäewases elus³⁶). Ükski häda ega käsk ei sundinud teda selleks. Meie filma ees seistu Jssanda sõna:

36) *Aga teie kõne olgu: jah, jah, ei mitte, ei mitte; aga mis üle selle on, see on tagedast. Matt. 5, 37.

Weel hirmsamat pattu teeb salgaja Peetrus, Ananiias ja Samiira. Nende wanne on wale-

wanne³⁷⁾. Wandega pööravad nemad tõe waleks ja wale tõeks. Nad on sõna unustanud:

37) Teie ei pea minu nime juures wale t wanduma, sest ja teotad oma Jumala nime. 3. Moos. 19, 12.

Wanduja kolm sõrme on taewa poole pööratud. See on täheks, et ta kolmainu Jumala palge ees seisab. Raks sõrme on alla poole pööratud. Need tähendavad ihu ja hinge, mis hukka peawad ninema, kui wanne wale. Nii lahutab ennast walewanduja meelega Jumalast ära. Just sellepärast saab walewanne nii hirmsaks patuks. Heseek. 17, 19.

Saul nr. 26. Oh waga Jumal, kes.

§ 10. Järg. Mis weel keelatud, ähwardatud ja kästud.

Piibli lugu: 2. Kun. r. 19. Samariita mees. Luuk. 17, 11—19.

Lausumine.

1. Saul nõuab omas hädas naese käest Endoris: „Saada Samuel mu ette tulema!“ See on Jumala seaduse wastu. Saamuel peab talle tulewaid asju ette kuulutama. See on loomu wastu. Inimene seda ise ei jõua. Ta wõtab Jumala nime appi. Nii saab ta tegu lausumiseks. Kes Jumala nimega, ta käsu wastu, koosmuwastasid asju püüab toimetada: teada saada, mis ta warjanud, kätte saada, mis ta keelanud — see lausub ehk nõiub.

Nõidumine on „paganate hirmus asi“. Iisraelis ei pea õnneandjat, waluwõtjat ega teadmameest leitama. 5. Moos. 18, 9—12. Paganate juures on kuradil suur wõimus. Saul otsib selle abi: ta on seega kuradi ja selle sulase oma jumalaks teinud. Kes tema wiisi meie ajal lausuja käest abi otsiks, teeks niisama rasket pattu kui lausuja ise. Pääle selle polegi meie aja lausujad muud, kui paljad petised!

Waleramine ja petmine.

2. Kiisaja seletab naesele Jumala sõna wõeriti. Sedasama teewad waleprohwetid, kelle eest Iisand hoiatab. Kes waleõpetust kuulutawad ja seda Jumala sõnaks liidawad, need waletawad Jumala nime juures. 1. Joh. 4, 1.

Wareseerid paluwad palju. See sünnib üksi silma- kirjaks. Kes nende wiisi Jumala nime suhu wõtawad, kellel wagaduse nägu on, mitte tegu — need petawad Jumala nime juures. Matt. 23, 27. 28. Nende sarnased ärgem olgem meie mitte!

Ähwardus. 3. „Sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti pruugib“. Et Issand seda täidab, näitab Sauli, Juuda, Ananiia ja Sawiira ots. Nad on kange ja hirmsa kohtu kätte langenud. Hebr. 10, 31. Seesuguse ähwarduse on Jumal sellele käsule juure lisanud, et meie keelepattujid suureks ei tahaks arvata. Wäike algus, aga hirmus ots! Geistku see meil ikka meeles!

Tõise räsü täht. 4. „Waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname“. Kümme pidalitõbist hüüawad Issandat appi — omas hädas. Issand ristil palub tõiste eest. Meie hüüame Jumala nime kõiges hädas appi, kui ihu ja hinge, enese ja ligimese hädas, üksi Issanda juure ruttame ja ta armu otsime. Aratagu siis meid ta sõna:

38) *Hüüa mind appi ahastuse päewal, siis tahan ma sind välja kistuda, ja sina pead mind auustama. Taaw. I. 50, 15.

Hanna on palwes ööb ja päewad. I. Saam. I. Nii palume Jumala nime, kui igal ajal palwes seisame, ka siis, kui meil häda ei olegi. Gew. 6, 18.

Bunasel merel laulis pääsenud Israel kiituse- laulu. 2. Moos. 15. Nii kiidame meegi Jumala nime, kui teda ta imeasjade pärast auustame ja ta armu üles tunnistame. Taaw. I. 9, 23.

Samaria mees tunneb wastu wõetud armu. Luuk. 17. Ta tänab selle eest sõna ja teoga. Olgu ta meile eeskujuks! Sest üksi siis täname Jumala

nime, kui tema häätegušid ära tunneme ja nende eest sõna ja teoga talle tänu anname. Ütleb meile ju laulik:

39) Täna ge Issandat, sest tema on helde ja tema heldus kestab igawesti. Laaw. I. 107, 1.

Paul nr. 31. Eks mu kohus tänu teha.

§ 11. Kolmas käst.

Piibli lugu: Hingamise päew Naatsaretis. Luuk. 4, 16—31.

Israeli pühapäew. 1. "Sina pead pühapäewa pühitsemata". Seda nõuab Jumal kolmandas käfus. Israeli pühapäew oli seitsmes nädalapäew. Seda pühitšes tema Jumala Jsa loomise töö mälestuseks, kes sel päewal omašt tegemisešt oli hinganud, seda õnnistanud ja pühitšenud. 1. Moos. 2, 3. Seda päewa pühitšes Issrael seega, et ta teda kõigist tõistest Issandale ära lahutas, kõigest tööšt hingas ja Pooja pääle mõtles ⁴⁰⁾. Ta täitis käsku:

40) *Suus päewa pead sa tööd tegema, aga seitsmes päew on hingamise päew Jehoowale, sinu Jumalale. Siis ei pea sina ühtegi tegemist tegema. 2. Moos. 20, 9. 10.

Mistrahwa pühapäew. 2. Mil päewal ristifogudus oma pühapäewa pidi pühitšema, seks ei olnud Issand kindlat käsku annud. Tema walis seks esimese nädalapäewa. Oli ju sel päewal Issand surmast tõusnud, Püha Waim wälja walatud ja ka loomine alganud. Nii pühitšeme meie oma pühapäewa — äralunastuse mälestuseks, kolmainu Jumala auuks.

Pääle selle iganädalase pühapäewa pühitšeme meie weel iga aasta suuri pühasiid Jumala armu-tegude mälestuseks. Terwet aastat kõigi ta pühadega ühtekokku nimetame kiriku aastaks.

Kristlikul kirikuaastal on kaks jagu:

I. Suurte pühade aeg, mis näitab, kuid meie õnnis-
tus meile on valmistatud.

1) Neli Kristuse tulemise püha. 2) Jõulu ehk
Kristuse sündimise püha 25. jõulu k. p. 3) Nääri- ehk Uue-
aasta päew, 8 päewa pääle jõulu, Kristuse ümberlõikamise
ja nimepanemise mälestuseks. 4) 6. jaanuaril Kolme kuninga
ehk Issanda ilmutamise püha, kus ta paganaile esmalt
ilmus. Siis tulevad 5) pühad pääle ilmutamise püha,
2—6 püha.

Keskpäeval pärast 7. pühapäewa enne ülestõusemist algab
6) paastu aeg ehk Issanda kannatamise aeg. Neid kannatamise aja nädalaid on kuus. Keskpäeval pääle esi-
mese paastupühapäewa on meie koguduse Palmepäew,
25. paastu kuu p. on Maria kuulutamise päew; paastu
viimne nädal on vaikne ehk suur nädal. See hakkab palmi-
puude pühaga (Matt. 21, 1—11); siis on suur neljapäew,
püha õhtu söömaaja seadmise mälestuseks, ja suur reedi,
Issanda surma mälestuse päew.

Siis tuleb Issanda ülestõusemise püha ja 40 päewa
pääle selle taevanimemise püha. Kümme päewa hiljem on
nelipühi ehk Püha Waimu wäljavalamise püha.
Nädala pärast selle pääle on Kolmainu Jumala püha
kõige arnu tänuks, mida kolmaainus Jumal teinud.

II. Kiriku aasta tõine pool, ilma suurte pühadeta,
mis näitab: kuid õnnistuse wara wastu wõtame,
mida Jumal pakkunud. Selle aja pühad on: pühapäewad
pääle kolmainu Jumala püha. Siin pühitseme: Jaani päewa,
lõikuse püha, usupuhastuse püha 18. oktobri k. p. ehk pühäl
pääle selle — ja kirikuaasta lõpul: surnute mälestuse püha.

Millers
pühapäew.

3. Kahetja päewa pääle ülestõusemise on
jüngrid koos. Joh. 20. Nad tahavad oma
Issandaga ühenduses olla. Nad ootavad tema
rahu. Joh. 20, 26. Pühapäew on meilegi selleks
antud, et oma Jumala osasaamises hin-
game; see juures saame nimelt palwes ja
Jumala sõnas hingele rahu otsima ja kogudu-
sega teda teenima. — Et üksi Issandat teenida,
jätame meilegi ärgipäewa töö seisma. Seega
valmistame ennast igawesele hingamisele
ette ⁴¹). Meie mõtleme sõna pääle:

41) Seepärast on Jumala rahval veel üks hingamise aeg ees. Seepärast jõudkem seefama hingamise sisse minema. Hebr. 4, 9. 10.

Pühapäeva
riffumine. 4. „Et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga“. See on meile keelatud. Jutlust on Jumala sõna kuulutamine kutsutud kuulutajate läbi. Room. 10, 17. Naatsareti kogudus põlgab seda, paneb seda halvaks. Luuk. 4, 22. Ka meie põlgame jutlust ja Jumala sõna, kui seda halvaks paneme ja enam Jumala sõnaks ei pea. — Ka sest pole küll, et meie teda kõrwaga kuuleme, ehk silmaga loeme⁴²⁾. Kui meie teda seejuures mitte südamesse ei lasse, põlgame meie teda ommeti. Niisama põlgame seda sõna, kui taast täiesti kaugele jääme⁴³⁾. See wõib sündida, et omas uhkuses enmast targaks küll peame, ahnuse pärast ärgipäewa töö juure läheme ehk lihalaistuse pärast puhata tahame. Meile wõeldakse:

42) *Aga olge sõna tegijad, ja mitte ükspäinis kuuljad, et teie wale mõtlemise läbi endid ei peta. Jak. 1, 22.

43) *Ja ärgem jätkem mitte maha oma kogudust, nõnda kui mõnel wiisil on, waid manitsegem üksteist. Hebr. 10, 25.

Pühapäeva
õige pühitsemine. 5. „Et meie jutlust ja Jumala sõna pühaks peame, häälelele kuuleme ja õpime“. Maria peab seda pühaks. Luuk. 10. Tema peab Issanda sõna oma ülemaks waraks ja kallimaks kui inimeste sõna. 1. Tes. 2, 13.

Siimon ja Hanna ja poislaps Jeesus panewad Jumala kojast waga südamega ja paludes sõna tähele. Nii kuulewad nad seda häälelega⁴⁴⁾. Purpuri müüja Liidia ja Peroe kogudus (Ap. t. 16, 14; 17, 11. 12) loewad seda ka weel kodus ja kannawad seda kaunis südames. Nii õpiwad nad Jumala sõna häälelega⁴⁵⁾. Nende sarnased peame meigi olema!

44) Ündsad need, kes Jumala sõna kuulavad ja seda tallele panewad. Luuk. 11, 28.

45) Kristuse sõna elagu rohkesti teie seas kõige tarkusega. Gal. 3, 16

Jutlus ja Jumala sõna kuulmine tahawad meid Issandaga osasaamisele wiia. See on pühapäewa pühitsemise juures pääasi. Hingamine üksi ei tee seda mitte. Nii võib töödki olla, mis seda osasaamist edendab. Seda näeme Issanda enese elust. Tema on näituseks pühapäewal haigeid terweks teinud. Nii tohime meiegi sel päewal häda- ja armastuse tööd teha, kui see sünnib Jumala auuks ja ligimese kasuks. Jak. 1, 27. Ka pole seesugune igapäewane tarwituse töö, nagu loomade söötmine ja roa walmistamine, mitte keelatud. Matt. 12, 1.

Paul nr. 12. Üks hingamisepäew on see.

Tõine käsulaud: Seitse wiimast käsku.

Armastusest ligimese wastu.

§ 12. Armastus Jumala wastu peab armastuses ligimese wastu ilmuma.

Jumala armastus. 1. Kolmest esimesest kästust õppisime: Jumalat peame armastama kõigest jõuust ja wäest jüdamel, suu ja teoga. Meie peame teda nõnda armastama, et ta kõige armastuse hallikas on, kes meid on enne armastanud. Matt. 22, 37. 38. 1. Joh. 4, 19.

Ligimese armastus. 2. Kuid meil pole üksi Jumalaga tegemist. Kui teda armastame, siis peame ka wenda armastama. Käjutundja wastu nimetab Issand seda wenda ligimeseks. Ja oma ligimest peame meie armastama nagu iseennast^{13b}). Meie peame teda nii armastama, sest

iga Jumala laps on Jumala kuu. 1. Moos. 2, 27. Mägemata Jumal astub meie ligimese hädas meie ligi nii, nagu oleks tal ise abi vaja ⁴⁶⁾.

13b) Aga tõine on selle sarnane: sina pead oma ligimest armastama, nagu iseennast. Matt. 22, 39.

46) Tõesti, mina ütlen teile: mis teie üal olete teinud ühele nnu vähemate wendade seas, seda olete teie minule teinud. Matt. 25, 40.

kes meie ligimene on? 3. Jeeriku teel on Juudlane hädas. Kuuf. 10. Ta omad wennad lähewad temast armuta mööda. Siis näeb ta häda Samariitlane. See on õnnetumale wõeras, Juudlane talle koguni waenlane. Kuid tema süda sai haledaks ja ta aitas hädalift. Ta pidas teda oma ligimeseks. Kallis õpetus meilegi. Selle järele on igamees meie ligimene, olgu ta tutaw ehk wõeras, sõber ehk waenlane, keda meie näeme hädas olewat ja kes meie abi tarwita b.

Paul nr. 477. Tulge ristiniimesed.

§ 13. Neljas käst.

Piibli lugu: Zoosep isa ja isandate wastu. 1. Moos. 39. 46. 47. 50.

Wanemad ja isandad — Jumala asematud. 1. „Sina pead oma isa ja ema auustama“. Isa ja ema on ühe sõnaga wanemad. Neid peame auustama, et nad meie üle on. Sellele auukohale on neid Jumal seadnud. Nad on meie Jumala asemikuks. Dns ju just nende läbi Jumal meile nii palju hädad teinud. Isade kõrwa tulewad ka weel isandad. Seda on kõik, kes wanema kohusid täidawad: pere-, riigi- ja kirikuwanemad. Ka neid peame auustama. — Kuid ka nemad peawad igal ajal meeles pidama, et nad oma ameti on Jumalalt saanud, ja et nad selle eest peawad wastutama. Gew. 6, 4. Seda unustab Juuda suurkohus, kes apostlitele Issanda nime kuulutamise keelab. See on Issanda sõna wastu. Seda nõudmist ei wõi apostlid

täita. Ap. t. 5, 29.²⁰⁾ Niisama peafsimme meiegi sel korral wanemate sõna kuulmata jätmata, kui nad meie käest nõuakfiwad, mis Jumala sõna wastu on. See peaks sündima, kui ka muidu neile nende ameti pärast auu anname. Tunnistus jääb maksma:

20) *Jumala sõna peab enam kuuldama, kui inimeste sõna. Ap. t. 5, 29.

Mis teela-
tub. 2. „Et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta“. Mõned noored põlgasiwad Sauli. Nad paniwad teda halwaks. Nii põlgame meiegi oma wanemaid ja isandaid, kui neid südames halwaks paneme, neist ei hooli eht häbeneme. — Geli pojad tegiwad oma isale südamewalu. 2. Saam. 22—24. Nende sõna ja tegu oli paha. Seega kihutasiwad nemad oma isa wihale, nad wihastasiwad teda.

Seda kõik karistab Jumal kange kohtuga. Seda näitab Geli poegade ots. Sõna saab tõeks:

47) *Seda silma, mis isa hirwitab ja ei taha ema sõna kuulda, peawad kaarnad jõe ääres wälja nockima ja kottapojad ära sõõma. Sp. s. 30, 17.

Käst wane-
mate kohta. 3. „Et meie oma wanemaid ja isandaid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme ja neid armsaks ja kalliks peame“. Joosep on suureks isandaks saanud, aga oma suuremaks häätegi jaoks peab tema oma isa. See on waene karjane, aga ta seab teda kuninga ette. Ta peab teda nüüdki Jumala saadikuks. Seega peab tema oma wanemaid auu sees. Ta jüdamesse on käst kirjutatud:

Ühe wana halli ees pead ja üles tõusma ja wanale auu tegema. 3. Moos. 19, 32.

Joosepi käest õpime weel ka, kuis oma wanemaid teenida (1. Moos. 47, 7—12) ja nende sõna kuulda (1. Moos. 50, 15—21). Meie teenime neid, kui neid nii palju aitame, kui jõuame,

nimelt kui nad wanaks saanud. Meie kuuleme nende sõna, kui sedamaid täidame, mis nad Jumala sõna järele meilt nõuavad — ja kui nende käsku pääle nende surmagi meeles peame. — Glatanud Jakob oli juba nõder. Aga Joosepile oli ta nüüdki armas ja kallisk. Ta matab ta auuga maha. Nii peame meiegi oma wanemaid armsaks ja kalliks, kui oma elu aeg neid täname, neid nende nõtruseski auustame ja nende mälestust ka pääle nende surma auu sees peame.

4. Saul on Daaweti kätte antud, aga ta ^{käst isanda-} teid ^{kohta.} heidab ennast ta alla. Ta peab teda Jehoowa saadikuks. 1. Saam. 24, 1—12. Nii auustame meiegi riigi- ja kohtu wanemaid, kui nende alla kui Issanda saadikute alla ennast heidame ⁴⁸). Teeme seda, siis saame neid ka teenima oma wara, were ja palwega — ustatu wujes kuni surmani ⁴⁹). Meile olgu sõna püha:

48) *Iga hing heitku ülemate alla, kellel kõige ülem meelewõld on, sest ülemaid ei ole muidu, kui Jumalast. Room. 13, 1.

49) *Andke keisrile, mis keisri kohus ja Jumalale, mis Jumala kohus. Matt. 22, 21. Room. 13, 5. 7. 1. Tim. 2, 1—2.

Õimejes ristikoguduses maksab apostlite sõna kui Issanda sõna. 2. Kor. 17, 15. Kogudus palub ka nende eest. Ap. t. 12, 5. Purpuri müüja Tiidia näitab koguduse wanemaile mõnda lahkest üles. Nii peame ka meie oma kiriku- ja kooli wanemate sõna kuulma kui Issanda sõna, igal ajal nende wastu lahked olema, ja nende eest paluma. Kui seda teeme, siis auustame neid ⁵⁰).

50) *Kuulge oma juhatajaid ja wõtke nende sõna. Sest nemad walwawad teie hingede eest, kui need, kes wastust peawad andma, et nemad seda rõõmuga teewad ja ei mitte ohates. Sest teil pole sest mitte kasu. Hebr. 13, 17.

Joosep kuuleb ka oma perewanemate sõna. Mis Jumala ees õige, ses on tema lahke. Ta käes

on palju wara, ses on tema ustat. Ta on kallis eeskuju kõigile teenijatele. Need auustawad üksi siis oma perewanemaid, kui nad sõnawõtlikud ja lahked ses on, mis Jumala ees õige, ja kui nad auusad ja õiged wõera wara juures.

51) *Sulasid käsi oma isandate sõna kuulda, kõigis asjus nende meele pärast olla, ja et nemad ei haugu wastu ja ühtigi kõrwale ei saada, waid et nemad kõik hääd truudust üles näitawad. Tiit. 2, 9. 10.

Tõotus.

5. „Et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa pääl“. See on tõotus, mis 4. käsule juure lisatud. Seega tõotatakse käsu täitjale hääd käe käiku ja pikka iga Kanaanis. See sai tõeks Joosepi, Ruti, jüngri Johannese juures. Wiimane hoolitses Jeesuse ema eest ja sai sada aastat wanaks. Seda tõotust täidab Jumal ka täna päew. Papsi, kes wanemate sõna kuulewad, õnnistab tema rohke ajaliku õnnistusega. „Iga õnnistamine kinnitab laste kojad,“ ütleb Siirak.

Kuid weel enam. Meie Kanaan on Jumala osasaamine, igawene elu. Waga lapsi õnnistab Jumal ka waimuliku ja igawese õnnistusega. Seda pakub tema ka lastele, keda ta armundõu wara ära kutsunud.

Kui noori lapsukesi j. n. e. L. nr. 608, 1.

Paul nr. 26. Oh waga Jumal, kes.

§ 14. Wiies käst.

Piibli lugu: Rööwel Jeeriku teel ja Samaaria mees. Luuf. 10.

1. „Sina ei pea mitte tapma“. Selle käsuga wõtab Jumal meie elu oma hoiu alla. Selle üle on üksi Jumalal õigus. Tema on meid oma kujuks ja omanduseks loonud. Glu on ta meile armuajaks annud. Siin peame tema armust ta armu nõudma.

Gl—armu-
aeg Juma-
lalt.

Kes tapab, kiusub Jumala õiguse enese kätte. Ta lõpetab ligimise ehk ise enese armu-aja. Ajaliku eluga võib ta ka tema igawese elu riisuda. Seepärast saab patt wiienda käsu wastu hirmsamaks patuks.

52) *Kes inimese werd ä r a w a l a b, selle weri peab inimese läbi saama ära walatud; sest tema on inimese oma näo järele teinud. 1. Moos. 9, 6.

Keelb. 2. „Et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee“. Selle käsu wastu ekhüb: wennatapja Raim, Waarao, kes Israeli sunnib, Juudas. See tapab, kes ligimese ehk enese elu riisub, rikub ehk lühendab. Meie võime ligimest tappa teoga ja käega ehk keelega ja südamega. Esimene patt sünnib awalikult. Seda teeb Raim Aabeli, Herodeses Johannese, Daawet Uuria wastu. 2. Saam. 6, 27. Inimene saab awalikult tapjaks, kui ta wägivallega ligimese elu rikub, rikkuda lasseb ehk teda surma saadab.

Kawal keel ja süda teewad ligimese elule salaja kahju. See sünnib: Siimeil, Absalomi, Jaakobi poegade kurja keele juures. Meie rikume salaja kawala keelega ligimese elu, kui wannume, riidleme, kurja kõnesid tõstame ja talle meelegaigust teeme.

Waarao sunnib raske tööga, Naabal jätab Daaweti nälga (1. Saam. 25, 10—11). Potiwari naene kiusab Joosepiti patule. Neil on kawal süda. Nii rikume meiegi salaja kawala südamega ligimese elu, kui ta ihule laseme wiga saada ehk teda liia tööga sunnime, tema ihu ülespidamise eest ei muretse, teda abita jätame ehk patu poole kiusame.

Alguseks, kust need patud wiienda käsu wastu välja kaswawad, on armuta meel ligimese wastu. See ilmub nimelt kerges meeles^{53a}), ahnuses^b) ja wihawaenus^c).

53a) Matt. 18, 6. 7. b) 1. Joh. 3, 17. c) *Iga üks, kes onta wenda wihtab, see on inimese tapja. 1. Joh. 3, 15. — Teie olete kuulnud, et wanematele on räägitud: Sina ei pea mitte tapma, aga kes ial tapab, see on kohtu wäärt; aga mina ütlen teile, et iga üks, kes onta wenna pääle ilma asjata wiha kannab, on kohtu wäärt; aga kes ial ütleb: ja jöle! see on põrgu tule wäärt. Matt. 5, 21. 22.

üleastuja
karistus. 3. Raske on werewalamise patt. Raske ka selle karistus. Kohtuwanemad karistawad seda surmaga (1. Moos. 3, 9.) ehk mõne muu raskema nuhtlusega. Nad teewad seda Jumala nimel ja käsul. Kiri ütleb:

54) Tema ei kanna mõeka ilma asjata; tema on Jumala teener, kättemaksja, seda nuhtlema, kes kurja teeb. Room. 13, 4.

Raini käest ei nõua Jumal otseteel tema werd. Õnnetumas elus peab ta otsata südametunnistuse waewa tundma. Nii karistab Jumal ka seda, kes kohtu mõega eest peaks ära põgenema. Ja kui ta patust ei pööra, ootab teda igawene hukatus.

raat. 4. „Waid et meie teda aitame ja temale hääb teeme kõiges ihu hädas“. Juudlane Jeeriku teel on suure häda siisse saanud. Luuk. 10. Samariitlane annab talle abi, nii palju kui ta jõuab. Ta püüab seega ta walu vähendada, ta häda kaotada. Seega aitab tema ligimest.

Pääle esimese abi aitab ta teda weel edasi. Luuk. 10, 35. Ta püüab seega õnnetuma ihu kosutada, ta kasu kaswatada. Seega teeb ta ligimesele ta ihu hädas hääb. Op. s. 19, 17. Matt. 25, 40.

Mäejutluses kiidab Isjand õndsaks — armulisi ja rahunõudjaid. Matt. 5, 7. 9. Ka käsib ta wihamehi armastada⁵⁵). Seda on ta ise teinud. Seda peame temalt õppima. Kui seda jõuame, siis täidame wiienda käsu.

55) Armastage oma vihamehi, õnnistage neid, kes teid wannuvad, tehke hääd neile, kes teid vihkavad. Matt. 5, 44.

Elisa. Rõige hirmsam patt 5. kazu wastu on ise enese tapmine: enesetapja annab ennast meelega Jumala kohtu kätte. Poome ihu ülespidamiseks tappa on lubatud. 1. Moos. 9, 3. Kuid üleannetuse pärast loome tappa, piinata, linnupesti lõhkuda, noort metsa rikkuda j. n. e. on toorus ja patt. Op s. 12, 10.

Saul nr. 475. Püha Jeesus, päitsest walgeni.

§ 15. Kuues käst.

Piibli lugu: Taawet ja Patseeba. 2. Saam. 11 ja 12, 7.

Abielu. 1. „Sina ei pea abielu rikkuma“. Seega võtab Jumal meie abielu oma hoiu alla. Selle löi Jumal paradiisis. Adamale andis ta Gewa selfiliseks. 1. Moos. 2, 18—24. Ja ta õnnistab nende ühendust. 1. Moos. 1, 28. Abielu on püha põlw, mille Jumal ühe mehe ja naese wafele asutanud, et nad ühendatud oleksiwad surmani. Jssand ise on õelnud:

56) *Mis Jumal on ühte pannud, seda argu lahutagu inimene mitte. Matt. 19, 5.

Jumal on abielu seadnud, et mees ja naene üks-tõisele abiliseks oleksiwad^{57a)}: see peab sündima ajaliku elu kosutamiseks, igawese elu kätte saamiseks. Nimelt peawad nad neid lapsi, keda Jumal neile kingib, tema kartuses kaswatama^{b)}. Seega peawad nemad aitama Jumala riiki ehitada.

57a) Ja Jehoowa Jumal ütles: see ep ole häa, et inimene üksi on. Ma tahan temale abi teha, mis tema kohanen on. 1. Moos. 2, 18. b) Gew. 6, 4.

Reelb. 2. Abielusse astudes töotawad pruut ja peigmees ükstõisele puhaft ja lõpmata armastust kuni surmani. Nad ütlewad Jumala palge ees Rutiga: „Üksi surm peab mind ja sind ükstõisest lahutama“.

Selle töotuse unustas Heroodes (Matt. 14); Potiwari naene (1. Moos. 39, 7); Taawet (2. Saam. 11).

See sündis kõige ilma ees — a walikult. Nii rikub a walikult abielu, kes oma abikaasale selle u sta wuse murrah, mida ta pidada töotanud, kellegi tõise poole hoiab ja teda enesele abikaasaks wõtab.

Kuid Issand ütleb ka weel: „Iga üks, kes naese pääle waatab teda himustades, on ju temaga abielu rikkunud omas südamess“. Matt. 5, 28. Nii rikub salaja abielu iga üks, kes südamega omast abikaasast lahkeb, teda enam ei armasta ja kellegi tõise poole oma himu pöörab.

Abielu rikkumine on hirmus patt. Issand paneb selle pääle sellesama karistuse, mis mõrtsukatöö pääle (3. Moos. 20, 10). Mõlemad on kuritööd, mis surma wäärt. Kui käsu wastu eksijad patust ei pööra, maksab sõna:

Abielu rikkujad ei pea mitte Jumala riiki pärima. 1. Kor. 6, 10.

Seejärel
toitidele.

3. „Et meie kasiinasti ja puh tasti peame elama kõnedes ja tegudes“. Joosep lükkab kõik kurja enesest kaugele. Tema ei lasse ennast eksitada, ei eksita ka tõisi patule. Seega on tema kasiin. Wil. 4, 8. Ka hoiab tema oma südame wabaks kõigest kurjast mõttest ja himust. Seega on tema Issanda nõudmise järele puhas. Tema ütleb: „Kuidas peaksin ma nii suurt kurja tegema ja Jumala wastu pattu tegema?“ 1. Moos. 39, 9.

Apostel kinnitab: „Kurjad kõned rikkumad hääd kombes ära“. 1. Kor. 15, 33. Dige ristiinimine ei wõta seepärast roppu sõna ise suhu, ei taha ka tõistelt kuulda. Nii elab ta kasiinasti ja puhtasti sõnades.

Joosep on elukorrasse saanud, kus ta puhtus wõiks kaduda. Aga ta hoiab patust ja kurjast seltsist ennast eemale. Nii on ta puhas teos ⁵⁸).

Selleks on ta jääda mõinud, et ta igal ajal oma südame üle on walwanud⁵⁹). Taawet aga on lihalaistkusele maad annud. 2. Saam. 11, 2. Selle läbi on ta langenud! Seistku meil seepärast sõnad meeles:

58) Mu poeg, kui patused sind awatelewad, siis ära wõta mitte nende nõuu. Sp. s. 1, 10.

59) Ündsad need, kes puhtad südamest, seist nemad peawad Jumalat nägema. Matt. 5, 8.

Käsi abielu 4. „Et igauks peab oma abi-
rahvale. kaasat armastama ja auustama.“

Selle armastuse eeskuju on Kristus, kes koguduse pää, ja kelle alla see alanduses heidab. Gew. 5, 22—25. Nii peab mees olema naese pää, wari ja tugi, naene tema teenija abiline, kuna nad üksteisele oma terve südame annawad — ustawuses surmani.

Jsaak wõtab Rebekka wastu kui Jumala ande. 1. Moos. 24., 63. 67. Nii peawad ka abielurahwas üksteist kalliks Jumala andeks pidama ja ka üksteise puudustega kannatama. 1. Peetr. 3, 8. Gew. 5, 33. Seda tehes auustawad nemad üksteist, nagu 6. käsi nõuab.

Paul nr. 475. Puhas Jeesus, puhas elus.

§ 16. Seitšmes käsi.

Piibli lugu: Ülekohtune majapidaja. Luuk. 16, 1—4.

Barandus. 1. „Sina ei pea mitte warastama.“ Seega wõtab Jumal meie waranduse, meie omanduse oma hoiu alla. — Warandust omandame enesele kõige pääst töö ja waewa läbi. Kui see jünnib, siis on Jumal meie tööd ja käekäiki õnnistanud. Tema on kõige waranduse ainus isand. Rikas mees on tema majapidaja, et ta ka waest Vaatjarust peaks aitama⁶⁰). Kirsi ütleb:

60) Kes kehwa pääle armu heidab, see laenab Jehoowale: see tasub tema kätte, mis ta hääd teinud. Sp. s. 19, 17.

Warandusega peame kokkuhoidlikult ümber käima. Joh. 6, 12. Seda ei tee ülekohtune majapidaja. Tema pillab võerast wara. Siis on ta ahne ja ülekohtune. Nii tuleb talle puudus kätte, kus tal ise midagi ei ole ja ta ka mitte wenda ei saa aidata.

Majaisand andis oma sulastele kauplemiseks: ühele wiis, teisele kaks, kolmandale ühe talendi. Matt. 25, 15. Nii on Jumal maa pääl ühele enam, teisele vähem, ta jõudu mööda, warandust wälja jaganud. See on ilmaförd, mille tema seadnud⁶¹). See on sündinud, et palju ja piskuga ustayad ja kõigega rahul oleksime. Sõna saab maksuma jääma:

61) *Rikas ja waene tulewad tõine teisele vastu; neid kõik on Jehooa teinud. Op. s. 22, 2.

Maa pääl on ühed hoolikad, teised hooletumad. Juba sellepärast ei wõi nende warandus ühesugune olla. Waranduse ühtlus esimeses ristitoguduses — oli armastuse, mitte sundimise asi. Praegu ühesugust warandust kõikidele nõuda — wägiwallaga, oleks meeletus!

Reelb. 2. Et meie oma ligimese raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kisu.“ Aakan Jeeriku all wõtab enesele hõbedat ja kulda võerast warast. Joosua 7, 19—21. See on wargus. See warastab, kes ligimese raha ja wara ülekohtuga wõtab ja enesele peab, mis tema oma ei ole.

See wõib jällegi awalikult ja salaja sündida. Rööwel Jeeriku teel riisub wägiwallaga (Luuk. 10, 30), Aakan wõtab salaja võera waranduse. Nende sarnaselt arwab püha kiri ka warguse aitaja, warguse jagaja. Op. s. 29, 24. Mis nemad teewad, on awalik wargus. Issand aga ütleb:

62) *Kes warastanud, see ärgu warastagu mitte enam, waid tehku ennemine tööd ja saatku kätega hääd, et temal oleks sellele jagada, kellel puudu on. Gew. 4, 28.

Maajapidaja vähendab isanda vara salaja. Luuk. 16, 5—7. Isand ei märka seda, ei saa seda ka mitte teelda. See on salaja ehk peenike wargus, kawal kaup ja petis töö.

Siimesesündimise õiguse, suure vara, petab Jaakob enesele — läätse leeme eest! See on kawal kaup. Seda on kõik kaup, millega ligimest petetakse, kui suure vara eest wähe hinda makstakse, wiletja vara eest hädad hinda nõutakse. Kiri ütleb:

63) Sul ei pea kojas kahesugust wakka olema, tõine suur, tõine pisuke. 5. Moos. 25, 14.

Siis sünnib weel palju muud ülekohust: kohtu- mõistja wõtab omale meele hädad wastu, wõlglane ei maksa oma wõlga, leidja salgab leidust, perewanem peab asjata teenija palga kinni, teenija on hooletu ja päewawaras j. n. e. Nemad petawad ligimest ja saadawad teda kahju sisse. See kõik on petistöö. Selle kohta wõidakse meile:

64) Tasuge kõigile, mis teie kohus on. Ärgu olgu teil talle-
gagi wõlgu. Room. 13, 7. 8.

Warguse põhjus. 3. Maajapidaja tähendamisesõnas on laisk ja hooletu (Luuk. 16, 1—3); siis saab ta ahneks ja ajab ülekohtu kaupa (5—7); usku tal ei ole. Ta hinges on üksi mammonahimu ja maailma mure. Nii saab tema wargaks. Kui tõsi on sõna:

65) Raha ahnus on kõigi kurja asjade juur. 1. Tim. 6, 10.

Warguse karistus. 4. Warast ei usalda enam keegi. Nii kaotab tema auu ja leiwa. Akas sai warguse pärast furma. Nüüd ootab warast wangikoda. See on kängem karistus kohtuwanemate poolt. Ja kui ta patust ei pööra, ahwardab talle ka igawene hukatus. Püha kiri ütleb:

66) Ülekohtused ei pea Sumala riiki pärima. 1. Kor. 6, 9.

Wäit. 5. „Et meie ligimese vara ja pää-
toidust aitame kaswatada ja hoida.“ Jüng-

rid toitfiwad oma p   d kalap   dmisega, Paulus telgikudumisega. Sigimese wara kõrwal on tema p   toidus kõik tema amet ja teenistus, miska tema auufasti oma leiba teenib. Joosep edendab kõik, mis Potiwari wara kasuks on. Nii aitab tema ta wara ja p   toidust kaswatada⁶⁷⁾. Abraham kaitseb Gotti selle eest, mis talle kahjuks on. 1. Moos. 14, 11. Tema aitab ta wara ja p   toidust hoida. P   ha kiri ütleb:

67) Jumal armastab rõõmsat andjat. 2. Kor. 9, 7.

Samaaria mees ei mõtle mitte enese, waid üksi oma wenna pääle. Luuk. 10, 33—35. See on ise enese ära salgamine. Et sigimest nii armastada, peame ka meie ennast täiesti ära salgama: oma kasu unustama ja sigimese kasu n  udma⁶⁸⁾. Seks peame aga kõige päält maailma murest ennast lahti tegema, ustawad töös, kokkuhoidlikud ja omaga rahul olema. Hebr. 13, 5. Meile maksab sõna:

68)   rgu waadaku üksi see pääle, mis tema kasuks tuleb, waid see pääle, mis ka tõiste kasuks tuleb. Wil. 2, 4.

Paul nr. 492. Kes Jumalat nii lasseb teha.

§ 17. Raheljas käst.

Piibli lugu: Jaakobi wale. 1. Moos. 27, 19—24. Waletunnistajad   sfanda wastu. Matt. 26, 59—61.

Auus nimi —
suur wara. 1. „Sina ei pea ülekohut tunnistama oma sigimese wastu.“ Selle käsuga wõtab Jumal meie auusa nime oma hoiu alla. — Kellel apostlikus koguduses h    tunnistus oli, need pandi hoolekandja ametisse. Ap. t. 6, 3. Nii on ka täna lugu. Kellest lugu peetakse, see saab igapäewast leida⁶⁹⁾. Meie auus nimi, lugupidamine ehk h    tunnistus on suur wara: ta tähendab niisama palju, kui meie amet ja p   ewalik leib. P   ha kiri ütleb digufega:

69) *Uuus* nimi on parem kui rikkus, ja on parem kui hõbe ja kulb. *Sp. s.* 22, 1.

Kurja kõne läbi kaotab Joosep ameti ja wabaduse. 1. Moos. 39. Et meie seesuguse kõne alla ei sattuks, peame ka ise auusasti elama kui Jumala lapsed ⁷⁰⁾. Sellegi eest peame ennast hoidma, mis näitab kuri olewat. 1. Tess. 5, 22. *Jssand* ütleb:

70) Teie walgus paistku inimeste ees, et nemad teie häid tegusid näewad ja auustawad teie *Jsa*, kes taewas on. *Matt.* 5, 15.

Ülekohtune tunnistus — *raste keelepatt.* 2. *Uuusa* nime wastu pöörab ennast ülekohtune tunnistus. Seesugune oli tunnistus *Jssanda* wastu suure kohtu ees, *Matt.* 26, 59; *Naaboti* wastu 1. *Kun. r.* 21, 13. See tunnistus käib tõe ja armastuse wastu; pääle jelle püüab ta ligimesele üksi kahju teha. *Sp. s.* 19, 5.

Pattu 8. käsu wastu teeme keelega. Kuid ka keelepatud on raske patud. *Jak.* 3, 6. Ka nende pattude eest peame aru andma. *Matt.* 12, 36. Ülekohtune tunnistus käib tõe wastu, on wale. Wale on kuradist. *Joh.* 8, 44. Ülekohtu tunnistaja hakkab seega Jumala wastu määsama, teeb ennast kuradi orjaks.

Ülekohtune tunnistus — *kohtu ees.* 3. See võib sündida kohtu ees ehk igapäewases elus. Suure kohtu ees tunnistawad kaebajad: *Kristus* keelda kohturaha maksmast. *Luuk.* 22, 2—5. See on wale. *Saamueli* pojad mõistawad kohut, kuna nad meeleshääd wõtawad. Nad pöörasiwad õiguse kõweraks ja ülekohtu õigeks. Kõik sünnib kawalusega. Seda sama võib ka kohtualune ja tunnistaja teha. Meile kõikidele hüüab *Jssand*: Häda, häda! *Jes.* 5, 20—23.

Igapäewases elus. 4. „Et meie ligimese pääle mitte kawalasti ei waleta, teda mitte

ära ei anna, keelt ei pekja ega kurje kõnesid tema päale ei tõsta". See oleks ülekohtune tunnistus igapäevases elus.

Herodes ütleb tarkadele: "Ka mina lähen last Jeesust kummardama". Matt. 2, 8. See on wale! Ta on kawalast südamest ja meelega walet tunnistanud. Seega on ta ligimese päale kawalasti waletanud. Meie hinge ees seistu sõna:

71) *Seepärast jätke wale maha ja rääkige tõtt iga üks oma ligimesega, sest meie oleme üksteise liikmed. Gew. 4, 25.

Deliila annab Bilistitele saladuse üles, mille külles Simsoni jõud ripub. Kohtum. 16, 17. See tuli kurjast südamest, tõi Jsraelile kahju, Simsonile surmaga. Niisama hirmus järg oli Juuda suu andel. See on ära andmine. Ara andjaks saab iga üks, kes ligimese saladusi tema kahjuks avaldab — kurja südamega. Selle Juuda meele ja patu eest hoidku meid taewane Jsa!

Joonatani poeg Mewipoošet on Taawetile ustaw. Siiba aga seletab: ta hakata mätsama! Ta räägib ta selja taga meelega ta wastu kurja. 2. Saam. 16, 3. See on keelepeksmine. Jak. 4, 11.

Abjalom teotab nii kaua oma isa, Botiwari naene Joosepit, kui walet uskuma hakatakse: See on kurja kõne tõstmine. Selle wastu weldakse.

72) Mis sa näed pinda wenna filmas, aga palki omas filmas ei pane sa tähele. Matt. 7, 3.

Ka häda wale on keelatud. Hädaft peame ennast wälja paluma, mitte wälja waletama. Taaw. I. 50, 5.

5. Walelik langeb inimeste ees pea häbisse. Siis ootab teda ajalik kohus.

Juudas on ka igawese kohtu kätte langenud, et ta patust ei pööranud. Nii hirmus on karistus, mis waletunnistajal oodata. Sp. s. 19, 5.

8äst. 6. "Et meie tema eest kostame, kõik hääd temast kõneleme ja kõik asjad

hääks kääname". Varijeerid käivad Jeesuse pääle. Tema ise ei saa enese eest kosta. Mikodeemus astub tema auu eest wälja. Joh. 7, 50. 51. Tema kostab ligimese eest. Sp. s. 41, 6.

Saul mõtleb Daawetist üksi kurja. Joonatan räägib temast aga hääd, mis ta teab. Nii kõneleb ta temast kõik hääd. 1. Peetr. 4, 8.

Igal inimesel on omad „head“ ja „wead“. Ka need head peawad meil silma ees seisma. Nimelt peame, kui ligimese kurjus weel awalik pole, temast enne hääd, kui kurja armama. Patusest naesest ujub Issand, et ta weel ümber wõib pöörda. Ja ta annab talle ta patu andeks. Joh. 8, 3—11. Teeme seda, siis kääname ligimese asjad hääks. Sp. s. 10, 12.

Nõnda nõuab Jumal meie käest kahesandas käsus tótt — tótt armastuses, õiglast meelt südame kawaluse asemel. Andku ta seda meile kõikidele omast armust!

Paul nr. 444. Jeesus, oh aita, et wõinust wõin saada.

§ 18. Üheksas käst.

Piibli lugu: Uhab ja Naaboti wiinamägi. 1. Kun. 21.

Käsuõna oma teeluga. 1. „Sina ei pea himustama ligimese koda“. Naaboti koda on see maja, kus ta elab, wiinamägi, mille ta pärandanud. Ta maja, omanduse ja päranduse on Jumal talle annud. See on Jumala warju all. Siin wõib ta oma Jumalat rahuga teenida. Viigimese kodu ja koda on selle järele suur wara.

Seda ei tohi meie enesele himustada: selle järele ei tohi meie himu kanda. See himu oleks kuri. Kui selle täide saadaksime, teeksime ligimese koduta hulkujaks, kellel enam Jumala kodagi ei ole. Wara kahjuga teeksime ka ta hingele kahju. Sp. s. 24, 15.

Kuis see
wastu
esitasse.

2. „Et meie oma ligemise pärandust ehk koda kawalusega ei püüa, ega õiguse nimel eneste poole ei kiju“.

Gesawil oli esimesesündimise õigus. Selle omandab Jaakob enesele kawala pettusega. 1. Moos. 27. Absalom püüiab kuningriiki enese kätte kiusuga. 2. Saam. 15, 34. Nii püüawad nad ligimese koda ja pärandust enesele kawalusega.

Naabot ei müü kuningale oma wiinamäge. See on ta pärandus, mida müüa ei tohi. 3. Moos. 25, 23. Müüd finnitawad waletunnistajad: Naabot olla Jumalat ja kuningat teotanud! Selle pääle mõistab kohus ta surma, annab ta päranduse kuningale. See on hirmsam ülekohus, nii seatud, et ta wälja näeks, nagu oleks ta õigus. See on ülekohus õiguse nimel.

Kuid mis Jehoomal selle pääle ütelda, näitab Ahabi lugu: kus koerad Naaboti werd lakkunud, lakkusiwad nemad ka tema werd. Ta naene Jisebel sai koerte roaks. Ta terve sugu sai hukka. 2. Kun. r. 9. See kohus on kange ja hirmus! Kal. 6, 7.

Kuis kästu
täidame.

3. „Meie peame teda aitama, et tema jeda enesele wõiks pidada“. Abraham aitab Loti teoga. Kuid ka hää nõu wõib ligimesele abi tuua. Seda tuleb anda nii palju, kui jõuame. See peab sündima Issanda pärast, keda oma waesemas wennas peame teenima. Matt. 25, 40.

Paul nr. 449. Kõigi ahelate murdja.

§ 19. Kümnes käsk.

Piibli lugu: Herodes ja Herodias. Matt. 14, 3—4.

Käsuõna
oma keeluga.

1. „Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt

on". Vigimese kajas on ta naene ta ülem wara. Siis tulewad ta pere ja weised. Kõik muu selle järele on ta vähem wara. Selle kõige järele ei pea meie himu kandma, olgu see ka kõige vähesem.

Kus naene ja pere ustavad, on kodu elu korras, kus mitte, on hinge rahu otsas. Nende järele himustades teeksime kahju ligimese kodu- elule. ühtlasi saadaksime teda ka suure hingekahju sisse. Dp. f. 31, 10. 11.

Räsu wastu
effimine. 2. "Et meie oma ligimese naist, peret ega weisid ära ei awatele, ega wägisi ei wõta". Wilippus oli oma naese Heroodiaga õnnelikus abielus. Sääal meelitab ta wend Herodes selle oma poole. See annab järele ja kahetordne koduelu on rikutud! Absalom meelitab isa teenijaid, et nad talle umbustawaks saaksiwad. Vigimese loomegi wõib temast ära petta. Hosea 7, 11. See on ligimese naese, pere ja loomade ära awatelemine.

Taawet wõtab Uuria naese wägiwallaga. 2. Saam. 11, 2—4. Absalom kihutab Iisraeli mehi niikaua kawaluslega, kuni nad ustawuse murrawad. 2. Saam. 15. See on ligimese naese ja pere wägisi wõtmine.

Räsu nõud-
mine. 3. "Et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus". Joosep manitses Potiwari naist ustawusele 1. Moos. 39, 8. 9; Paulus orja Dneesimust kannatusesele Wileem. 8, 21; ingel Haagarit alandusele 1. Moos. 16, 6—9. Etijale peame 4. ja 6. käsku meelde tuletama. See on Jumala sõna, mis ka neid manitsema peame.

Rahe wiimse
käsu teelb.

4. Üheksas ja kümnes käst keelawad ühel
hoobil kõik kurja himu ära. Nad peawad
seda keelama, sest see on paha juur, kust muud
patud välja kaswawad. Jak. 1, 14. 15. Ühes kurja
himuga keelawad nad kõike südame kawalust, mis
seda tahaks täide saata, maailma armastust,
mis meie südamest ei tahaks lahtuda. 1. Joh. 2, 15.
See himu ei taha meis surra. Sellepärast peame
ta wastu ühte puhku wõitlema ja Jumalalt
enelele uut südant paluma. Taaw. I. 51, 12. Nii
awab Jumal kästude lõpul meie täie südame põhja,
et meie seda igal ajal tunneksime ja seda Jumalale
annaksime — terwelt, mitte poolelt. Op. s. 23, 6.

Laul nr. 471. Oh kui kaunis asi see, 5. ja 8. s.

§ 20. Kümne käsu lõpetuse sõna.

Piibli lugu: Lott Soodomas. 1. Moos. 19, 1—30; Iisraeli
kõrberändamine. 3. Moos. 8—4. Moos. 21.

Ahwardus.

1. Käsulõpetuse sõnades paneb Jumal meile
ette: ahwarduse ja tõotuse. „Mina Issand,
sinu Jumal, olen püha wihaga Jumal,
kes wanemate patu nuhtleb laste kätte
kolmandast ja neljandast põlwest saadik,
nende kätte, kes mind wihtawad“. Nii ütleb
püha käsuaandja ahwardades. Nii seisab käsu lõpul
seesama nimi, mis käsu alguses. Sääli tuletas ta
tema armu meelde. Siin öeldakse: see armuline
Issand on ka püha wihaga Jumal! See
tähendab: wiha wäe ja tulega saab ta walwama,
et tema käsku peetakse. Sõna maksab:

73) Ära neetud olgu, kes ei pea kõiki sellelõpetuse käsu-
õpetuse sõnu. 5. Moos. 26, 27.

Seda oma wiha tahab Jumal neile ilmutada, kes
teda wihtawad. Seda teewad need, kes tema kästust
üle astuwad. — Käsu üle astumist nimetame
ühe sõnaga — patuks. Sest: „patt on see, mis

käsu vastu on“, ütleb 1. Joh. 3, 4.⁷⁴). Pattu teeme, kui teeme, mis Jumal keelanud, tegemata jätame, mis tema käskinud. Nii on tegemise- ja jätmise pattu, nõtruse- ja kurjuse pattu, mõtte-, sõna- ja teo pattu. Jak. 4, 17.

74) Sihimeel on waen Jumala vastu, sest tema ei heida Jumala käsu alla, sest tema ei wõigi heita. Room. 8, 7.

Mis käsu üle astujat ootab, näeb rahwas kõrbes. Ta näeb sääl ajaliku elu häda⁷⁵). Kohus wee uputuses, Soodomas ja Komorras toob ajalikku surma⁷⁶). Talle ähwardab ka igawene hukatus. Gal. 6, 7. 8. Issanda suu kinnitab:

75) *Wiletsus ja ahastus tuleb iga inimese pääle, kes kurja teeb. Room. 2, 9.

76) *Surm on patu palk. Room. 6, 23.

Kõrbes kannatawad wanemate patu pärast ka lapsed. Nende pattu tahab Jumal nende kätte nuhelda kolmandast ja neljandast põlwest saadik — nende laste ja laste laste kätte. Range- mat karistust pole enam waja. Jerobeami ja Ahabi sugu on ju tõises põlwes otsa saanud! Hõelad on kui haganad, mis tuul laiali kannab. Zaaw. I. 1, 4.

Töötus. 2. „Aga neile, kes mind kardawad ja minu käsud peawad, teen mina hääd tuhandest põlwest saadik“. See on käjuandja töötus. Waga Ruti sugu on selle täitmist näinud. Ünnistusest, mille tema pärinud, on terve ilm osa saanud — Jeesuses Kristuses. Runi kolmandani ja neljandani põlweni tahab Issand karistada, hääd teha tuhandest põlwest saadik. Need arwud tähendawad: Issand tahab ennemine hääd teha kui karistada. Ünnistusel, mille wagad päriwad, ei pea otsa olema.

Mis see
meile tähendab.
3. „Jumal ähwardab kõiki nuhelda, kes neist sinasist käskudest üle astuwad“. See maksab meilegi weel. Et käjust üle astume, ähwardab meile tuhat häda

ja kõige wiimaks surm ja hukatus. „Sellepärast peame tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käsitude vastu tegema“. Kuid enam kui ähwardus meid hirmutab, peab töötus meid rõõmustama. Sest „tema töötab armu ja kõik hääd kõigile, kes need käsud peavad“; seda peavad nad maitsuma siin ajalikult ja ükskord igawesti. See töötus läheb täide, kui ka risti peame kandma. Jumala teed on ju kõiges armuteed. Jerem. 29, 11. Seepärast peame meie teda ka armastama, tema pääle lootma ja hää meelega tema käsitude järele tegema“.

Nõnda peame Jumala käsku armastades täitma. Üksi „armastus on käsu täitmine“. Room. 13, 10. Ja ilma armastuseta ei saa meie Jumala juure. 1. Joh. 4, 16.

Paul nr. 397. Oh kuhu lähen ma?

§ 21. Käsi meie juhataja Kristuse juure.

Piibli lugu: Rikas noor mees. Mark. 10, 17—22.

1. Rikas noormees küsib igawese elu järele. Selle juures arwab ta, et ta käsku noorest põlwest saadik täitnud. Kuid see on eksitus. Ta ei jõua ennast ära salata. Tal puudub armastus. Seesama lugu on meiegagi. Puhtas armastuses Jumala ja ligimese vastu pole meie mitte seisnud. Seda nõuab aga käsi. Kui selle poolest ühe käsu vastu eksime, oleme ka kõigist tõistest süüdlaseks saanud. Jak. 2, 10. Mii pole meie käsku täiesti ja kõigipidi mitte täitnud⁷⁷⁾. Meie ei saa teda ka edaspidi omast jõuust täitma. Meil puudub ju see jõud, ennast täiesti, ikka ja hää meelega ära salata⁷⁸⁾. Apostel peab tunnistama:

77) *Siin ep ole ühtegi wahet. Kõik on pattu teinud ja on Jumala auust ilma. Room. 3, 24.

78) Ei ole seda, kes hääd teeb, ei ühte ainustki. Room. 3, 12.

Mis räst
näitab.
 2. Paulus peab tunnistama: Käsk ise-
 enesest ei anna meile seda jõudu, et
 teda täidaksime ja seeläbi õigeks saaksime.
 Kal. 3, 21. Käsu peegli ees on ta oma viletsust
 tundma õppinud⁷⁹⁾. Käsk kuulutab meile, et
 meie wannet ja surma oleme teeninud.
 Room. 6, 23. Seega saadab käsk meid meie patu
 tundmisele⁸⁰⁾. Paulus hüüab omas hädas:

79) Oh mind viletsat inimest, kes päästab mind ära
 festinasest surma ihust? Room. 7, 24.

80) *Käsu läbi tuleb patu tundmine. Room. 3, 20.

Kuhu räst
juhatab.
 3. Käsk on Pauluse käest lootuse ta
 oma kõlbtuse pääle wõtnud. Ei
 jää talle nüüd muud üle kui üksi halastust otsida.
 Seda saame, kui Jeesuse Kristuse sisse
 usume. Tema juure juhatab meid käsk⁸¹⁾.
 Siin ei aita mitte käsu teod, waid üksi arm⁸²⁾.

81) *Nõnda on käsk meie juhataja olnud Kristuse
 juure, et meie usu läbi pidime õigeks saama. Kal. 3, 24.

82) *Teie olete armust õndsaks saanud usu läbi,
 ja seda ei mitte teie käest; Jumala and on see, ei mitte tegu-
 dest. Gew. 2, 8. 9.

Laul nr. 272. Kõik kallid hinge õnnistus.

Teine päätükk: Püha ristiusk.

Kuis arm Jumala osasaamise meile walmistanud.

§ 22. Sissejuhatus: Kristlik usutunnistus.

Piibli lugu: Usu wägilased. Hebr. 11.

Ristiusk —
ristiinu
õpetus.
 1. „Püha ristiusk“. Mis meil uskuda,
 seda õpetasivad prohwetid ja Jumala
 mehed, nimelt Jeesus, meie Issand ja
 tema apostlid. Ristiusk on seejärel kõige päält
 õndsaks tegew õpetus, mida meie Issand
 Jeesus ja tema apostlid on õpetanud, ja

mida terve ristifogudus apostlite ajast saadik on uskunud. Mark. 1, 14. 15. Ap. t. 2, 42.

2. Mis fogudus õpetab, peab südametu-
õpetus saagu südametu-
usjuts!
usuks saama. See pole mitte paljas armamine, paljas tõeks pidamine selle kohta, mis püha kiri kuulutab. Kurjad wainud peawad ka tõeks, et Jumal on ja — wärisewad. Jak. 2, 19. Mis see usk on, näeme Abrahamist. Tema käest nõutakse: jätku ta kodumaa maha, wõersil saada ta suureks rahwaks! Sest ei näe ta silm midagi, aga ta loodab: Jumal täidab, mis ta töötanud. Room. 4, 21. Hebr. 11, 10—14. Usk on seega kindel lootus Jumala armu pääle, et ta peab, mis ta jõna töötanud.

83) *Usk on kindel lootus nende asjade pääle, mis weel oodatakse, ja nende asjade märguandmine, mis weel ei nähta. Hebr. 11, 1.

Selle usu pall on suur. Tal on töotus, et et tema läbi õndsaks saame, ja igawese elu pärime. Ap. t. 16, 31. „Meie usk on wõimus, mis maailma ära wõitnud“. 1. Joh. 5, 4.

3. Mis süda usub, peab suu tunnis-
kristlik usu-
tunnistus.
tama. Matt. 10, 32. Mooramaa isand ristitakse, kui ta tunnistanud, et Jeesus Kristus on Jumala Poeg. Ap. t. 8, 37. Ka ristifogudusel on oma tunnistus, mille pääle iga laps ristitakse. Seda usku — Isa, Poja ja Püha Waimu sisse — tunnistame iga pühapäew altari eest. See on ka meie tõise päätüki aluseks.

See usutunnistus on ristirahwa oma, on kristlik. Seda usku on juba apostlid tunnistanud, ta on nende ajast olemas. Seda tunnistust nimetatakse seepärast ka apostlikuks usu-
tunnistuseks.

4. Sel ristiusul on kolm jagu ehk
Selle süu —
usk kolmai-
nu Jumala
sisse.
õpetust: esimene kõneleb loomisest, tõine — lunastamisest ja kolmas

— pühitsemistest. Meie looja on Jumal Jsa, lunastaja — Jumal Poeg, pühitseja — Jumal Püha Waim. Kuid enam kui üks Jumal pole ommeti mitte olemas¹⁵⁾. Jumal on ainus oma olemise poolest. Juba wanas seaduses wõeldi:

15) Kuule Israel, Jehoowa meie Jumal, Jehoowa on üks. 5. Moos. 6, 4.

Siiski on selle ainsuse juures üks mitmus olemas. Kolme jumaliku nime sisse käsib Issand Jeesus ristida⁸⁴⁾. Kolme jumaliku nimega terwitab Paulus oma kogudusi⁸⁵⁾. Nii on ainus Jumal meie usule kolmes iseolemises ennast ilmutanud — kui Jsa, Poeg ja Püha Waim. Sellepärast nimetab ristiusk teda kolmainuks Jumalaks.

84) Minge ja tehke jüngriks kõik rahwad, neid ristides Jsa, Poja ja Püha Waimu nime sisse. Matt. 28, 19.

85) Issanda Jeesuse Kristuse arm, Jumala armastus ja Püha Waimu osasaamine olgu teie kõikidega. 2. Kor. 13, 13.

Ühesugune on nende kolme jumalik olemine, au ja wägi. Jhesugune nende iseolemine, jumalik põhi ja armutöö. See on muidugi suur saladus. Meie meel seda ei mõista. Aga usukäega tahame sest kinni hakata! Seda usku on päälegi nii wäga tarwis. Sest see kolmainus Jumal on meie õnnistuse Jumal. Ja ilma usuta ei saa meie mitte Jumala juure. Hebr. 11, 6.

Paul nr. 138. Kolmainus Jumal, igawest.

§ 23. Jumala olemine ja omadused.

Piibli lugu: Moosese kutsumine, 2. Moos. 3, 1—15; Joonas; weeuputus, 1. Moos. 6. 7. 8.

Jumala olemine.

1. Jumala olemise sügawust ei jõua meie ära uurida. Siiski awab meile püha kiri selle kohta suuri saladusi. Tema õpetab: Jumal on waim ja elu⁸⁶⁾ ehk igawene waim; walguis, tõde⁸⁷⁾ ja armastus⁸⁸⁾ ehk püha armastus.

86) *Jumal on Waim, ja kes teda kumardawad, need peavad teda waimus ja tões kumardama. Joh. 4, 24.

87) Jumal on walgus ja tema sees pole ühtegi pimedust. 1. Joh. 1, 5. Mina olen tee ja tõde ja elu. Joh. 14, 6.

88) Jumal on armastus. 1. Joh. 4, 8.

Jumala
omadused, et
ta igawene
Waim. 2. Waim on iseolija nägemata olemus, kel mõistus ja tahtmine on, aga mitte liha ja luud. Luuk. 24, 39. Jumal on waim ja elu, et ta igawene waim on, kes pole loodud, waid ise kõige looja ja elu algus on.

Sel põhjal on Jumalal järgmised omadused: ta on igawene^{89a)} et tal algust ega otja ei ole, ta on muutmata, et ta seks jääb, mis ta on^{b)}, kõigewägewam^{c)} ja kõigis paigus⁹⁰⁾.

89a) Enne kui mäed sündisid ja maailm loodi, oled sina Jumal, igawesest igawesti. Taaw. 1. 90, 2. b) Jak. 1, 17. c) Jumala juures ei ole üksti asi wõimata. Luuk. 1, 37. 90) Taaw. 1. 139, 7—9.

3. Jumal on walgus ja tõde. Ta on
Dmadused,
et ta wal-
gus ja tõde. ju kõige pühaduse ja puhtuse hallikas, ta wihtab walet ja wõidab pimeduse ära. 1. Tim. 6, 16.

Sel põhjal on Jumal — 1) püha, et ta pattu wihtab, õige, et ta kurje karistab ja häid õnnistab^{91a)}, 2) tõsine ja ustay, et ta peab, mis ta tõotab ja ähwardab^{b)}, 3) kõigeteadja ja kõigetar- gem^{c)}.

91a) *Püha, püha on wägede Jehoowa, kõik maailm on tema auu täis. Jes. 6, 3. Rog. 12, 14. b) 4. Moos. 23, 19. 1. Kor. 1, 9. c) Hebr. 4, 13. Room. 11, 33.

Dmadused,
et ta armas-
tus. 4. Jumal on armastus. Tema on ju igawene ja ainus armastuse hallikas, mis ial ei saa ära lõppema. Joh. 3, 16.

Sel põhjal on tema: 1) häa ja helde, et ta kõik hääd rohkesti annab^{92a)}, 2) halastaja ja armuline, et ta patu andeks annab^{b)}, 3) kannatlik ja pikameelega, et ta karistusega kannatab ja aega annab meelt parandada^{c)}.

92^a) Taav. I. 145, 9. ^b) Halastaja ja armuline on Jehooma, pikameelega ja rikas heldusest. Taav. I. 103, 8. ^c) Room. 2, 4.

Paul nr. 181. Arm, kes ja mind oled loonud.

Esimene õpetus.

Loomisest.

I. Maailma loomine.

1. Loojast ja tema tööst.

§ 24. Loomine alguses.

Piibli lugu: Loomine. 1. Moos. 1.

Jumal Jsa—
õige looja. 1. „Mina usun Jumala Jsa, Kõigewägewama, taewa ja maa loojasisse“. „Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud“. Omas usutunnistuses nimetame siin Jumalat kõige päält Jsa'ks. Seda tohime teha, et ta Jeesuse Kristuse Jsa on ja Kristuses ka meie Jsa'ks on saanud. Hebr. 3, 14. 15. Kal. 3, 26. 27.

See Jsa on kõik looja: kõik mis olemas, on tema valmistanud. — Kui meie midagi valmistada tahame, on meil tööriista ja materjali vaja. Alguses ei olnud midagi olemas. Jumal ütles: „Saagu!“ ja kõik sai. Tema lõi kõik mis on, ei ühestki asjast, üksi oma sõna läbi⁹³). Jumal on seejärelst kõigewägewam Looja. Apostel ütleb:

93) Usu läbi mõistame meie, et maailm Jumala sõna läbi on valmistatud, et see, mis nähtakse, on saanud neist, mis ei nähta. Hebr. 11, 3.

Kelle läbi
kõik loodub. 2. See „Sõna“ oli Jeesus Kristus. Joh. 1, 1—3. Ka oli seejuures Jumala Waim wee pääl lehitamas. 1. Moos. 1, 2. Nii on Jumal

Jsa kõik, mis on, loonud Poja läbi Püha Waimu wäes. Room. 11, 36.

Loomise kord ja siht. 3. Enne lõi Jumal kõik elu tarwitused, siis alamad, selle pääle ülemad loomad; kõige wiimaks inimese kui looduse walitseja. Ja mis Jumal oli loonud, oli kõik väga häa, nii et selle pääl looja meelehää hingas. — Maa ja taewa oli ta omast isaarmust loonud. Ta soowis, et loome oleks, kes sellest ennast rõõmustaksivad. Taaw. I. 136, 5. Seega tegi Jumal maailma õnnistuse asemeks, kus ta lapsed wõitksivad ta armastusest osa saada, ta auu kuulutada. Taaw. I. 145, 10.

Looja omadused. 4. Nii kuulutab terve loodus looja jumaliku wäge, ta suurt tarkust ja heldust. Taaw. I. 115, 3; 104, 24; 104, 14.

Paul nr. 162. Oh Jumal Jsa, ilma looja.

2. Jumala loomadest.

§ 25. Inglise Jumala loomad taewas; kurat ja kurjad inglid.

Piibli lugu: Jssanda küsamine. Matt. 4.

Inglite algus, arv ja au. 1. Jumala ülemad loomad on inglid taewas, inimene maa pääl. Inglise on loodud waimud, suure mõistuse ja wägewa tahtmisega. Neid on määratu hulk. See ei kaswaga kahane sündimise ega suremise läbi. Nad on hulgana alguses loodud. Taan. 7, 10. Matt. 22, 30. Hiob. 38, 7. Neid on ülemaid ja alamaid, mitmesuguses auus ja seisuses: Keerubimid, Seerawimid, pääinglid. 1. Moos. 3, 24; Jes. 6, 2; 1. Tess. 4, 16.

Inglite amet. 2. Nimi ingel tähendab: käskjalg. Neid saadab Jumal wälja — inimeste kasuks⁹⁴). Meie näeme neid tegevuses: käsuandmisel, Jssanda

elus. ja mujal. Nad on Jumala saadikud, kes tema käsksid täidavad, et tema armu nõu meie õnnistuseks täide lähaks.

94) *Eks nemad kõik pole teenijad waimud, wälja läkitatud teenistuseks nende pärast, kes õnnistust peawad pärima. Hebr. 1, 14.

Inglid aitawad Eotti. — Ingel löi Israelis maha 70,000 meest. 2. Saam. 24, 16. Inglid kaitsewad wagasid⁹⁵⁾, nuhtlewad kurje: kõiges teeniwad nad Jumalat teda tänades ja kiites.

95) Jehoowa tahab oma inglid sinu pärast käsksida, et nad peawad sind hoidma kõigi su teede pääl. Käte pääl peawad nad sind kandma, et sa oma jalga kivi wastu ei tõuka. Saam. I. 91, 11. 12.

3. Inglid oliwad wabad waimud. Nad kurrat ja turjab ing- lib. wõiswad ka langeda. Ja see on sündinud. Juud 6. Nad pole kõik oma püha põlwe sisse jäänud; palju neist on ühe ülema ingluga Jumalast ära langenud ja kurjaks ingliks saanud. — Nii on Jumala riigi kõrwa pimeduse riik asunud. Mis meil jelle würsti poolt oodata, ütlewad need nimesed, mida ta kannab: Saadan — Jumalale wastupanija, kurat — päälekaebaja (Joh. ilm. 2, 10.), Peelial — paharet ehk kuri waim (2. Kor. 6, 15), Peeltsebut — kurja waimude ülem (Matt. 12, 24), kiusaja — Matt. 4, 3.

Kurat ja tema waimud on täis wale⁹⁶⁾, wiha ja waenu Jumala ja inimeste wastu. Nad püüawad Jumalat teotada ja inimest hukka saata. Apostel ütleb:

96) Kurat on inimese tapja algusest ja ei ole mitte seisma jäänud tõe sisse; ta on walelik ja waleliku isa. Joh. 8, 44.

Jumal wõib seda lubada, et kurat wõimust saab meid kiusata — meie usukatsumiseks; seepärast walwalem! Palwe ja Jumala sõnaga saame ta wõitma. 1. Peetr. 5, 6. Gew. 6, 16. 17.

Caul nr. 302. Walmista, mu waim, end küll.

§ 26. Inimene, Jumala ülem loom maa pääl.

Piibli lugu: Inimese loomine. 1. Moos. 1, 26—29; 2, 7. 21—24.

Inimene
Jumala
taju. 1. Jumal walmistas inimese ihu põr-
must, selle sisse õhutas ta oma elu wai-
mu^{97a)}. Seda tehes lõi ta inimese oma näo
järele, oma kujuks — seega enese sarnaseks^{b)}.

97a) Ja Jehoowa walmistas inimese, kes põrm on, mul-
last, ja puhus tema ninasse elawat õhku: nõnda sai inimene
elawaks hingeks. 1. Moos. 2, 7. b) Ja Jumal lõi inimese
oma näo järele, Jumala näo järele lõi ta teda, meheks ja
naiseks lõi ta neid. 1. Moos. 2, 27.

Mis see
Jumala taju
on. 2. Jumal on algkuju, inimene järelkuju.
Jumal on Waim. Ka inimesel on waimu.
See Jumala kaju, millesse inimene loodi,
oli Jumala sarnadus waimu poolest,
millest ka ihu osa wõttis.

See ilmus üleüldisel wiisil ses, et ka ini-
mene iseolija waim oli, nagu Jumal; ka tema
wõis mõtelda ja tahta. Jah, inimene on iseolija
„mina!“ Tal on meelemõistus, mis loomadel ei ole;
tal on wabadus, isamaa. Kuid fiiski oli see alles
selle jumalafarnaduse wäline koor.

Isääraline inimese jumalakuju ilmus
ses, et ta mõtlemine ja tahtmine üksi
Booja pääle käis: täieline oli tema tarkus,
õigus, pühadus ja õndsus. Kal. 3, 9. 10.
Gew. 4, 23. 24. Taaw. I. 32, 2. Sest jumalakujust
wõttis inimese ihugi osa: ta oli waba haigusest, walust
ja surmast. Seda kõik oli Jumal inimesele annud, et
ta kui kuningas walitseks loomade üle, et ta kui
Jumala laps tema osajamises hingaks. 1. Moos.
1, 28; 2, 3.

Sellest kõigest on meie üksi alale jäänud — üleü-
ldine jumalakuju: meie wõime weel mõtelda ja
tahta; aga meie mõtlemine ja tahtmine on patuseks
saanud — Jumala lapse õndsuse oleme kaotanud!

Kuis ta meie loobub. 3. „Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad, ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud“. Ka mina ise olen Jumala loodud. Ta on mulle annud ihu ja hinge. — Ihule on ta annud: silmad, kõrwad ja kõik liikmed. Need on päälegi nii imelikult valmistatud. — Silmad, kõrwad — nimetatakse kõige enne. Need on ülemad liikmed. Nendega näeme Jumala suuri tegusid, võime ta sõna kuulda.

Hingele on Jumal annud: mõistuse ehk meelemõistuse ja kõik meeled. Meelemõistus nimetatakse jälle enne. See on kui hinge film. Sellega tunneme Jumalat. Meeled siin on sifemised meeled: rõõmu ja kurbtuse tundmine. Matt. 1, 21; mälu. 1. Kun. 27.

Samaria mees pruugib neid kallid andeid dieti. Luuk. 10. Seda peame meiegi tegema. Oma ihu ja hinge jõudusid peame tarvitama: looja auuks, ligimese kasuks ja oma hinge õnnistuseks. Matt. 16, 26.

Paul nr. 163. Uuu sulle, meie Jumalale.

§ 27. Patu langemisest ja pärispatust.

Piibli lugu: Patu langemine. 1. Moos. 3.

Abama langemine. 1. Esimesed inimesed pole oma esialgulise pühaduse siisse jäänud. Nemad on Jumala käsuft üle astunud. 1. Moos. 2, 17. Seega on nad Jumala kaju pühama wara kaotanud. Sõnakuulmataks saiwad nemad — kuradi kiusamise läbi. See pettis neid umbusule, äratas neis maailma himu ja kõrkust⁹⁸⁾. Sõna oli tõeks saanud:

98) *Sest kõik, mis maailmas on, liha himu, silma himu ja elukõrkus, ei ole mitte Isast, waid see on maailmast. 1. Joh. 2, 16.

Selle järg
Nadama
juures. 2. Selle järg oli kohutaw: langemise läbi sai inimene patuseks ja surelikuks. Nimelt sai see läbi 1) ta mõistatus jagamiseks, tahtmine pööraseks, süda õnnetumaks; 2) ta ihu pidi walu kannatama, surma kätte langema; 3) ta täis kuningadiguks looduse üle oli kitsendatud; seda peab ta nüüd palehigis oma meelewilla alla fundima.

Järg meie
juures. 3. Adam jai patu wõimuse alla. Tema pääle langes Jumala wiha⁹⁹⁾. See maksab ka meist, sest meie oleme Nadama lapsed. Patu wõimuse alla oleme juba oma lihaliku sündimise ehk loomu poolest saanud¹⁰⁰⁾.

99) *Seepärast otsegu ühe inimese läbi patt on maailma sisse tulnud, ja patu läbi surm; nõnda on ka surm kõigi inimeste sisse läbi läinud, sest et nemad kõik on pattu teinud. Room. 5, 12. 100) Inimese südametöötlemised on kurjad tema lapsepõlwest. 1. Moos. 8, 21. *Mis lihaft on sündinud, see on liha. Joh. 3, 6.

Wanemaitl päriwad lapsed nende andeid, aga ka nende haigusi; nii ka nende waimuliku haiguse, patu. See päritud patt on pärispatt. See on patu himu, mis sündimisest saadik meie sees walitseb. Seega oleme pimedad waimulikkuks asjadele¹⁰¹⁾: laisad hääle, aga usinad kurjale. 1. Moos. 5, 3. Kirj ütleb:

101) Pihalik inimene ei saa mitte kätte, mis Jumala waimu asjad on. 1. Kor. 2, 14.

Taaweti kurjast himust (2. Saam. 11, 2) saab mõte, mõttest saab tegu. Nii saab pärispatt tegu patuks. See teeb meie hingehäda veel hirmsamaks. Sest sellega saame Jumala wiha alla^{102a)}, surma^{b)} sisse ja kuradi wäe alla^{c)}.

102a) *Meie oleme sündimise poolest wiha lapsed. Gew. 2, 3. b) Jak. 1, 14. 15. c) 1. Joh. 3, 8.

Pääsemie
tõises Nada-
mas. 4. Patu sisse langemine on hirmus rike. Siin mõis üksi Jumal abi anda. Seks on tal igawene armu nõu olnud. Gew. 1, 4.

See on täide läinud Jeesuses Kristuses. Tema on tõine Adam, kes meid lunastanud oma täieliku sõnakuulmise läbi ¹⁰³⁾ Kirj ütleb:

103) Otsigu ühe sõna põlgamise läbi palju on patufeks saanud, nõnda saavad ühe sõna kuulmise läbi palju õigeks. Room. 5, 19.

Paul nr. 254, 4. See arm on meile näidatud.

II. Maailma ülewalpidamisest.

§ 28. Jumal Ja on maailma ülewalpidaja.

Piibli lugu: Issanda arnuuleping Noaga. 1. Moos. 8, 20—22.

Kuis Jumal maailma ülewal peab. 1. „Ja weel hoiab; — pääle selle riided ja kingad, — sõõmise ja joomise, — kaja ja maja, — naese ja lapsi, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwitust ja toidust rohkesti ja igapäew annab“. Ilma, mille Jumal loonud, hoiab ta, peab teda ülewal. See on: ta lasseb teda edasi kesta ja sigitab siin uut elu. Hebr. 1, 3.

Kewad, sui, sügis, talw peab omal ajal tulema. Wee uputuse ajal oli see kord ajuti rikutud. Aga pääle Noa ohwri on Jumal selle uuesti kinnitanud ¹⁰⁴⁾. Oma looduse = seaduse ehk looduse = korra on ta maksma pannud, nii kauaks, kui tema tahab ja see ilm seisab. Iga hing, ka ussikene põrmus, peab tema käest oma ülespidamise saama ¹⁰⁵⁾. Kirjutatud on:

104) *Ei pea edaspidi kõik maailma päiwil mitte lõpma ei seemendamine ega lõikus, ei külm ega palaw, ei sui ega talwe, ei päew ega öö. 1. Moos. 8, 22.

105) *Kõikide filmad ootavad sind, ja sina annad neile nende roa omal ajal; ja teed lahti oma kae, ja täidab kõik, mis elab, hää meelega. Taaw. l. 145, 15. 16.

Kuis Jumal teda teeb. 2. Küll on siin maailmas palju pattu. Siiski peab Jumal teda ülewal. Ta tahab ju teda oma armu nõuu järele ära lunastada. 1. Moos. 3, 15.

Seks käib Jumal ka imeteesid. Vooduses tarvitab see kuusid ja aastaid, kuni wesi wiinapuus wiinamahlaks saab. Kaanas teeb Issand seda korraga. Nõnda teeb Jumal ka imet, kui tema armu nõu ja riigiasjad seda nõuawad. Seda võib tema ka teha. Tema on ju elaw Jumal ja ka looduseseaduse isand. Taan. 6, 22.

3. Ka meid igameest peab Jumal ülewal. Tema on meie annud: riided ja kingad — ihu kateks; söömise ja joomise — ihu toiduseks; koha ja maha — pääwarjaks; naese ja lapse — armsaks seltsiks; põllu, weised ja kõik wara — tööks ja teenistuseks. Seega on Jumal meie kätte muretsenud — kõik ihu ja elu tarwituse ja toiduse — päälegi rohkesti ja igapäew.

4. Kõll on meie Isa nii helde. Siiski peame omalt poolt paluma, palehigis tööd tegema ja kõik mure Issanda pääle heitma¹⁰⁶⁾. Tema on ju see, kes meie käele jõudu, meie tööle õnnistust annab. Meil seisku meeles apostli sõna:

106) Heitte oma mure tema pääle, sest tema muretses teie eest. 1. Peetr. 5, 7.

Paul nr. 167. Kes Jumalat nii lasseb teha.

III. Maailma walitsemisest.

§ 29. Jumal Isa on ka weel maailma walitseja.

Piibli lugu: Zoosepti elu. 1. Moos. 39—45.

1. „Ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb“. Seda teeb Jumal kui kuningate kuningas. Tema walitseb ilma üle, mille ta loonud ja ülewal pidanud. Taaw. l. 103, 19. See on: ta juhatab kõik nii, et see tema tahtmise järele peab sündima. Gew. 1, 11.

Nii walitseb Jumal üle taewa ja maa: looduse eht wäeriigis ja inimeste elus. — Egiptuses sadas tihti rahet, tuli rohutirtsufid. Moosese käsü pääle sündis see — ühe puhuga, üffi Egiptlaste juures, karistuseks. 2. Moos. 7—9. Nii walitseb Jumal looduses, et ta selle jõuud oma teenistuse se paneb. Taaw. l. 135, 7.

Joosepi wennad on teda Egiptuse maale ära müünud. See on üksiku elu juhtumine, saab aga tähtsaks kõigele ilmale. Ta kirju kuue kandmine, see wäike juhtuminegi, saab nii tähtsaks ¹⁰⁷). Jumal walitseb seega ka inimeste ilmas: üksikute ja rahwaste elus juhatab ta kõik oma tahtmise järele, ka kõige vähemad juhtumised. Midagi ei sünni siin kogemata:

107) Ei lange ükski warblane maha ilma teie Isata. Ka teie juukse karwad on kõik ära loetud. Matt. 10, 29. 30.

Mis põlwe Jumal annab. Paul nr. 517, 3.

1. Waga Nutti õnnistab Jumal. Wagad ja hõelad tema ees. Taanieli ja tema sõpru kaitseb ta kõige kurja eest. Hiobi risti muudab ta rõõmiks. Nii walitseb Jumal wagade üle. Neile peab kõik hääts tulema. Room. 8, 28. (s. 27).

Mis waewab sinu südant. Paul nr. 508.

Abfalomi mässamine on karistus Taaweti patu pääle. See peab teda meelearandusele kutsuma. Nii karistab Jumal hõelat. Baarao ei pane seda tähele. Sellepärast saab tema surma. Jes. 26, 16.

3. Joosepi äramüümine oli kuritegu. Ruid selle järg oli imeline. See sai esmalt karistuseks, siis õnnistuseks wendadele, wiimaks Israeilile ja tervele ilmalegi ¹⁰⁸). Nõnda juhatab Jumal inimeste kurjagi mõtet nii, et nad üffi tema armunduu peawad täitma. Kõiges peab tema tahtmine sündima. Heitkem selle alla ennast rõõmuga! Seda oli Joosep teinud. Müüd mõis ta velda:

108) Teie mõtlesite küll mu vastu kurja, aga Jumal mõtles seda häaks, et ta teeks nõnda kui täna päew on, ja palju rahwast elusse jätaks. 1. Moos. 50, 20.

Laul nr. 507. Mis Jumal teeb, on ikka häa.

IV. Mis meie kohus on Looja vastu.

§ 30. Suure armu eest saagu suurt tänu Loojale.

Piibli lugu: Kümme pidalitöbist. Luuk. 12, 15—17.

Looja arm on isalik ja jumalik. 1. "Seda kõik teeb tema isalikust, jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et ma seda wäärt ehk teeninud olen". Nii palju armu on mu looja mu vastu üles näidanud. See arm on isalik, et mu Jumal nii ustaw, jumalik, et ta nii wäga rikas on¹⁰⁹). Seda ei ole ma muidugi ilmas ära teeninud¹¹⁰). Sõna saab tõeks:

109) *Dise kui isa halastab laste pääle, nõnda halastab Jehoowa nende pääle, kes teda kardawad. Zaaw. I. 103, 13.

110) Mina ei ole midagi kõigi häategemiste ja kõige truuduse vastu, mis ja oma sulasele oled teinud. 1. Moos. 32, 10.

Meie tänu olgu südamlik ja lapselik. 2. "Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda". Kümme pidalitöbist on terweks saanud. Meist tunneb üks: Ma ise olen kõlwatu; mis ma vastu wõtnud, on arm ja heldus. See on tema südamlik tänu. Siis tunnistab ta seda kõige ilma ees. See on tema lapselik kiitus. Zaaw I. 103, 2.

Paulus nõuab: meie söömine, joomine, tegemine sündigu Jumala auuks. 1. Kor. 10, 31. Kui nõnda ihu ja hinge ja kõik, mis meil on, tema auuks — ja ta ligemise kasuks ja enese õnnistuseks — tarwitame, siis teenime Jumalat.

Seega saame ühtlasi häa meelega ta käsku mõõda tegema, nagu käskude lõpp nõuab. Seda

tehes kuulemegi Jumala sõna. 1. Saam. 15, 22.

Namen
1. õpetuse
lõpul.

3. „See on tõesti tõsi“. See on meie Namen esimese õpetuse lõpul. Sellega finnitame: esimese usuõpetuse õpetus Jumalast Poojast on tõde; ta on seda, et ta Jumala sõna on. Meie tahame selle juure jääda elades ja surres!

111) *Taewas ja maa lähewad hukka, aga minu sõna ei lähe mitte hukka. Matt. 24, 35.

Paul nr. 39. Mu hing, Jehoomat kiida.

Tõine õpetus.

Lunastamisest.

I. Lunastaja iseolewusest.

1. Lunastaja nimed ja lunastuse ettevalmistamine.

§ 31. Lunastaja nimed.

Piiblt lugu: Ingel Joosepi juures. Matt. 1, 20. 21. Sõulu sõnum. Luuk. 2, 10. 11.

Mis lunastamine on.

1. „Lunastamisest“. Sellest kõneleb tõine usuõpetus. See on Jumal Põja armu töö.

Sõjamees sattub wangi. Tahab ta wabaks saada, peab teda lunastatama — lahti ostetama. Ka meie oleme wangis. Aga Jumala Põeg on meid lunastanud, see on: lahti ostnud ja päästnud — patust, surmast ja kuradi wäest 7).

7) Nõnda on Jumal maailma armastanud j. n. e. Joh. 3. 16.

Lunastaja
nimed.

2. Meie lunastaja nimed on: Jeesus Kristus. Kaks Joosuat saidwad wana seaduse rahwa ärapäästjaks: üks wiis ta üle Jordani,

tõine tõi ta Paabelist tagasi. Nimi Jeesus on sedasama, kui wana seaduse: Joosua; ta tähendab: Ärapäästja, Snnistegija. Kuid ta peab enam olema, kui Joosua. Ingel ütleb Joosepile:

„Sa pead talle nime panema Jeesus, sest tema päästab oma rahwa nende pattudest“. Matt. 1, 21. Ap. t. 4, 12.

Wana seaduse lugu kõneleb tihti wõitumise test. Seesugune wõitumise mees kannab nime: Messias. Sedasama tähendab ka nimi Kristus. Andreas ütleb:

„Meie oleme Messia leidnud, see on ära seletatud: Kristus“. Joh. 1, 42.

Wana seaduses wõiti prohwetid, ülemaid preestrid ja kuningaid. Oli wõidumise saiwad nemad ametiwaimu. Meie Jeesus wõiti ametiks Püha Waimuga, kui teda ristiti, nagu ei keegi muu enne ega pärast teda. Hääl ütles taewast:

„Seesinane on mu armas Poeg, kellest mul meele hääl on“. Matt. 3, 17.

Seega on Jeesus meie prohwetiks, ülemaiks preestriks ja kuningaks igaweses täiuses saanud. Luuk. 24, 19. Hebr. 7, 26. Luuk. 1, 33. Meie nimetame teda jellesama nimega, kui wana seaduse rahwas oma Messias. Sellega tunnustame meie: Kristus on seesama, keda tõotatud, ja kes kui Messias tulema pidi. Joh. 5, 39; (f. 8).

Paul nr. 230. Helde Jeesuse.

§ 32. Snnistuse ettealmistamine.

Piibli lugu: Wana seaduse lugu oma ettekuulutuste ja tähendustega.

Igawene armund.

1. Et inimene patu sisse langeb, on kõigeteadja Jumal ette näinud. Siiski ei pidanud ta hukka saama. Jumal on igawesest a ja st saadik nõuiks wõtnud teda ära lunastada. Gew. 1, 4. See armund wõis täide minna, kui aeg täis saanud ¹¹²⁾ ja ootamise aastad mööda läinud:

112) *Aga kui aeg täis sai, läkitas Jumal oma Poja, et ta pidi naesest sündima ja käsu alla saama, et ta neid, kes käsu all olid, pidi ära lunastama, et meie laste õiguse pidine saama. Mal. 4, 4. 5.

Seks on Jumal kahel teel maailma õnnistusele ette walmistanud: paganad jättis tema oma iseteele, et nad wiimaks oma waesust ära tunneksiwad; I sraelile, kui oma iserahwale, andis tema käsu seaduse ja töötuse. Nii pidi mõlemas himu ärkama lunastamise järele.

2. Sõnatuulutus. Lunastamise töötus oli kahesugune: tuseb. töötus sõnas ehk ettekuulutus ja töötus teos ehk ettetähendus.

Sõnatuulutuses kuulutatakse

Lunastaja soo kohta: ta saab tulema: naese seemnest kui mao pää rõhujana ¹¹³⁾, Abrahami soost kui kõige ilma õnnistus, Juuda suguharust kui Siilo, kes rahu toob ja wõidab, Daaweti kuningakojust kui igawene kuningas (1. Moos. 12, 3; 49, 10; 2. Saam. 7, 16; Jes. 11, 1). Juba esimeses ewangeliumis öeldakse:

113) *Ja Jechooma ütles mao wastu: Ma tahan wiha waenu tõsta sinu ja naese wahel, ja sinu seemne ja tema seemne wahel; seesama peab su pää rõhuma, ja sina wõtad temale kanda rõhuda. 1. Moos. 3, 15.

Lunastaja sündimise ajast ja kohast: tema saab neitsist sündima, 490 aastat pääle Jeruüsalemme ehitamise käsu, tõise templi ajal, Betlemma linnas (Jes. 7, 14; Daan. 9, 24; Mal. 3, 1; Haggai 2, 7—9; Miika 5, 1).

Tema loomusest ja olemisest: tema saab Immanuel, Jumal meiega — Jumal ja inimene olema, kelles Jumal ise oma templi juure tuleb (Jes. 7, 14; Mal. 3, 1).

Tema ametist: et ta prohwet, ülempreester ja kuningas saab olema (5. Moos. 18, 18; Daaw l. 110, 1. 2—4; Jes. 53, 4—6).

Tema elust: waesust ja teotust saab ta kandma, kannatama ja surema, aga surres mõitma (1. Moos. 3, 15; Taaw. I. 41, 10; Sak. 11, 12; Jes. 53, 8—10).

Ettetähendus. 3. Tõotus — ettetähendus. See ilmus, kui Jumala mehed, pühad seadmised ja sündmused Vanastaja ettekuulutajaks said.

Seesugused Jumala mehed olivad: 1. Melkiseedek, tähendusiks: Kristus tuleb kui õiguse kuningas; 2. kaks Joosuat — ta viib meid igawesele tõotatud maale; 3. Daawet ja Saalomon — ta saab igawene kuningas olema; 4. Mooses — ta tuleb kni igawene prohwet ja uue seaduse wahimees; 5. Adam, Joonas ja tõiised.

Seadmised, mis Vanastajat ette tähendasid, olivad: Jsraeli jumalateenistus oma ohwriga, nimelt suur äralepitamise ohmer, paasapäha.

Sündinud lood, mis ettetähendusiks said, olivad: Jsaaki ohwerdamine, paasatalle tapmine, wastmadu kõrbes (1. Moos. 22; 2. Moos. 12; 4. Moos. 21, 4—9; Joh. 3, 14. 15).

Need wana seaduse ettetähendused tähendawad meile sedasama, mis sõna kuulutanud: ärapäästja saab tulema kui õige Jumala sulane; omas weres saab ta neile elu andma, kes usus tema poole waatavad.

Paul nr. 123. Tänu olgu Jumalal!

2. Vanastaja lahesugusest loomusest ehk olemisest.

§ 33. Jeesuse Kristuse jumalik loomus ehk olemine.

Piibll lugu: Jeesuse tunnistused iseenele üle Juuda rahwa ja nimelt suure kohtu ees. Matt. 26, 63. 64.

Jeesus tõsine Jumal. 1. „Mina usun Jeesuse Kristuse Jumala ainusündinud Poja, meie Jsfanda sisse“. — „Mina usun, et Jeesus Kristus tõsine Jumal, omast Jsast igaw-

westi sündinud". Suured hulgad Keisarea Wilippi linna juures peavad Jeesust üksi inimeseks. Selle vastu astub Peetrus tunnistusega: "Sina oled Kristus, elava Jumala Poeg!" Ka tõine õpetus tunnistab: Jeesus Kristus on Jumala ainus sündinud Poeg. — Meiegi oleme Jumala lapsed. Küll pole meie seda iseenesest, vaid oleme seks armust vastu võetud. 1. Kor. 6, 12. Jeesus aga on Jumala ainus, ainussündinud Poeg. Ta on seda ainult ja iseäralisel viisil, nagu seda muu keegi ei ole.

Tema on Jumala ainussündinud Poeg, sest ta on — mitte loodud ¹¹⁴⁾ — vaid omast Isast igawesti sündinud. Johannes ütleb:

114) Alguses oli Sõna ja Sõna oli Jumala juures, ja Sõna oli Jumal. Kõik asjad on tema läbi tehtud, ja ilma temata pole ühtigi tehtud, mis tehtud on. Joh. 1, 1—3.

Sõna on Jeesus. Temast öeldakse: ta on Jumal. Jeesus Kristus kui Jumala Poeg on siis tõsine Jumal. Siis peab ka Poja au olema nagu Isa au. Joh. 10, 30. Poeg on Isaga ühe olemise sees. Kiri ütleb meie püha Issanda kohta:

115) *Seesinane on tõsine Jumal ja igawene elu. 1. Joh. 5, 20.

116) *Tema sees elab kõik jumaliku olemise täius ihulikult. Kol. 2, 9.

Terwe püha
firi selle tun-
nistaja. 2. Jeesus on tõsine Jumal. Seda kinnitab terwe püha kirja tunnistus: see nimetab teda jumalikkude nimedega, ütleb tal jumalikud omadused ja ka ta teod jumalikud olewat.

Kõige päält nimetab püha kiri Jeesust otseteel nimega: Issand ja Jumal. Apostlid kinnitawad:

117) *Ja Toomas wastas ja ütles temale: Minu Issand ja Jumal. Joh. 20, 28.

Kes on kõitide üle Jumal, kiidetud igawesti. Room. 9, 5.

Siis tunnistab püha kiri, et Jeesus, nagu Isa ja Püha Waim on ¹¹⁸⁾: 1) igawene, 2) kõigewägewam, 3) kõigis paigus, 4) kõigeteadja ja 5) püha. Sääli kirjutatakse:

118. 1) *Enne kui Abram sai, olen mina. Joh. 8, 5. 8.
 2) *Minul on meelewalg taewas ja maa pääl. Matt. 28, 18.
 3) *Ja waata, mina olen teie juures maailma otjani. Matt. 28, 20. 4) *Jssand, sina tead kõik, sina tunned, et ma sind armastan. Joh. 21, 17. 5) *Kes teie seast wõib pattu minu pääle tõeks tunnistada? Joh. 8, 46.

Kolmainus
 jelle tunnis-
 tuse kinnitaja 3. See püha kirja tunnistus, et Jeesus Jumala Poeg, on ka Jssanda enese tunnistus. Seda on ta enam kui ükskord annud¹¹⁹⁾, nimelt wandega suure kohtu ees¹²⁰⁾:

119) *Mina ja Jsa oleme üks. Joh. 10, 30. Joh. 5, 25—27; 8, 58. Matt. 28, 18.

120) *Ja ülempreester kostis ja ütles tema wastu: Mina wannutan sind elawa Jumala juures, et sa meie ütled: kas sa oled Kristus, elawa Jumala Poeg? Jeesus ütles tema wastu: Jah, mina olen. Matt. 26, 64.

Seda Poja tunnistust on Jsa kinnitanud: Jor-
 danil ja Taaboril. Matt. 3, 17; 17, 5. Püha Waim on
 seda tõendanud Jumala meeste sõnas¹²¹⁾. See tun-
 nistus on seega kolmainu Jumala tunnistus.

121) *Ja meie nägime tema auu, kui Jsaft ainusün-
 dinud Poja auu, täis armu ja tõtt. Joh. 1, 14.

Mis Jssan-
 dale wõlgne. 4. See tunnistus on kaljukindel. Siis ei
 wõdi ka meie muud, kui Tooma wiiji ta ette
 pörmu langeda. Meie peame Jeesusele, oma Jssan-
 dale jumalikku auu andma. Meie peame teda
 kummardama ühes Jsa ja Püha Waimuga:

122) Kõik peawad Poega auustama, nõnda kui nemad
 Jsa auustawad. Kes ei auusta Poega, see ei auusta Jsa,
 kes teda on läkitanud. Joh. 5, 22. 23.

Paul nr. 427. Mii Jumal ilma armastanud.

§ 34. Meie Jssanda inimlik loomus ehk olemine.

Piibli lugu: Jõulu õõ. Luuk. 2. Halwatud. Matt. 9, 1—8.

Kristus tõsi-
 ne inimene. 1. „Kes on saadud Pühast Wai-
 must, ilmale toodud neitsist Mariast“. —
 „Ja ka tõsine inimene, kes meitsist Mariast on
 ilmale toodud“. Kes meid tahtis lunastada, pidi

surma minema. Jumala Poeg on sellespärast inimeseks saanud ¹²³). Seks on ta saadud Pühast Waimust: oma inimliku elu on ta otseteel Jumalalt saanud, mitte isa ega ema läbi. Matt. 1, 20. Luuk. 1, 35. Siis on ta ilma le toodud neitsist Mariast ¹¹²).

123) Ja Sõna sai lihaks ja wõttis kui ühes majas meie seas elada. Joh. 1, 14.

112) Uga küi aeg täis sai jne. Kal. 4, 4.

Nõnda on meie Jssand naesest sündinud, kaswanud ihu ja waimu poolest, on nälga, jänu ja wäsimust tunnud; teda on kiusatud, ta on kannatanud ja surmaga läinud. Meie Jssand oli seega tõsine inimene:

124) Ta sai inimeste sarnaseks ja leiti wäljastpidisest kombest kui inimene. Wilsip. 2, 7. 8.

Kuid ühe asja poolest ei olnud ta meie sarnane: ta on ilma patuta, sest üksi nii wõime tema läbi pääseda ¹²⁵). Apostel tohib kinnitada:

125) Kes kõiges on kiusatud otsegu meie, siiski ilma patuta. Hebr. 4, 15.

Kristus Jumal-inimene.

2. Meie Jssand pidi tõsine Jumal olema, et ta jõuaks kõige ilma patud kanda, surma ja kuradit ära wõita ¹²⁶). Taaw. 1. 49, 8. 9. Ta pidi tõsine inimene olema, et ta kui tõine Adam meie asemel wõiks käsku täita, kannatada ja surra. Kal. 4, 4; Room. 5, 19. Nii on tema Jumal ja inimene, Jumal-inimene, see Immanuel (Jumal meiega), kes tulema pidi. Ta on meile wahemeheks saanud Jumala ees, nagu meil teda tarwis oli. 1. Tim. 2, 5. 6. Apostel hüüab hõisates:

126) *Kui nüüd Poeg teid wabaks teeb, siis olete teie dieti wabad. Joh. 8, 36.

Saul nr. 226. Arm, kes ja mind oled loonud.

II. Lunastaja kahesugusest olemisest.

§ 35. Lunastaja alandamisepõlv.

Piibli lugu: Issanda Zeesuse elu.

Miss alandamisepõlv on.

1. Meie Issanda elu enne tema inimeseks-
saamist oli täis jumalikku auu. Joh. 17, 5. Selle aga on Issand maha jätnud. Ta pole seda mitte tarvitanud, waid ta on sulasenäo enesele wõtnud ja waeseks saanud meie kasuks. See sündis tema inimeseks-saamises. Seega on tema alandamise ehk sulajepõlwe sisse astunud ¹²⁷). Paulus tunnistab:

127) Kristus alandas iseennast ja wõttis sulasenäo enesele ja sai inimeste sarnaseks; ja sai sõnawõtlikuks surmani, päälegi ristisurmani. Wil. 2, 7. 8.

Selle wiis järku.

2. „Ilmale toodud neitsist Mariast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surnud ja maha maetud.“ Meis tõise õpetuse sõnades tunnistame Issanda alandamist. Sellel on wiis järku:

1) Sündimine neitsist Mariast; see on suur alandus. Sest siin sai Jumal inimeseks, isandate Issand sündis waesest emast juures waesuses.

Laul nr. 135, 2. Sää! taewa Isa ainust last jne.

2) Tema kannamine; see nimetatakse kohe tema sündimise järele. See sünnib sellepärast, et ta terve elu muud ei olnud kui kannatamine, sündimisest surmani ¹²⁸):

128) Rebastel on augud, lindudel pesad, aga inimese Pojal pole mitte, kuhu tema oma pää wõiks panna. Matt. 8, 20.

Ja kui suur see valu, mida ta maitanud! Hinge poolest kandis ta muret ja kurwastust inimeste patu pärast, surma hirmu, Jumalast ärahetmist ja põrgu valu. Jes. 43, 24; 53, 3. 5. Jhu poolest kannatas ta waesust, nälga, jänu, paelu, naeru, haawu, sülg, kibuwitsakrooni ja ristipiina. Jes. 53, 3. 4.

Laul nr. 96. Oh Zeesus, sinu valu.

Kannatamine Pontsiuse Pilatuse all nime-
tatakse iseäranis. Siin on ju kõik täide läinud, mis
Jssand kannatama pidi. Ka on see Jssanda viimane
ja kõige hirmsam kannatamine. Luuk. 18, 31. Pääle
selle on Jssand ilma süüta kannatanud. Pilatuski on
seda tunnistama pidanud. Kõik on ta kannatanud omast
wabast tahtmisest ja suurest armastusest meie eest¹²⁹).
Luuk. 23, 14. Surma minnes on ta ütelda wõinud:

129) Mina jätan oma elu. Ükski ei wõta seda minult,
waid mina jätan seda iseenesest. Joh. 10, 17. 18.

3) Ristilöömine—oli jällegi suur alandus. Risti-
surm on hirmsam walusurm. Rooma seadus mõis-
tis sinna kõige suuremad kurjategijad. See surm on
seepärast ka häbi- ja wande surm. 5. Mos. 21, 23.
Seda on Jssand maitšnud, kui ta kahe kurjategija
wahel ristil rippus. Mark. 15, 27. 28.

4) Siis on Jssand — surnud. Seega lõpeb tema
kannatamine. Ta hing on ihust lahkunud. Jssand
on tõesti surnud. Rooma sõjamehe oda on seda tõenda-
nud. Jssanda küljehaawast on veri ja wesi woolanud,
mis elawa inimese ihust mitte ühel hoobil ei tule.

5) Wiimaks on Jssand—maha maetud. Ka see
on suur alandamine. Sest ta püha ihu on äramäda-
nemise paika pandud. Kuid see pidi juba ta ülendamise
alguseks saama. Sest siin on kuulutus täide läinud,
et Jssand auuga pidi maha maetama. Jes. 53, 9.
Pääle selle on ta hirmupaiga meile rahupaigaks pühisenud.
Laaw. I. 16, 10. Niisama tähendab see matmine
meile, et meie oma patud waimulikult peame suretama
ja maha matma. Room. 6, 4.

Vaul nr. 185. Sind täname, oh Jeesus Krist.

§ 36. Jssanda ülendamisepõlw.

Piibli lugu: Jssanda ülestõusemine ja taewaminemine.

Mis see
põlw on. 1. Pääle alandamisepõlwe astub Jssand
ülendamisepõlwe sisse: ta katab ennast
jälle täie jumaliku auuga, mis tal ikka Jsa juures

olnud. Sellest auust võtab nüüd ka tema inimlik olemine ikka ja jäädvasti osa. Apostel finnitab:

130) Seepärast on Jumal teda väga ülendanud ja tentale ühe nime annud, mis üle kõige nime on. Bil. 2, 9. Bil. 2, 10. 11.

2. „Alla läinud pörgu hauda, kolmandal päeval jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taeva, istub Jumala oma Kõigewägewama Isa paremal käel, jäält tema jälle tuleb kohut mõistma elavate ja surnute pääle“. Nende sõnadega tunnistame oma Issanda ülendamist. Ka sel ülendamisepõlvel on wiis järku:

1) Kristus on—allaläinud pörguhauda. See pörguhaud, kuhu tema läinud, on surnuteriik, kus lahkunud hinged olivad, kes enne teda hingama läinud. Säält on ta ilmunud kui surma mõitja ja elu tooja. Waimudele, kes wangis, on ta armuõpetust kuulutanud¹³¹⁾. Nemad olivad ilma oma süüta ewangeliumist ilma jäänud. Meile lubati nüüd ümberpöörast. Meil aga on Mooses ja prohwetid, et neid kuulektime elu ajal! Luuk. 16, 29. Meil on ümberpöörmine pääle surma võimata. Hebr. 9, 27. Peetrus ütleb:

131) Kristus on küll liha poolest surnud, aga elavaks tehtud waimu poolest. Ses waimus on tema ka läinud ja armuõpetust kuulutanud waimudele, kes wangis. 1. Petr. 3, 18. 19.

2) Siis on Issand „kolmandal päeval üles tõusnud surnuist“. See on: ta on hauast wälja tulnud igaweseks eluks, ära seletatud waimuliku ihuga. Seega on ta ülendamine kõigele ilmale ilmits saanud. Eluwürst on siin surma täiesti mõitnud.

See on ristiusu kõikumata alus ja põhi. Selle külles ripub meie elu ja surm. Kui Kristus ei oleks üles tõusnud, oleks meie usk tühine^{132a)}. Kuid ta on üles tõusnud. Seda finnitawad kõige kindlamad tunnistused: kõik apostlid on teda pääle ta üles tõusmise näinud, ka Paulus, kes enne seda ta waenlane oli; ta on ilmunud wagadele naestele; siis weel enam kui

500 wennale ühel hoobil. Meist olivad weel suurem jagu elus, kui Paulus seda sõnumet kirja pani. 1. Kor. 15, 5—8. Issand ise on seda ülestõusmise sõnumet kõigele ilmale kuulutada käskinud. Seepärast võiswad ka tema jüngrid kõige julgusega kinnitada: „Selle asja tunnistajad oleme meie“. Ap. t. 3, 5.

See on meile ülitähtis. Ülestõusmises tunnistab ennast Issa Poja poole. Nüüd on kaljukindel: Kristus on Jumala Poeg! Aga ka meie eneste lunastamine on nüüd igawesti kindel^{132 a)}: et meie Issand üles tõusnud, saame ka meie üles tõusma^{b)}.

132 a) Aga kui Kristus ei ole üles äratatud, siis on teie usk tühine: siis olete teie alles pattude sees. 1. Kor. 15, 17.

b) Mina elan ja teie peate elama. Joh. 14, 19.

3) „Üles läinud taewa“. Seega on wõtja oma Jumala auusse tagasi läinud. Taewas on Jumala auu ja wäe ase. Sinna wõeti tema Oilmäelt üles kõikide nähes, kui inimese Poeg. Sest auust wõtab tema nüüd oja ka oma inimliku olemise poolest.

See on ka meile tähtis. Nüüd on ka meile taewa üks lahti tehtud¹³³⁾. Nüüd võime meiegi oma Issanda järele minna, kui siin waimulikult elame. Ta ise on öelnud:

133) Ma lähen teile aset walmistama. Siis tulen mina jälle ja tahan teid enese juure wõtta, et teie ka olete, kus mina olen. Joh. 14, 23.

4) „Istub Jumala, oma Kõigewägewama Issa paremal käel“. Seega on Kristus oma Issaga ühes auus ja wäes; ta walitseb temaga kui kuningas. Tema meelewalla alla on pandud inglid ja wallad ja wäed“. 1. Peetr. 3, 22.

See on meilegi kalliks trööstiks. Nüüd teame: meil on wägew Issand; see jõuab meid kõigi waenlaste wastu kaitsta, meid wiimaks ka ihu ja hinge poolest oma auu sisse wastu wõtta.

5) „Säält tema jälle tuleb kohut mõistma elawate ja surnute pääle“. Sääl peab meie Issanda jumalik au kõigele ilmale awalikuks saama.

Tema saab nähtawalt tulema, nagu ta ära läinud, suure auuga taewa pilwete pääl; tema kaasas saawad pühad inglid olema. — Siis saab Jssand kohtu ette wõtma. Selle otsus saab kahesugune olema: fikud ja lambad saawad lahutatama (Matt. 25, 31—46); õiged saawad igawesesse elusse, hõelad igawesesse walusse minema.

Jssand saab kohut mõistma tulema — wiimisel päewal; kuid tulemise päew ja tund on meil teadmata¹³⁴). Meie teame üffi seda, et ta äkki ja ootamata tuleb, siis, kui umbusklikud ja nõdrausulised teda enam sugugi ei oota. Sellepärast peame talle wastu minema usus, et ta päew ligi, walwates, paludes ja kannatuses kõige wiletjuse sees. Luuk. 21, 36. Jssand ise on öelnud:

134) Aga sest päewast ja tunnist ei tea ükski, ei inglidki taewas, ega Poeg, kui aga Isa üffi. Mark. 13, 32.

Laul nr. 625. Oh pea meeles Jeesusest.

III. Lunastaja tööst.

1. Tema kolmekordsest ametist.

§ 37. Kristuse prohwetiametist.

Piibli lugu: Jeesus ja Nikodeemus. Joh. 3.

Kristuse äralunastamise töö. 1. Kristus on ennast nii väga alandanud ja siis jälle ülendatud saanud, et ta minu Jssand oleks. Room. 14, 9. Minu Jssandaks on ta saanud, et ta mind ärakadunud ja hukka mõistetud inimest on päästnud ja lunastanud. Tiit. 2, 14. See kõik on tema lunastamise töö. Seda on tema kolmes ametis toime saatnud: kui prohwet on tn meid õpetada, kui ülempreester meid lepitada ja kui kuningas meid pühitseda wõtnud. Apostel ütleb selle kohta:

135) *Kristus on meile saanud tarkuseks ja õiguseks ja pühitsemiseks ja lunastamiseks. 1. Kor. 1, 30.

Wana seaduse
prohvetid.

2. Wana seaduse prohvetid olivad Jumala saadikud rahwa juure. Nad pidivad Jumala tahtmist rahwale kuulutama ja seda imetähtede läbi kinnitama.

Kuid selle ameti kandjad olivad üksi lihalikud inimesed. Nad ei jõua seda ametit täita. Joonast näeme seda. Nad jääwad seega üksi ettetähendusets tulewa pääle, kes suurem kui wana seaduse prohvetid.

Jeesus meie
õige prohwet.

3. Seda oli Jeesus, meie Jssand. Tema on meile Jumala armunduu täiuses ära seletanud ja awanud. Tema wõis seda, sest tema on Jumala Poeg ja tõde ise¹³⁶). Nii on tema meile õigeks ja igaweseks prohwetiks saanud. Tema on meile Jumala riiki kuulutanud, mis Pojas ligi tulnud, omas õpetuses, armutegudes ja pühas elus. Mark. 1, 14. 15. Tema tohtis öelda:

136) Mina olen tee ja tõde ja elu. Ükski ei saa Jsa juure, kui minu läbi. Joh. 14, 6.

Selle ameti
teitvus.

3. Seda oma prohvetiametit peab Jssand ka weel täna edasi — ristikoguduses. Ta teeb seda armukuulutuse ameti läbi, kus ta oma sõna lasseb kuulutada¹³⁷) ja seda kinnitab waimulikkude imetähtede läbi. Tema püha suu on öelnud:

137) *Minge kõike maailma, ja kuulutage armuõpetust kõigele loomale. Mark. 16, 15.

Paul nr. 304. Mis häda wõib meil sündida.

§ 38. Kristnse ülemapreestriametist.

Piibli lugu: Jssanda kannatamine ja surm.

Wana seaduse
ülemapreestri
amet.

1. Ülemad preestrid wanas seaduses olivad rahwa saadikud Jumala juure. Kui wahemehed pidivad nad tema ees seisma: rahwa eest ohwerdama, paluma ja teda õnnistama. 3. Moosj. 9, 2. 3. — Ohwrit oli waja, et rahwas Jumala wiha all seisiks. Jes. 59, 2. See pidi teda lepitama. Ilma selleta ei wõinud ta Jumala

juure saada. Lepitamise jõud on nimelt werisel õhwril. Sääl walati süüta looma weri, anti ohwriandeks süüdlase eest, kes surma teeninud. 3. Moosf. 17, 11. Iseäranis tähtis oli ohwer suurel äralepitamise päewal. Sääl läks ülempreester pühamasse paika, kattis ohwriweregaga seaduse laeka kaane kinni. Käjud selle sees ei pidanud enam patuse wastu kaebama. See kinnikatmine tähendas lepitust, mis Jumala wiha lõpetas. 3. Moosf. 16.

Kuid süüski on siin weel puuduline: ohwerdaja, ohwrianne, ohwripaik ja ohwrikord. Peab ju seda iga aasta uuesti ette wõetama. Nii jäi ka ülempreester üksi ettetähendusets tulewa pääle, kes kõrgem, kui wana seaduse ametikandjad.

2. Seda on jällegi Jeesus, meie Issand. Seda näitab meie Kolgata lugu. Mis enne puuduline, on nüüd täieline olnud. Ohwerdaja on seda, sest see pole enam inimene, waid Jumala Poeg; mitte enam patune, waid püha; mitte enam surelik, waid surma wõitja¹³⁸). Ka ohwrianne pole enam wõeras weri, looma weri inimese oma asemel, waid see on Jumal-inimese Jeesuse weri, kes meie wend¹³⁹). Ohwripaik pole enam koda, mis kättega tehtud, waid igawene armujärg. Hebr. 9, 24. Ka ohwrikord on nüüd täieline: mitte üksi ühele rahwale — mõneks ajaks pole Kristus äralepituse toonud, waid igawese äralunastuse terwele ilmale. Seega on tema meie õige, igawene ülempreester. Kirsi ütleb:

138) *Seefugune ülempreester läks meile tarwis, kes pidi olema püha, ilma süüta, puhas, patust äralahutatud ja kõrgem kui taewad. Kellel ei ole tarwis igapäew esiti oma pattude eest ohwril wiia, pärast rahwapatude eest. Hebr. 7, 26. 27.

139) Mitte sikkude ja wasikate were, waid oma were läbi on tema üksford püha paiga sisse läinud ja igawese äralunastuse leidnud. Hebr. 9, 24.

Selle ameti festivus. 3. Ka praegu peab Issand oma ülem-
preestri ametit veel edasi. Tema palub
meie eest, et meie Issa juure saakime; tema kostab
meie eest kui käemees oma werise äralepitamisega:

140) *Ja kui keegi on pattu teinud, siis on meil eestkõstja
Issa juures, Jeesus Kristus, kes õige on. 1. Joh. 2, 1.

Paul nr. 182. Sa meie lepitaja.

§ 39. Kristuse kuningametist.

Piibli lugu: Issanda ülestõusmine ja taewaminemine.

Wana sea-
duse kunga-
amet.

1. Wana seaduse kuningad pidivad
Jumala asemel rahwa üle walitsema ja
teda ülekõhtu vastu warjama. Taaw l. 72,
1. 2. Kuid nad ei jõua seda ommeti mitte. Ka
wõiduwürst Taawet, rahukuningas Saalomon on
langerud. Puuduline on siin veel kuningas,
riik ja selle walitsuse wiis. Need kuningad
jääwad üksi ettetähenduselt suurema pääle,
kes tulema pidi. 2. Saam. 7, 16.

Jeesus —
meie õige
kuningas.

2. See meie õige kuningas on
Jeesus. Tema kungamet on lait-
mata. Siin pole kuningas mitte kadu-
w inimene, mitte üksi Taaweti poeg, waid Taaweti ja
kõige ilma Issand. Matt. 22, 35—46. Tema riik
ulatab üle taewa ja maa; see on: wäe=riik, armu-
riik ja auu=riik. Matt. 28, 18¹¹⁸). Wäe=riik
on riik, kus Kristus oma wäega walitseb kõige üle,
mis loodud, ka wägede üle, mis talle vastu pane-
wad. 1. Kor. 15, 25. Armu=riik on riik, kus
Kristus oma armuga oma koguduses walitseb, nende
üle, kes tema omad. Joh. 10, 27; 18, 36. Auu=
riik on riik, kuhu Issand wiimaks oma omaksid
ülendab, et nad ikka tema auu näekiwad. Joh.
17, 24. Matt. 25, 34. Ka on riigi walitsuse-
wiis nüüd täieline: ei walitse siin enam mõek,
mis haaru lööb, waid sõna, mis südamed terweks

teeb; mitte w ä g i w a l d, mis rõhub, waid a r m a s-
tus, mis tõisi teenib. Joh. 18, 11. Saulik tunnistab:

141) Jehooma on ütelnud minu Jssandale: Jstu mu pare-
male käele, seni kui ma saan su waenlased pannud su jalge-
aluseks järjeks. Taaw. I. 110, 1.

See riit — 3. Maapäälsed riigid langewad pea. Kris-
igawene. tuse riiki ei wõida surm ega põrgu. Matt.
16, 18. See on i g a w e n e. Siin päriwad ta alamad
elu ja õndsuse. Siin saab sõna tõeks:

142) *Ja ma annan neile i g a w e s e e l u ja nemad ei saa
elades hukka ja üksti ei kisu neid minu käest. Joh. 10, 28.

Saul nr. 428. Nüüd olen mina põhja leidnud.

2. Lunastamise töö tulust.

§ 40. Kui suur lunastamise arm Kristuses on.

Piibli lugu: Kolm risti Kolgata mäel. Luuk. 23, 39. 40.

1. „Mina usun, et Jeesus Kris-
tuse lunas- tuse, tõsine Jumal ja tõsine ini-
tanub. mene, minu Jssand on, kes mind
ära kadunud ja hukka mõistetud ini-
mese on päästnud ja lunastanud“. See
nüüd meie õndsam tunnistus. Kristus on minu
Jssandaks saanud oma lunastamise töö läbi.
Enne seda olin mina ära kadunud: ma olin ju
Jumala, kõige elu hallika, kaotanud. Jerem. 50, 6.
Ma olin ka ühtlasi hukka mõistetud: püha
Jumal oli ju mind käsuseaduse ja mu südame-
tunnistuse läbi hukka mõistnud. Jef. 29, 2.

Nüüd on aga Kristus, minu Jssand, mind pääst-
nud ja lunastanud. Ta on mind p ä ä s t n u d, see on:
ta on mulle a b i t o o n u d mu waenlaste vastu; ta
on mind lunastanud, see on: ta on mind w a-
b a k s t e i n u d, et ma enam ära kadunud ja hukka
mõistetud ei ole. Joh. 8, 36. (s. 126).

Millest Kristus
meid lunastanud.

2. „Kõigest patust, surmast ja kuradi väest“. Need on need võimused, millest lunastatud oleme. Kristus on meid kõige päält patu süüst ja patu valitsusest lahti teinud. Seega on ta meid patust lunastanud. Johannes ütleb:

143) *Jeesuse Kristuse, tema poja veri teeb meid puhtaks kõigest patust. 1. Joh. 1, 7.

Püha kirja õpetuse järele on surm kolmejugune: ajalik surm, mis ihu hingest lahutab (1. Moos. 3, 19), waimulik surm, kus hing Jumalast ajaliku elu ajal lahkeb (Room. 8, 6) ja igawene surm, kus ihu ja hing Jumalast igawesti lahkeb ja hukka läheb (Matt. 25, 41).

Kristus aga on mind lahti teinud ajaliku surma kartusest¹⁴⁴), waimuliku surma wiletsusest¹⁴⁵), ja igawese surma lõppemata piinast. 1. Tess. 1, 10.

Nii on ta mind ka surma väest lunastanud:

144) *Kristus on minu elu, ja surm on minu kasu. Wil. 1, 21. Joh. 11, 25. 26. 145) Jumal on teid Kristusega elawaks teinud, kes teie olite surnud pattude sees. Gew. 2, 1.

Ka kuradi käest on Kristus õiguse ja võimuse wõtnud meie üle walitseda. Seega on ta meid ka kuradi väest lunastanud. Apostel ütleb:

146) Seks on Jumala Poeg awalikuks saanud, et tema kuradi teod pidi ära rikkuma. 1. Joh. 3, 8.

Mista meie
lunastatud
oleme.

3. „Ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma kalli werega ja oma ilma süüta kannatamise ja surmaga“. Meie hing tuli surmast lunastada. See ei wõinud kulla ega hõbedaga sündida. Selle maailma wara oleks seks liiga alw ja alatu olnud. Meid wõis üksi lunastada ohwriweri, mis surma süü kinni katab. Seesugune oli Jeesuse veri. See oli püha, sest tema elu oli püha ja patuta; see oli kallis, sest see oli Jumala ainusün-

dinud Poja weri, kes meid lunastas. Room. 8, 32.

Ka oli tema kannatamine ja surm ilma süüta, sest tal ise ei olnud ühtegi süüd ja ta kannatas üksi meie asemel. Selle püha lunastamise töö läbi on meile pattude andeks andmine teenitud, Jumala ja inimeste wahel on äralepitus süündinud:

144) *Ja tema on äralepitus meie pattude eest, aga mitte üksipäinis meie, waid kõige maailma pattude eest. 1. Joh. 2, 2.

Paul nr. 236, 5. Mu hing ei himusta.

§ 41. Mis tarwis nii kalli hinnaga lunastatud oleme.

Piibli lugu: Peetruse tunnistus. Joh. 6, 68. 69.

Lunastuse
sht. 1. „Et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses“. Tõised on Jssandast lahkunud. Peetrus tunnistab ennast elawas usus tema poole. Joh. 6, 68. 69. Tema on Jssanda oma. Meiegi oleme Kristuse omad, kui ihu ja hinge elawas usus temale omanduseks anname — kui oma ainsale Jssandale. — Temal on riik, kõige päält armuriik. Siin elame tema all, kui kõigi usklikkudega üksi temale elame. 2. Tim. 4, 8; siin teenime teda, kui hää meelega ta sõna kuulame, teda ja wendi armastame. Joh. 12, 26. Meie teenime teda õiguses, kui üksi Kristuse õiguse pääle loodame (Room. 5, 21), wagaduses, kui meie, Kristuse pärast õigeks mõistetud, kõigest jõuust püüame pühitsuses kaswada (2. Kor. 7, 1), õndsuses, kui wastu wõetud armu pärast rahu ja rõõmu tunneme (Kal. 5, 22). Wiimaks on see õigus, wagadus ja õndsus igawene, sest ta algab maa pääl ja kannab päris wilja igaweses elus. Joh. ilm. 2, 10.

Selle kätte-
saamise põhi. 2. „Nõnda kui tema on üles tõusnud surnuist, elab ja walitseb igawesti“. Suur on meie lootus, aga ka kindel

selle põhi! Meil on Issand, kes surma võitja. Nagu tema üles tõusnud, saame ka meie surmast tõusema. Tema on kuningas, kes igawesti elab ja walitseb. Nii saame ka meie elama ja teda igawesti teenima. Paulus hüüab Kolossuse rahwale:

145) Kui Kristus, meie elu, awalikuks saab, siis peate ka teie temaga auu sees awalikuks saama. Kol. 3, 4.

Namen 2. 3. „See on tõesti tõsi“. See õpetuse lõpul. on meie Namen tõise õpetuse lõpul. Sellega finnitame: tõise usuõpetuse õpetus Jumalast Pojast on tõde; ta on ju Jumala sõna¹⁴⁶⁾; selle juure tahame jääda alades ja sures! Meie usume ja tunnistame:

146) Ustav on see sõna ja kõige wastuwõtmise wäärt, et Jeesus Kristus maailma sisse on tulnud patusid õndsaks tegema. 1. Tim. 1, 15.

Paul nr. 428, 10. See põhja pääle tahan jääda.

Kolmas õpetus.

Pühitsemisest.

I. Püha Waimu olemisest.

§ 42. Kes Püha Waim on.

Piibli lugu: Issanda ristimisest. Matt. 28, 19, 20.

1. „Mina usun Püha Waimu sisse“. Püha Waim, kelle sisse meie usume, on tõsine Jumal. Tema läheb Issast ja Pojast igawesti välja. Joh. 15, 26; 16, 13, 14. Gal. 4, 6. Tema on nendega ühes auus ja olemises. Ta on seega kolmainu Jumala kolmas is-olemine.

2. Seda tõendab püha kirja tunnistus. See ütleb tal 1) jumalikud omadused, 2) jumalikud teod olewat; see nimetab teda 3) jumaliku nimega.

Esialt tunnistab ta Pühast Waimust, et ta igawene, kõigeteadja ja kõigis paigus on:

147) Waim uuri kõik asjad läbi, ta Jumala sügawused. 1. Kor. 2, 10.

Siis nimetab kiri Püha Waimu teoks: loomise ehk elu sünnitamise, pühitsemise ehk patuse pühaks tegemise. 1. Moos. 1, 2; 2. Tes. 2, 13. Need on jumalikud teod. Viimaks ütleb Peetrus Ananiiale: ta on waletanud Püha Waimu ees ja seega Jumala ette. Ap. t. 5, 3. 4. Siin nimetatakse Püha Waim otseteel nimega: Jumal.

Talle jumal-
liffu auu! 3. Mis see meile tähendab, on ristitogudus igal ajal teadnud. Ta on Püha Waimu nimel lapsi ristitud (Matt. 28, 19), kogudust õnnistanud (2. Kor. 13, 13), tema poole palunud. Ta on Pühale Waimule jumaliku auu annud. Nõnda peame meiegi teda ühes Jsa ja Pojaga kummardama.

Tunnistust
tema poole! 4. Seda peame tegema, kui ta lihasilm teda ei näe. Terwe ristitogudusega peame tunnistama: „Mina usun Püha Waimu sisse“. Usk oli kindel lootus. Hebr. 11, 1. Seega kinnitame siin: Mina panen oma ainus lootus see pääle, et Püha Waim ühes Jsa ja Pojaga minu õnnistuse Jumal on.

Paul nr. 277. Oh Püha Waim, nüüd tule sa.

II. Püha Waimu armutööst.

1. Püha Waimu töö on pühitsemine.

§ 43. Püha Waimu töö wana ja uue seaduse ajal.

Piibli lugu: Weeuputuse aeg. 1. Moos. 6, 3. Kristija Johannes. Matt. 3, 11—17.

Pühitsemine. 1. Püha Waimu armutöö on pühitsemine. Mis see on, näeme Korintlastest. Enne on

nad joodikud ja abielu rikkujad olnud, nüüd on nad sellest lahti ja Jumala juure saanud. 1. Kor. 6, 11. Püha Waim pühitseb niisamuti ka meid, see on: ta teeb meid patust lahti ja saadab Jumala osajamisele.

Wana seaduse ajal. 2. Seda on Püha Waim algusest saadik teinud. Seda näeme Genotist (1. Moos. 5, 24), weeputuse loost ja pääle selle. Tema on patusid nuhelnud. Israelis on ta käsuseaduse läbi südameid äratanud, Jumala meeste läbi rahwast noominud, trööstinud ja lunastamist kuulutanud. Jes. 63, 10. 1. Saam. 16, 13.

Uue seaduse ajal. 3. Täiuses on Püha Waim tulnud uue seaduse ajal. See sündis, kui meie Issand oma äralunastuse töö lõpetanud ja Nelipühi päewal Waim kõigi usklikkude pääle wälja walati. Room. 5, 5. Seeläbi sai ristikogudus oma alguse. Siin on Püha Waimu amet: meid läbi ja läbi pühitse da¹⁴⁷⁾, ja seda õnnistust wälja jagada, mille Issa seadnud, Hoeg walmistanud. Paulus soowib nimelt:

147) Aga rahu Jumal ise pühitsegu teid läbi ja läbi, ja kõik mis teil on, waim ja hing ja ihu, saagu hoitud ilma latmata meie Issanda Jeesuse Kristuse tulemises. 1. Tess. 5, 23.

Paul nr. 280. Püha Waim, kes rõõmustab.

§ 44. Iseäralik ja korralik Püha Waimu tegewus.

Piibli lugu: Paulus Ateenas. Ap. t. 17.

Miks Waimu abi tarwis. 1. „Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda ega tema juure saada“. Nii peame tunnistama. Meie meel ehk meelemõistus on patu läbi ritutud. Sellega ei tunne meie Jumalat täiesti. Ammugi ei wõi meie selle waral Jeesuse Kristuse

juure saada ¹⁴⁸). Ka ei wõi meid oma wägi aidata. See on ju patu läbi kogunisti kadunud. Meie oleme jõuetumaks ja kõigele hääle kõlmatumaks saanud. Room. 3, 12. Apostel peab tunnistama:

148) Ütski ei wõi Jeesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi. 1. Kor. 12, 3.

Waimu ise-
äralit tege-
wus.

2. Siiski pidi terve ilm usu tee kätte saama. Seks on Püha Waim apostlid ja tõiji oma sulasid iseäralikul wiisil walgustanud. See on sündinud, et nende sõna maksaks kui Jumala sõna. Ka on ta neile wäge annud sõna imetähtede läbi kinnitada. Seeläbi pidi Issanda kogudus kaljupõhjale rajatama. 1. Tess. 2, 13; Ap. t. 2, 43. See on Püha Waimu iseäralik tegewus. See lõpeb aposilite ajaga.

Korralit
tegewus.

3. Tuulekohas ja tulekeeltes ei ilmu nüüd Püha Waim enam. Neid imetähti pole enam wajagi, sest kogudus seisab juba kaljupõhjal. Kuid ka meie juure tuleb siiski Waim rohkesti. See sünnib kahe a binõuu eht ande waral, mis meile armu wälja jagawad: need on Jumala sõna ja sakramendid. Neid nimetame meie Jumala armu- a binõuudeks eht armuanneteks. Seda tegewust, kus Püha Waim sõna ja sakramentide waral meie hinge tuleb, nimetame tema korralikuks tegewuseks.

Õnnistuse-
kord.

4. Sel on neli astet, mille waral Püha Waim meid igauht õnnistusele saadab. See sünnib, kuna ta meid 1) kutsu b, 2) walgustab, 3) pühitseb ja 4) hoiab. Ütsi sel teel ja korral annab Püha Waim meile meie õnnistuse kätte. Seda teed nimetame sellepärast ka õnnistuse teeks eht õnnistusekorraks.

Paul nr. 2. Armas Jeesus, awita.

2. Püha Waimu töökord meie südames.

§ 45. Esimene aste: Kutsumine.

Piibli lugu: Suur õhtusöömaaeg. Luuk. 14. Kuninga poja pulm. Matt. 22.

Kuis meid
kutsutakse.

1. „Püha Waim on meid ewangeliumi läbi kutsunud“. Mis see on, näitab tähendusesõna suurest õhtusöömaaajast ja kuninga poja pulmast¹⁴⁹). Püha Waim on mind kutsunud, see tähendab: ta on mind äratanud, et mina Jumala riiki ja oma Issanda osasaamisele tuleksin. Meile kõikidele on öeldud:

149) Tulge, sest kõik on ju valmis. Luuk. 14, 17.

Tema on mind kutsunud — ewangeliumi ehk armuõpetuse läbi Jeesusest Kristusest, maailma Ünnistegijast. 1. Tim. 1, 15. — Purpurimüüja Piidia (Ap. t. 16, 14) ja Mooramaa isand (Ap. t. 8, 27—30) otsivad hinge õndsust. Püha Waim saadab neile kuulutaja, et nad uskuda võivad. Tema äratab neid ka, et nad uskuda võtavad.

Keda kutsu-
takse.

2. „Jumal tahab, et kõik inimesed peavad õndsaks saama ja tõetundmisele tulema“. 1. Tim. 2, 4. Püha Waim kutsub kõiki inimesi. Kuid üksi ühed võtavad selle kutsumise vastu, teised põlgavad selle ära. Täheendusesõnas wabandavad ennast põlgajad — põllu, härgade ostmise ja naese võtmisega. Luuk. 14, 18—20. Meed on selle ilma asjad. Meid kutsutakse taewa warale. Sääli ei või see wabandus maksta. Kui nad ei tule, siis on ainus põhjus, et nad tulla ei taha! Mis selle järg on, ära hukatud Issraeli linn on selle tunnistuseks. Matt. 22, 7.

Meie kohus
kutsumise
vastu.

2. Veel kestab meie armuaeg, aga meie ei tea mitte, kui kauaks? Sellepärast peame Püha Waimu kutsumist sedamaid kuulma, kui ta meie juure tungib. Meile makstab sõna:

148^a) *Täna, kui teie tema häält kuulete, siis ärge tehke eneste südameid mitte kõvaks. Hebr. 3, 7. 8. b) Inimestele on seatud ütsford surra, aga pärast seda kohus. Hebr. 9, 27. Paul nr. 495. Kõik tulge minu juure nüüd.

§ 46. Teine aste: Walgustamine.

Piibli lugu: Ära kadunud poeg. Luuf. 15. Wariseer ja töllner. Luuf. 18.

Walgustamine. 1. „Oma annetega walgustanud“. See on teine aste meie õnnistujeteel. Meie oma süda on pime. Püha Waim annab meile õiget walgust ehk tõe tundmist meie südamesse. 2. Kor. 4, 6. Seega walgustab ta meid. Selle juures õpetab ta meid tundma — meie pattu käsu läbi, Jumala armu Kristuse ewangeliumi läbi. Room. 3, 24; 2. Peetr. 1, 19. Selle oma walgustamisega kingib ta meile kaks kallist annet. Need on: patustpöörmine ehk meelearandamine — ja usk.

Selle estime-
ne anne 2. Mis patustpöörmine on, näeme ära kadunud pojast. Ta on ennast patust kindlasti ära pööranud. Tema sees on täis meelearandamine korda läinud. Seda ei ole ta ise teha jõudnud. Püha Waim on talle uue meelega annud. Täide on läinud, mis Taawet palub: „Oo mulle, Jumal, puhast süda ja uuenda mu sees kindel waim“. Taaw. I. 51, 12.

Tahame endid patust pöörda, peame enesele kolme asja paluma: 1) et pattu tunneme, et selle tunneme ülekohtu olewat ¹⁴⁹⁾; 2) et pattu kahetseme ja seda wihtama hakkame ¹⁵⁰⁾; 3) himu armu järele, kuna pattu tunnistame ja armu palume ¹⁵¹⁾. Peetrus nõuab seda, kuna Kain kohtu ees warišeb ja hukka lähleb ¹⁵⁰⁾. Geisku meie hinge ees sõnad:

149) *Mina tunnen oma üleastumisi ja minu patt on minu ees alati. Sinu, sinu vastu ütsipäinis olen ma pattu teinud. Taaw. I. 51, 5. 6. 150) *Kurwastus Jumala

pärast saadab meeleparandamist, mis ei kahetseta; maailma kurvastus saadab surma. 2. Kor. 7, 10. 151) Jsa, ma oleu pattu teinud taewa vastu j. n. e. Luuk. 15, 18. 19.

Tõine anne. 3. Patust pöördes saame usule. See usk on pööramine Jumala poole, nii et oma südame talle täiesti ära anname. Op. f. 23, 26³⁰).

Peab meie usk õige olema, siis peame 1) armu teadma ja tundma, mis Kristuses meile valmis-
tatud (Joh. 17, 3), 2) peame seda rõõmuga vastu võtma (Joh. 4, 42) ja 3) selle pääle oma ainus lootus panema (Hebr. 11, 1). Apostel ütleb:

152) *Lootke täiesti see armu pääle, mis teile pakutud Jeesuse Kristuse lunastamise läbi. 1. Peetr. 1, 13.

Õigets-
mõistmine. 4. Mis selle wili, näeme töllnerist templis. Kui patune seisab tema Jumala ees, jüiski tunnistatakse temast: „Seesinane läks oma kotta, paremine õigeks mõistetud kui tõine“. Luuk. 18, 14. See maksab meistki. Kui patust pöörnud oleme ja Kristuse sisse südamest usume, siis mõistetakse meid, ehk küll patused oleme, õigeks ja seega — patu süüst ja wõlast lahti. Room. 8, 33.

See sünnib, kuna Jumal Kristuse õiguse meie õiguseks arwab ja Kristuse pärast meile meie patud andeks annab. 2. Kor. 5, 19. 21.

Paulus oli püüdnud käsu tegudest õndsaks saada. Aga ta oli üksi Jshanda waenlaseks saanud. Teda päästab arm, kui ta usule saanud¹⁵³). Nii mõistab meidki Jumal õigeks — üksi armust, ilma käsutegusita, usu läbi. Kirj. ütleb:

153a) *Seepärast arwame meie, et inimene õigeks saab usu läbi, ilma käsu tegusita. Room. 3, 28. b) *Teie olete armust õndsaks saanud, usu läbi, ja seda ei mitte teie käest, Jumala and on see. Gew. 2, 8.

Mis selle järg, ei jõua keel wälja kõnelda. Süüdlane on õigeks mõistetud. Tal on rahu Jumalaga. Ta ei karda nüüd enam surma ega kohut. Tal on igawese elu lootus. Room. 5, 1.

Paul nr. 412. Kristuse veri, õigus ta.

§ 47. Kolmas aste: Pühitsemine.

Piibli lugu: Nelipühi kogudus. Ap. t. 2, 40—47.

Pühitsemise
siht. 1. „Dige usu sees pühitsetenud“. Seda teeb Püha Waim sellega, keda ta walgustanud. Suurel Reedil olivad Juudlased Kristuse waenlased. Nelipühi päewal armastawad nemad teda. Nende elu on püha, saab seks enam päewast päewa. Pääle walgustamise pühitseb ka meid Püha Waim. See tähendab siin: ta teeb meid pühaks enam ja enam, et patule ära jureme ja uues elus elame. 1. Tess. 4, 3. 7. Selleks annab ta meile uue südameme, millega Kristuses uueks loomaks saame¹⁵⁴). Heseek. 36, 26. Saulus, kes Pauluseks jaanud, ütleb:

154) *Kui keegi Kristuse sees on, siis on ta uus loom. 2. Kor. 5, 17. Ma elan, ei mitte enam mina, waid Kristus elab minu sees. Gal. 2, 20.

Kus see uus süda ja elu olemas, sääl ilmutab ta ennast armastuses, mis Kristuse wäes käsku täidab¹⁵⁵), häis tegudes, mis elawast usust wälja kaswawad¹⁵⁶). Uskliku elus saawad sõnad tõeks:

155) *Armastus on käsu täitmine. Room. 13, 10.
156) *Usk ima tegudeta on surnud. Jak. 2, 17. Elage kui walguse lapsed. Seit Waimu kasu näitab ennast kõigesuguse hääduse, õiguse ja tõesees. Gem. 5, 9.

Pühitsemise
mõistlemine. 2. Küll pühitseb meid Püha Waim iga päew enam ja enam. Kuid siiski teeme ka siin pühitsemisepõlwes weel pattu. 1. Joh. 1, 8. See ei sünni aga mitte enam meelega, waid nõtruse pärast. Aga selle juures trööstib meid see tõotus, et andeks andmist saame, kui tõsises meelearanduses ja usus armu nõuame. 1. Joh. 2, 1.¹⁵⁸).

Tahame aga tõesti õndsaks saada, siis peab Püha Waim meid õige usu sees pühitsema. Seesugune usk oli Peetrusel, kes Kristusest tunnistas: „Sina oled elawa Jumala Poeg“. Joh. 6, 69. Ka meie usk on õige, kui oma ainus lootus Jeesuse Kristuse, oma Jssanda pääle paneme.

Paul ur. 311. Kõik kallid hinge õnnistus, 10 f.

§ 48. Neljas aste: Hoidmine.

Piibli lugu: Peetruse tunnistus (Matt. 16, 16—19) ja salgamine (Matt. 26, 69—75).

Hoidmise
siht. 1. „Dige usu sees hoidnud“. Peetruse usk oli õige olnud, kuid ka tema on langenud. Ta on üksi pääsenud, et ta ülempreester tema eest palunud. Ka meilegi on abi vaja. Seda hoiab meid Püha Waim õige usu sees. See on: ta kaitseb meid, et ususse jääme, ta kinnitab meid, et sest otsani kinni peame. Paulus ütleb nii kindlasti:

157) Ma olen see päale julge, et see, kes teie sees on alganud seda hääd tööd, seda ka lõpetab Jeesuse Kristuse päewani. Wil. 1, 6.

Peetrus on usukindla tunnistuse annud. Siiski on ta salgajaks saanud. Nii võivad ka usklikud usust taganeda, armu põlvest langeda, kui kurat, maailm ja liha nende päale käivad. Mida kõrgemal keegi seisnud, seda hirmsam võib langemine olla. Sellepärast on seda Püha Waimu hoidmist nii väga tarwis.

Mis meie
poolt vaja. 2. Püha Waim teeb kõik, et õige ainu usu sisse jääkime. Tema noomib ja õpetab meid, tema karistab ja trööstib meid. Joh. 16, 13. Jlm. 3, 19. Room. 8, 35. 2. Kor. 1, 4. Kuid ka meie poolt on midagi vaja. Peetrus langes, et ta ei walwanud. Nii peame, et meid õige usu sees hoitaks, walwama ja paluma¹⁵⁸); meie peame Püha Waimu juhatusel järele andma, nii et meie talle ial vastu ei pane. Jõsand ütleb:

158) Walwake ja paluge, et teie kiusatuse sisse ei saa; waim on küll walmis, aga liha on nõder. Matt. 26, 41.

See wastupanemine saab hirmsamaks patuks: kord lõpeb ju armuaeg; wastuhakkamine võib Püha Waimu teotamiseks saada, mis andeks ei anta. Matt. 12, 31.

Seesugune patt, patt Püha Waimu vastu, on umbusk, mis meelega Jumala tõest kõrwale pöörab,

jäädaw südame seis, kus see kivisteks saanud, nii et hing enam ümber pöörda ei wõi. Wariseerid on tee pääl sellele patule.

Vaul nr. 25. Oh meile, Issand Jeesus.

III. Püha Waimu töowäli Issanda kirikus.

§ 49. Kristlik kirik ehk ristikogudus.

Piibli lugu: Nelipühi lugu. Ap. t. 2.

„Mina usun üht püha ristikogudust“.
„Nõnda kui tema kõik püha ristikogudust maa pääl kutsub, kogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juure õige ja ainu usu sees hoiab“.

Mis kristlik kirik on.

1. Nelipühi päewal oliwad usklikud koos. Nende pääle tuli ime wiisil Püha Waim. Neile kuulutatatse Jumala sõna ja neid ristitakse. Seega on kristlik kirik ehk ristikogudus oma alguse saanud. See on usklikeude kogudus, kus Püha Waim oma armutööd teeb, Jumala sõna kuulutatatse ja sakramendid wälja jagatakse. — Siin kutsub Püha Waim patusid, kogub laiali pillatuid¹⁵⁹, walgustab ja pühitseb neid, ja hoiab neid Jeesuse Kristuse juure õige ainu usu sees. Peetrus wõib öelda:

159) Teie olite ni eksjad lambad, aga nüüd olete teie pöördud oma hingekarjase poole. 1. Peetr. 2, 25.

Nägemata ja nähtaw kirik.

2. Usklikka hüütakse pühas kirjas ka pühadeks. Sellepärast nimetab meie usutunnistus usklikeude kogudust ka pühade osasamiseks ehk pühade koguduseks. Sel nimel on täis õigus. Ons ju kõik usklikud Kristuse kui oma pääga, ja ka üksteisega ühendatud — ühes usus, armastuses ja lootuses, 1. Joh. 1, 3—6.

Mis nende südames on, seda meie film ei näe. Seda tõsist usklikkude kogudust nimetame sellepärast ka nägemata koguduseks. Selle liikmed on kõik, kes usuvad. 2. Tim. 2, 19. Kuid kogudust, nagu ta iga päew meie silma ees on, nimetatakse nähtavaks koguduseks. Selle liikmed on kõik, kes ristitud.

Paljud liikmed ses nähtavas koguduses on, paraku, surnud. Nad on seda, et nad Püha Waimu kutsumist ei kuule, kui nad ka ristitud on. Säär tõuseb siis küsimus: kas poleks soovitaw usklikka umbusklikkudest ära lahutada? Mitmad vähemad usufeltsikesed on seda tõe poolest toime panna püüdnud. Kuid see käib Issanda kindla käsu ja seaduse wastu; umbrohi peab niisu sekka lõikuseni jääma, Issand ise tahab lahutuse ette võtta. Matt. 13, 36—42. Meie ei jõua seda teha. Meie pole ju mitte südamete uurijad. Pääle selle peawad Jumala lapsed just kesk maailma pimedust talle walguseks saama. Kirj ütleb:

160) *Nõnda paistku teie walgus inimeste ees, et nemad teie häid tegusid näewad ja auustawad teie Issa, kes taewas on. Matt. 5, 16.

Nii on ka nähtawal kirikul oma suur ülesanne: ta peab sõna ja sakramendi läbi umbusklikka usule kutsuma, hingi pühade kogudusesse koguma.

Paul nr. 362. Oh oma sõna hoiu.

§ 50. Ristikoguduse omadused ja suur lootus.

Piibli lugu: Apostlik ristikogudus. Ap. t. 2, 42—46.

Ristikogudus on kristlik.

1. „Mina usun üht püha ristikogudust“. Nii kinnitame omas usutunnistuses. Nimi ristikogudus ehk kirik tähendab Kristi ehk Kristuse kogudus, kristlik kogudus ehk kirik. See nimi on kohane. Kristlik on see kogudus, sest Kristus on tema pää, kes tema üle walitseb, tema nurgakivi, kelle pääle ta ennast rajab. Gew. 1, 22; 2, 20.

üks kogudus
— nelja ha-
— ruga. 2. See kogudus on üks; tal on ju üks
pää, kes tema üle walitseb; üks tõde, kelle
sisse Püha Waim teda juhatab. Sõna maksab:

161) *Tõist a lust ei wõi ükski seada, kui aga seda, mis
ju seatud on, see on Jeesus Kristus. 1. Kor. 3, 11.

Wälispidi pole aga see üks kogudus üheks jäänud.
Õhjed on tulnud walitsuse asjus, õpetuse asjus. Üks
jõgi on neljaks haruks lahkunud, ja need on: 1) Rooma-
katolik, 2) Greeka-katolik kirik, esimesest lahku-
nud a. 1054; 3) Ewangeliumi=Lutheruse kirik
ja 4) Ewangeliumi=Kalwini kirik. Nende
kõrwal ja sees on weel wähemaid usufeltsikesi ehk laht-
uskusid.

Mis=keegi kirik õpetab, näitawad tema usutun-
nistuskirjad. Need on: 1) üleüldised, mis
kõik neli suurt ristikogudust wastu wõtawad: apostlik,
Nikäa ja Athanasiuse usutunnistus. Need
seletawad usku kolmainu Jumala sisse; sellepoo-
lest on ka lahutatud ristikogudus weel üks;
2) iseäralikud, mis iga koguduse iseõpetust kinni-
tawad.

Ew. Luthe-
ruse kogu-
dus. 3. Meie oleme Ewangeliumi=Lu-
theruse koguduse liikmed. Mis meie usume,
seda näitawad meile pääle üleüldiste meie ise-
äralikud usutunnistuskirjad: 1) Wäike ja 2) Suur
Lutheruse katekismus a. 1529, 3) Augs-
burgi usutunnistus ja 4) tema kaitsekiri
a. 1530; 5) Schmalkaldia õpetükid a. 1537 ja
6) Ühendusekawa a. 1580.

Mii wõitlewad neli suurt kogudust ükstõise kõrwal.
Kuid kus on tõde? Sää, kus apostliku alghallika
puhas wesi woolamas, kus kiriku usutunnistus püha-
kirjaga kokku käib. Tänu Jumalale, meie tohime
kinnitada: Meie kirik õpetab, mis püha kiri õpetab.
Nimelt on temal kaks pääõpetust:

1) Inimene saab õigeks usu läbi ilma kätse tegusita. Room. 3, 28. 2) Püha kiri on kõige õpetuse ainus hallikas ja juhivõrr. Selle pääle rajame ennast üksi; mitte inimeste süüfõna pääle. Meile maksab apostli sõna:

162) Kui keegi teile tõist armuõpetust kuulutab, kui feda, mis teie olete saanud, see olgu ära neetud. Gal. 1, 9.

Kii pole usk, mille Lutherus, üles võtnud, mitte uus usk; ta on wana apostlik ristiusk, apostlite ja prohvetite raja pääle üles ehitatud, kus Kristus ise nurgakiviks on. Gew. 2, 20. See Ewangeliumi-Lutheruse kirik on meie waimulik ema. Meie tahame talle rõõmuga ustawaks jääda, nimelt ta selget sõna ja sakramenti hoolega tarwitada ja selle järele elada. Üksi armastust nende wastu, kes meie usku ei ole, ei taha meie süüsti unustada!

See kirik — 5. See kirik on pääle selle püha. Püha püha. Waim elab ju tema sees ja pühitseb tema liikmeid sõna ja sakramendi läbi. 1. Kor. 3, 16, 17. Ta pühitseb päälegi kõike ristikogudust: ta teeb teda patust puhtaks enam ja enam, ja äratab teda uuele elule ja armastusele. Room. 8, 14; Hebr. 12, 14.

Wõitleja ja wõitja. 6. Praegu kannab see kogudus maa pääl weel risti; ta wõitleb waenlastega; ta on wõitleja kogudus. 1. Tim. 6, 12. Aga ükskord saab ta wõitjaks saama. 2. Tim. 4, 7. 8. See saab sündima, et Püha Waim kõike ristikogudust maa pääl õige ja ainu usu sees Jeesuse Kristuse juures hoiab. Joh. ilm. 12, 10—12.

Laul nr. 353. Meil' tuleb abi Jumalast.

IV. Püha Waimu töö wiljast.

§ 51. Pattude andeksandmine — Püha Waimu tööwili siin maa pääl.

Piibli lugu: Kümmetuhat talenti, Matt. 18, 23—27; ära kadunud poeg, Luuk. 15.

Kellele pattude andeksandmist waja.

1. "Mina usun pattude andeksandmist". "Sesjamas ristifognduses tema minule ja kõigile usklikudele igapäew kõik patud rohkesti andeks annab". Ka usklikudele on andeksandmist waja. Ka nemad teewad iga päew palju pattu — nõtruse pärast. Seega saawad nemadki süüdlaseks Jumala ees. Apostel peab ütleva:

163) Meie eksime kõik palju. Jak. 3, 2. 1. Joh. 1, 8.

Mis see on.

2. Jumal aga annab meile meie patu andeks. See tähendab: tema ei arwa meie pattu mitte patuks; ta päästab meid ta süüft ja nuhtlusest lahti. — Jumal on püha. Aga tema wõib meie pattu meile seega andeks anda, et ta Kristuse õiguse meie õiguseks arwab, ja nii selle, kes patune, õigeks mõistab. See sünnib, mitte meie tegude pärast, mis Jumala ees ei kõlba, waid üksi armust, Kristuse pärast, usu läbi. Room. 3, 23. 24. 28. Gew. 2, 8. 9. Selle juures on üksi Püha Waim see, kes Kristusele aset meie südamess walmistab ja kes meile tunnistab, et meie Jumala lapsed oleme. Joh. 16, 14. Room. 8, 16. Sellepärast wõime pattude andeksandmist Püha Waimu tööks nimetada. — Siin maitseme terve äravalunastamise wilja. Luuk. 24, 46. 47. Nii saab pattude andeksandmine ristifoguduse kallimaks waraks.

Mis mõedul seda saame.

3. Püha Waim annab meile patud igapäew andeks. Sest meie teeme igapäew palju pattu ja teenime selget nuhtlust (5. palwe). Ta annab nad rohkesti andeks. Sest tema arm on

wägemam kui meie patt. Ta jõuab ka raskemat pattu andeks anda. Niisama tarvitab ka vähem patt ta andeksandmist. Apostel mõib kinnitada:

164) *Aga kus patt suuremaks saanud, sääl on arm palju rohkem olnud. Room. 5, 20. Jees. 1, 18.

Sakkeus on elawas usus pattude andeksandmist vastu võtnud, alles see teeb teda armastusele elavaks, häadele tegudele kõlbavaks. Luuk. 19, 8. Nii nõuame ka meie häid tegusid, aga mitte, et nende läbi õnnistust teenida, vaid kui usu tõendust ja tunnistust.

Kus ja kes seda saab.

4. „Seesamas ristikoguduses“ ükfi saame meie pattude andeksandmist. Ükfi siin on ju sõna ja sakrament, mida ta hoiab ja välja jagab. Ap. t. 2, 38. 1. Peet. 2, 9. Seda antakse „minule ja kõigile usklikkudele“, kui aga Jeesuse Kristuse, kui oma ainsa Jssanda pääle oma lootus paneme. Armastuse apostel Johannes tunnistab:

165) *Kui omad patud üles tunnistame, siis on tema ustay ja õige, et ta meie patud andeksanna b ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohtust. 1. Joh. 1, 9.

Paul nr. 404. Su poole, Jssand, südamest,

§ 52. Püha Waimu töö lõpp wiimsel päewal.

Piibli lugu: Nikas mees ja waene Laatsarus, Luuk. 16, 19—31; tähendusfõnad, Matt. 25.

Pühitsuse täiussele saamine.

1. „Mina usun liha ülestõusmist“. „Ja wiimsel päewal mind ja kõik surnud üles äratab“. Nende sõnadega tunnistame surnute ülestõusmist. Kui see sünnib, siis on Püha Waimu töö täiussele saanud. Pattude andeksandmises oli see ükfi alanud.

Dootamise aeg ja paif.

2. Ajalikus surmas saab ihu hauas mullaks; hing aga elab edasi ja läheb Jumala juure! Rog. 12, 7. Pääle surma tuleb kohus. Hebr. 9, 27. Kuid sedamaid pole see wiimne kohus. Kohta,

kus hinged seda ootavad, nimetab kiri pörguhauaks. See on furnuteriik, ühele Abrahami süleks¹⁶⁶), tõisele walupaigaks, selle järele, kuis nende elu on olnud. Luuk. 16, 23. 24; 23, 43. Kiri ütleb:

166) *Õndsad on need furnud, kes Issandas surewad, sest ajast; tõesti, ütleb Waim, et nemad peawad hingama omast waewast, ja nende teod käiwad nende järel. Joh. ilm. 14, 13.

Surnute üles-
tõusemine.

3. „Tund tuleb, millal kõik, kes hau-
dade sees on, peawad inimese Poja
häält kuulma ja wälja tulema“. Joh. 5, 28.
Ka seda tohime uskuda. Wiimsel päewal äratab Isa
Poja läbi Püha Waimu wäes kõikide ihud hauast
üles ja ühendab nad jälle hingega. See lootus on
suur, kuid ta on kaljutindel. Meil on ju Issand, kes
ise hauast tõusnud ja meid äratada tõotanud¹⁶⁷).
Tema on haua ääres öelnud:

167) *Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minu
sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb. — Ja mina
tahan teda üles äratada wiimsel päewal. Joh. 11, 25; 6, 40.

Meie ülestõusmine on suur saladus. Püha kirja
põhjal (Joh. 20, 27; Wil. 3, 20. 21.) tohime sest
uskuda: ihu, mis hauda pandi, tõuseb hauast, aga
kui waimulik ja äraseletatud ihu, kust waim on läbi
tunginud¹⁶⁸). Ta on üles tõusnud Issanda ihu sar-
naseks saanud. Sääal on tõeks saanud apostli sõna:

168) *Raduwas põlwes külwatasse ihu, hukkaminema
põlwes äratatakse seda üles. Tuuta külwatasse; auu sees
äratatakse üles. Pihalik ihu külwatasse, waimulik ihu ärata-
takse üles. 1. Kor. 15, 42—44.

Nii suur lootus on meil ka meie ihu kohta. Ta
peab Kristuse ihu sarnaseks saama. Zuba sellepärast
ei tohi meie teda roojastada, waid meie peame pühit-
sust taga nõudma; läbi kõige kannatamise peame elusse
tungima. 2. Kor. 7, 1.

Igawene elu
ja surm.

4. „Mina usun igawest elu“. „Ja
mulle kõigi usklikkudega Kristuse
sees igawese elu anuab“. Pääle surnute üles-

tõusmise saab Issand Jeesus wiimse kohtu ette wõtma. 2. Kor. 5, 10. Müüd peab sündima, mis lammaste ja sikkude lahutamine tähendanud. Matt. 25. Tema kohtuotsus saab kahesugune olema: usklikud lähewad igaweesse elusse, umbusklikud igaweesse surma ehk hukatusesse.

Surm lahutab. Igawene surm, mille umbusklikud päriwad, on igawene äraheitmine Jumala palge eest, kus ihu ja hinge piinal otja ei ole. Jes. 66, 24. Sõna on tõeks saanud:

169) Siis ütleb tema neile, kes pahemal käel on: Minge ära minust, teie äraneetud, igaweesse tulesse, mis walmistatud on kuradile ja tema inglitele. Matt. 25, 41.

Igawesel elul, mille Jumal mulle kõigi usklike dega wiimisel päewal annab, on algus, aga otja tal ei ole. See on igawene õndsus, täieline Jumala osasaamine, kus uskumine nägemiseks ja walu rõõmuks on saanud¹⁷⁰). 1. Kor. 2, 9. Joh. ilm. 21, 4.

170) Siis ütleb kuningas neile, kes tema paremal käel on: Tulge tänna, mu Isa õnnistatud, pärige seda kuningriiki, mis teile on walmistatud maailma asutamiseft. Matt. 25, 34.

Ka kohane asupaik saab õndsatel olema. Uue taewa ja uue maa saab Jumal neile eluasemeks andma, uue Jeruusalemma, mis kaunim kui esimene paradiis. 2. Peetr. 3, 10. 13. Joh. ilm. 21, 1. 2. Terwe loodus oli senimaani inimese pärast wande all. Müüd pääseb temagi kaduwuse waewast, ta saab Jumala laste auust oja wõtma. Room. 8, 19—22. Müüd saab õeldama:

Waata, Jumala tell inimeste juures! Joh. ilm. 21, 3.

5. "See on tõesti tõsi!" See on meie Amen kolmanda õpetuse lõpul. Sellega finnitame: kolmanda usuõpetuse õpetus Jumalast Pühast Waimust on tõde; ta on ju Jumala sõna; selle juure tahame jääda elades ja sures! Sest

Amen 3.
õpetuse
lõpul.

171) Südamega usutakse õiguseks, ja suuga tunnistatakse üles õnnistuseks. Room. 10, 10.

Laul nr. 616. Jeruusalem, sa püha taewa linn.

Kolmas päätükk: Pühast Meie Isa palwest.

Kuis meie kui lapsed oma osasaamist Jumalaga tõendame.

§ 53. Palwest üleüldse ja Meie Isa palwest iseäranis.

Piibli lugu: Meie Isa palwe andmine. Matt. 6, 5—13; Luuk. 11, 1—4.

Mis palwe on. 1. Tõine päätükk näitas meile, kuidas meie waesed Jumala osasaamisele oleme saanud, kuidas arm selle Jeesuses Kristuses on walmistanud. Müüd peame seda ka ise tõendama, et Jumala osasaamises oleme. See sünnib, kui taewast Isa kui lapsed palume. Luuk. 11, 13. Sellest kõneleb kolmas päätükk.

Mis palwe on, näeme Hanna st. 1. Saam. 1, 13. 15. Tema räägib Jumalaga, walab tema ette oma südame wälja. Palwe on seega uskliku südame kõne Jumalaga. Taaw. l. 19, 5.

Mis jeda tarwis. 2. Meie elu pääle käib tuhat wiletsust ja häda. See sunnib meid kõigepäält paluma. Taaw. l. 77, 3. Pääle selle on Issand ise meid paluda käskinud, ja ta on töotanud, et ta meid mitte kuulmata ei jäta. Taaw. l. 50, 15. Matt. 7, 7. 8.

Mistrahwa ülem palwe. 3. Mii kaua kui inimesi maa pääl, on ikka palutud. Kuid see palwe pole ikka õige olnud. Meie Issand nägi enese ümber kahesugusid palujaid: Warijeerid palusiwad üksi filmatirjaks, paganate palwe oli paljas lobisemine. Selle wastu andis Issand

õige palwe eeskuju — pühas Meie Jsa palwes.

See Meie Jsa palwe ehk Jssanda palwe on ristirahwa ülem palwe. Ta on seda, et Jssand Jeesus selle meile ise on annud, ja et ta ses õpetanud, kuis dieti ja südamest tuleb paluda.

Meie Jsa palwe jaoks. 3. Sel palwel on kolm jagu: 1) esimesed palwe sõnad, 2) seitse palwet ja 3) wiimsed palwe sõnad. Meis palume esmalt Jumala auu, siis oma tarwituste pärast, esmalt waimulikku, siis ajalikku wara. Matt. 6, 33. 2).

Laul nr. 27. Sull', sull', Jehoowa, tahan laulda.

§ 54. Esimesed palwe sõnad.

Meie Jsa, kes ja oled taewas.

Piibli lugu: Ara kadunud poeg. Luuk. 15.

Meie Jsa. 1. Meie Jsa! Selle kalli nimega tohime Jumalat taewas nimetada. Ja seda ta on. Sest ta on kõige päält Jeesuse Kristuse Jsa. Aga Kristuse lunastuse töös oleme meie tema omanduseks, tema wennaks saanud. Sellepärast on Jumal ka meie Jsa. Gen. 3, 14. 15. Ja meie oleme tema lapsed. Oleme seda, siis peame ka oma wendade eest paluma. Jaf. 5, 16.

Kes ja oled taewas. 2. Maapäälsed isad tahaksiwad küll oma lastele kõike hääd anda. Aga nad ei jõua seda mitte. Tõisiti Jumal. Tema on taewas: tema pärast on au ja wägi. Tema on kõigewägewam, kes palwet kuulda jõuab ja kuulma saab. Matt. 7, 11.

Mis see on? 3. Mii käsib Jumal ise meid teda Jsaks nimetada. Seega tahab tema meid armulikult kutsuda, et meie peame uskuma: tema on Kristuses meie õige Jsa, meie oleme usu läbi tema õiged lapsed. Apostel Johannes tohib velda:

172) Waadake, mis suguse armastuse Issa meile on annud, et meid peab Jumala lapsiks hüütama. 1. Joh. 3, 1. Gal. 3, 26.

Seepärast peame teda ka paluma — julgesti ehk kartmata, ja kindla lootusega ehk kahewahel olemata — otse nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluwad. Room. 8, 15. Jak. 1, 6. 7.

1. Kolm esimest palwet: Saagu Issale ta püha au, mis talle anda!

§ 55. Esimene palwe.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Piibli lugu: Apostlik kogudus. Ap. t. 2, 42.

Jumala
nime pühit-
semine.

1. Jumala nimi on iseenesest püha. Meie palume siiski esimeses palwes selle pühitsemist. Seega tahame ütelda: andku Jumal meile seda armu, et ka meie seda pühaks jõuaksime pidada. Laaw. I. 34, 4; 99, 5.

Kuis see sün-
nib.

2. See sünnib 1) puhta õpetuse läbi — kui Jumala sõna selgesti ja puhtasti õpetatate. Üksi seesugune õpetus jaadab meid Jumala nime dieti tundma. Room. 10, 13. See sünnib 2) waga elu läbi — kui meie ka pühasti kui Jumala lapsed elame. Üksi seeläbi näitame ju, et meie Issa auustame. Joh. 15, 18. Ise meie seda ei jõua. Sellepärast palume: „Aita meid, armas taewane Issa!“

Kuis see
mitte ei sünni.

2. „Aga kes tõist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime“. Nii saab Jumala nimi pühitsemata jääma 1) waleõpetuse ja 2) kõlwatuma elu läbi. Kurat, maailm ja meie oma liha kihutawad meid sellele nii kardetawalt. Sellepärast olgu meie palwe: „Selle eest hoi a meid, armas taewane Issa!“

Laul nr. 23, 2. Su nimi saagu kiidetud!

§ 56. Tõine palwe.

Sinu riik tulgu.

Piibli lugu: Antiohia kogudus. Ap. t. 13, 1—4.

Jumala riit. 1. Meie palume tõises palwes, et Jumala riik tuleks. Jumala riik on kolmesugune: wäeriik väljas looduses, armuriik maa pääl ja auuriik taewas. Wäeriigis walitseb Jumal juba oma wäega. Meie palume siin armu- ja auuriigi tulemist.

Armuriik on ristikoguduses Jumala laste jüdames. Meie palume selle kohta, et ta sääl enam ja enam maad wõtaks. Luuk. 17, 21. Room. 14, 17. Auuriik saab aja lõpul üles ehitatama. Selle kohta palume, et Jumal meid armuriigist auuriiki, ja seega wõitlemisest wõidule jaadaks. Matt. 25, 34.

Miks seda paluda.

2. „Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest“. Ta on nii tuhande juure tulnud, ilma et nad seda oleksiwad palunud. Siiski palume siin, et ta ka meie juure tuleks — kõige oma õnnistusega, nii et armus kaswame ja armu sisse jääme. Wil. 3, 12.

Kuidas sünnib see?

3. See sünnib üksi, kui Jumal meile oma Püha Waimu annab, et meie tema jõna tema armu läbi ujume ja Jumala meelepärast elame, siin ajalikult — armuriigis, sääl igawesti — auuriigis.

Tõine palwe — meie missioonipalwe.

4. Armuriik walitseb ristikoguduses. Inimeste ilm väljaspool seda on weel surmawarju maal. Issanda käsul¹⁷³⁾ püüab sinna walgust saata — missioonitöö. Tõises palwes palume just sellele õnnistust. Palwe: „Tulgu meile sinu riik!“ on ristikoguduse missioonipalwe.

173) *Õdikust on palju, aga pisut töötegijaid: seepärast valuge õdikuse Issandat, et tema töötegijaid oma õdikuse kallale välja ajaks. Matt. 9, 37. 38.

§ 57. Kolmas palve.

Sinu tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ka maa pääl.

Biblii lugu: Pauluse viimane reis Jeruusalemma. Ap. t. 21, 1—14.

Jumala tahtmine.

1. Kolmandas palwes palume, et Jumala tahtmine sünniks. Jumala tahtmine on kõik, mis meie tema sõna järele peame tegema, uskuma ja kannatama. Tema tahab, et kõik inimesed peavad õndsaks saama ja tõetundmisele tulema. 1. Tim. 2, 4. Jumala tahtmine on seepärast häa ja armuline.

Kuis ta sünnib ja peab sündima.

2. See tahtmine sünnib ka ilma meie palweta. Jumal on ju isandate Issand. Ta sünnib nimelt taewas — pühade inglite ja äralunastatud hingede juures. Joh. ilm. 7, 15. Meie palume aga siin, et ta ka meie juures niisamuti sünniks, et meie seda täidaksime kõigipidi, täiesti ja häa meelega. Taaw. I. 143, 10.

Kuis sünnib see?

3. See sünnib, „kui Jumal kõide kurja nõuu ja tahtmist rikub ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda ega tema riiki meie juure tulla“.

Kuri nõu, mis Jumala tahtmisele vastu paneb, on kolmewõrdne: kuradi, maailma ja meie liha tahtmine. Kurat on kõige kurja algataja; tema tahab meid waleõpetusega petta, umbusule saata, et Jumalale vastu paneksime. Luuk. 8, 12. Maailm on kõik hõelab meie ümber, kes ülekohtule kihutawad. Matt. 18, 7. Meie liha on meie patune süda ja tahtmine, mis kurja poole pöördud sündimisest

saadik. Room. 8, 7. See kolmekordne tahtmine on kange ja kardetaw! Kuid Jumal wõib sedagi keelda. Ta teeb seda, kui ta seda tahtmist ei lasse lorda minna, ehk kui ta kurjagi nõuu, nagu Joosepi juures, õnnistuseks pöörab. 1. Moosf. 50, 20.

Meie oma jõud selle waenlase wastu ei aita. Sellepärast peame paluma, et Jumal meid „kinnitaks ja hoiaks kindlasti oma sõna ja usu sisse meie otsani“. Ja seda palwet saab ta kuulma. Sest tema tahtmine on ju hää ja armuline. 2. Tessf. 3, 3.

Paul nr. 507. Mis Jumal teeb, on ikka hää.

2. Neli wiimast palwet: Saagu Jumala lastelegi nende elu tarwitused!

§ 58. Neljas palwe.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Piibli lugu: Paulus merel. Ap. t. 27, 33—36.

Igapäewase
leiba tar-
witus.

1. Meie palume neljandas palwes oma igapäewast leiba. See on tähtsam ja tarwilikum elu tarwitus maa pääl. Peab waim keelmeta Jumalat teenima, siis peab ka ihu kosunud olema.

Mis see on?

2. Igapäewane leib on „kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb“. Ihu toiduseks on meil waja — söömist ja joomist; ihu ülespidamiseks — riideid ja kingi ihu katteks, koda ja maja — pääwarjuseks, põldu ja weiseid — töötegemiseks, raha ja wara — tööpalgaks, ja kõike muud, mis weel neljanda palwe seletuses nimetatakse.

Mis seda
paluda?

2. Küll annab Jumal igapäewast leiba ka ilma meie palweta — kõigile kurja inimestele; tema lasseb ju oma päitese

tõuseb ja wihma sadada kurjade ja hääde üle. Matt. 5, 45. Tema teeb seda oma pikameele pärast. Oma helduse läbi tahab ta meeleparandusele kutsuda. Room. 2, 4. Meie aga palume enesele oma päewalikkude leiba. Seda teeme, et ta meile annaks mõista, et see üksi tema anne on, ja et meie seda tänuga wastu wõtaksime, nii et ta ka õnnistatud oleks ¹⁰⁵). 1. Kor. 10, 31. Waga laulik palub:

105) Rõõkide filmad ootawad sind j. n. e. Taaw. I. 145, 15.

Seis seda
palwet õieti
paluda.

4. Meie leib see olgu, mida enesele palume, meie oma leib, mida meie auusa tööga enesele teeninud. 2. Tesj. 3, 10; 11—12. Igapäewast leiba palume, iga päewa jaoks ta pärast jagu; ärgu andku Jumal meile suurt rikkust, kus teda wõiksime unustada, aga hoidku ta meid ka liia waesuse eest, kus ülekohtu teele wõiksime saada. Op. f. 30, 8. 9. Meile palume seda Jumala annet, et meie ka oma ligimese pääle mõtleme ja neile tahaksime armastust üles näidata, kellel puudu. Matt. 25, 40. Tänapäewaks palume wiimaks oma igapäewast leiba. Seda teeme, et igapäew uuesti oma Jumala ette tahame tulla ja ennast liia mure eest hoida. Matt. 6, 33.

Laul nr. 83. Müüd kiitus olgu sulle.

§ 59. Wiies palwe.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Piibli lugu: Kümme tuhat talenti. Matt. 18, 21—35.

Meie patu-
tunnistus.

1. Meie palume wiendas palwes, et Jumal meile meie wõlad andeks annaks. Meed wõlad on meie patu wõlad. Oma patuga oleme Jumala käsust üle astunud. Taaw. I. 51, 5. 6. Meie tundsi me tema püha tahtmist, siiski oleme selle unustanud. Sellepärast on see wõlg ka raske jüü.

Meie palve:
anna andeks!

2. Kui suur see on, näitab tähenduse-
sõna Matt. 18. Üks sulane on oma isandale
10,000 talenti hõbedat, 20 miljoni rubla võlgu.
See võlg on määratu. Seda ta ilmas tasuda ei
jõua. Niisama on meie patu võlg — määratu suur!
Meie oleme ju kõigiti umbustavad olnud. Meil
puudub armastus Jumala ja ligimese vastu. See
võlg võib üksi kaduda, kui ta kingitakse. Sellepärast
peame ainult tõllneriga paluma: „Jumal, ole
mulle patusele armuline!“ Luuk. 18, 13.
Jsa, anna patud andeks!

Mis seega
palume ja
saame.

3. Seega palume, „et taevane Jsa
mitte ei tahaks waadata meie pat-
tude pääle, ega nende pärast meile keelda, mis meie
— Meie Jsa palwes — palume“. Taaw. l. 143, 2. Küll
oleks ju Jumalal põhjust meie palwet keelda, sest „meie
pole ju seda väärt, mis meie palume,
ega pole seda ka mitte teeninud“. Kui ka
kõik oleksime teinud, oleksime kõlwatunud sulased
olnud. Luuk. 17, 10. Kui siiski andeksandmist palume,
siis toetame ennast, mitte oma õiguse, vaid üksi selle
pääle, et Jumal „kõik seda meile tahaks armust
anda“. Taan. 9, 18. Ja üksi selle armu ja halas-
tuse poole peame ennast iga päew pöörama. Seda
peame tegema, „et iga päew palju pattu teeme
ja selget nuhtlust teenime“. Taaw. l. 10, 13.

Meie töötus.

4. „Kui meie andeks anname oma
wõlglastele“, seega töötame omalt poolt „ka süda-
meist andeks anda“. See ei pea mitte üksi sõ-
naga sündima, vaid teoga. Sellepärast töötame seega
ühtlasi „hääle meelele neile hääde teha, kes
meie vastu eksivad“. Matt. 5, 44. Seega
käime oma Issanda jälgedes, kes surres oma waen-
lastele on andeks annud. Pääle selle kingime siin ligi-
misele üksi mõne krossi, kuna ise 10,000 talenti kingi-
tuseks oleme saanud. Meie andeksandmine oleks tänu

Jumala vastu, kes meile palju suurema võla andeks on annud. Gew. 4, 32. Kuid seda meie loomulik meel ei taha. Seda näeme tagedast sulasest. Sellepärast peame leplikule meelele ennast äratada lastma. Ilma selleta oleks meeletu Jumalalt andeksandmist paluda. Ta ei võiks ka sugugi meile meie pattu andeks anda. Matt. 6, 14. 15.

Laul nr. 404. Su poole, Isand, südamest.

§ 60. Kuues palve.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Piibli lugu: Patu langemine. 1. Moos. 3. Kristuse kiusamine. Matt. 4.

kiusamine - 1. Kuuesdas palves palume, et Jumal meid turabist. kiusatuse sisse ei saadaks. Kiusatus on kiusamine ja awatelemine kurjale. Seda muidugi Jumal ei tee¹⁷⁴). Küll loeme pühas kirjas, et ta näituseks Abrahami on kiusanud. 1. Moos. 22. Ta on tema käest nõudnud, et ta oma ainisa poja pidi ära ohwerdama. Ta on ta pääle äraarvamata raske kohustuse pannud. See kiusamine pole aga muud, kui usu katsumine, et seda kinnitada, puhastada ja siis weel enam õnnistada. Jak. 1, 12. Apostel ütleb:

174) Ärgu õelgu üksti, keda kiusatakse: mind kiusatakse Jumalast. Sest Jumal ei kiusa kedagi kurjaga. Jak. 1, 13.

Päris kiusaja, kes meid kurjale kiusab, on kurat. Tema awateleb meid ju Jumala käsust üle astuma. 1. Peetr. 5, 8. Kuid siingi jääb ta Jumala võimuse alla. Sellepärast meie palve: „Ära saada meid kiusatuse sisse!“ Seega palume: Ärgu andku taewane Isa kuradile võimust, meid kurjale kiusata ja uue patu sisse saata!

Miks tarwis seda palwet paluda. 2. Seda palwet on väga tarwis. Sest kuradi nõu ja wägi on hirmus. Gew. 6, 12. Demaga ühes kiusab meid maailm ja meie liha. Kurat ja maailm kiusab meid kurjale: meelitades ja ähwardades; nimelt ka paha eeskuju

meile ette seades. Šp. s. 1, 10⁵⁸). Meie liha ehk patune süda kiusab teega, et ta kurja himu, kõrkust ja argtust meie sees lasseb tõuseda. Meed kiusatused tahavad meid saata: ebausku, meelega äraheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse. — Ebausk on waleusk, kus inimene oma lootuse mitte enam Jumala ja tema sõna pääle ei pane. Ses mõtteseiſus küſib Waarao: „Kes on Jehoowa, kelle sõna mina peaksin kuulma?“ 2. Moos. 5, 2; Pilatus: „Mis on tõde?“ Joh. 18, 38. — Kain, Saul ja Juudas on meelega ära heitnud. Nemad on südamega argtuses, millel enam vähemat lootust ei ole. See meelega äraheitmine lõpeb hukatusega. — Daawet on patu ja suure häbi sees, millega ta ka juba maailma ees on häbisſe saanud. 2. Saam. 11.

3. Selle wägewa leeri wastu meie panna
 Mida nimelt
 paluda. ise ei jõua. Sellepärast palume meie siin, et meid Jumal tahaks hoida ja ülespidada — kõigiti kaitsta kiusatuse eest, mis nii hirmsasti lõpeb. 1. Kor. 10, 13. Ja kui meid ommeti Jumala armu nõuu järele peaks kiusatama, siis palume: „et meie kummatagi wõidame ja wõimust saame“.

Kuid seſ peame ka ise walwama, paluma ja wõitlema. Matt. 26, 41. Ja mõel, millega wõitma saame, on — Jumala sõna¹⁷⁵). Apostel hüüab:
 175) *Ja wõitke õnnistuse raudkübar ja Waimu mõel, see on Jumala sõna. Gew. 6, 17.

Saul 23, 7. Meid ära jätta abita.

§ 61. Seitšmes palwe.

Waid päästa meid kurjast ära.

Piibli lugu: Siimeoni ja Tehwanuse lahkimisepalwe.
 Luuk. 2, 29—32; Ap. t. 7, 55—59.

Mis kuri on. 1. Meie palume seitšmendast palwest, et Jumal meid ära päästaks kurjast. Kuri ehk paha, mille pääle paluja siin mõtleb, on kõik hädaoht, mis patu pärast meie pääle on tulnud. Ja kui

palju seda hädaohtu, mis inimeselapse päale tuleb! Hõelat karistab Jumal seega, et ta meelt parandaks, waga katsub ta, et teda usus kinnitada ¹⁷⁶).

176) *Meie peame mitme willetsuse läbi Jumala riiki minema. Ap. t. 14, 22.

Ristitanbja 2. Seda risti, mis meie päale tuleb, palwe: peame rõõmuga kandma oma Jssanda järel. päästa meid turjast! Matt. 16, 24. Aga ta võib meil liig raskeks saada. Siis peame paluma: päästku meid Jssand, mitte kõigest ristikst, waid sest, mis meile kiufatuselks võib saada. Ap. s. 30, 8. 9.

Päästmine 3. Seega waatame palwete lõpul palutud elu ajal. palwete päale tagasi. Meie palume nüüd „kui ühel hobil“ — kõik weel kokkuwõttes, mis enne oleme palunud, nimelt aga, „et taewane Jsa meid tahaks ära päästa kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust“. Ihu kahju on kõik häda, haigus ja walu, mis ihul kanda; hingekahju on südamewalu, mure ja kurwastus; warakahju on kõik kahju wara poolest, mille sisse mitmesuguse õnnetuse läbi langeme; auu kahju on kahju auu poolest, kui kurja keele läbi selle kaotame. — Hiobi koorma võttis Jumal ära. Paulusele andis ta aga jõudu seda edasi kanda. Selle neljawõrdse kahju kohta palume seepärast meiegi siin: võtku Jumal koorm meilt ära, mis meile kahjuks, andku meile jõudu seda kanda, kui see meile kasuks!

Päästmine 4. Siin ajalikus elus ei saa kurjast päästmine lõpul. femine täielik olema. Sellepärast nimetab usuisa maad, kus meie asume, hädaoruks. Täiesti pääsime aga alles siis, kui Jumal meie surma tunnil „õndsast otsast meile annab — ja meid armuga siit hädaorust enese juure taewa võtab“. Seda palugem usus selle Ewastaja päale, kes surma on ära võitnud! 2. Tim. 4, 18.

Paul nr. 23, 8. Mind päästa kõigest kurjast ka.

§ 62. Wiimjed palwe sõnad.

Sest sinu päralt on riik ja wägi ja au igawesti. Amen.

Piibli lugu: Naaman ja Zooram. 2. Kun. r. 5, 1—7; Peetrus pääseb wangitornist. Ap. t. 12, 3—11.

Paluja Jumala kiitus ja Amen. 1. "Sest sinu päralt on riik ja wägi ja au igawesti. Amen". Nii tunnistame palwe wiimaste sõnades oma Jumala ees. Meisse sõnadesse on kokku wõetud paluja Jumala kiitus ja tema usklik Amen.

Selle kiituse siu. 2. Sõnadega: "Sinu päralt on riik, wägi ja au igawesti" kiidame Jumalat. Sellega tunnistame: tema on kuningate kuningas, tal on wägi taewa ja maa üle, ja ta au kestab igaweseks ajaks. Selle kõige pärast tahab ta omaste palwet kuulda, jõuab kuulda ja saab kuulma. Gew. 3, 20. 21.

Baluja Amen. 3. Seda meie palwet õpetab Issand "Amnega" lõpetama. See sünnib seepärast, "et mina pean kindlasti uskuma, et taewane Issa meie — usklikud — palwed on heldesti wastu wõtnud ja kuulnud". See on sündinud, "et tema meid ise on käskinud nõnda paluda ja tõotanud, et tema meid tahab kuulda". Amen! palwe lõpul tähendab: tõesti! See on kui pitsar meie palwe all. Kui paluja seda usus ütleb, saab taewane Issa wastama: "Jah, jah, see peab tõesti nõnda sündima!"

Paul nr. 23, 9. Nüüd laulgem Amen rõõnuga.

§ 63. Mis meie Meie Issa palwest oleme õppinud.

Piibli lugu: Saalomoni palwe. 1. Kun. r. 3, 5—17.

Palwe tarwitus. 1. Pühast Meie Issa palwest oleme meie kõige päält õppinud, et meie paluma

peame, kui Jumala lapsed tahame olla. Meie süda pole muidu rahul, see otsib palves osasaamist Jumalaga. See äratab meid Püha Vaim sellele. Taav. l. 42, 2. Room. 8, 26. Küll oleme ju ise nii nõdrad, aga siiski teame: ei a w J u m a l läheneb oma lastele, kui nad teda otsivad ¹⁷⁷⁾ ja ta võib oma teesid nii pöördada, kui see neile kasuks on. Jakobus ütleb:

177) *Tulge Jumala ligi, siis tuleb tema teie ligi. Jak. 4, 8.

Palve tujub. 2. Palves peame kõik oma Jumala ette kandma, mis meie südant koormab ehk rõõmusetab. Apostel kinnitab selle kohta nimelt:

178) *Seepärast unanitsen mina, et peab tehtama palumisi palmeid, palumisi tõiste eest ja tänamisi kõigi inimeste eest. 1. Tim. 2, 1. 2.

Sellepärast saab meie palve olema: palumine, eestpalve, tänu ja kiitus.

Palve aeg ja toht. 3. Paluma peame meie igal ajal, lõpmata ¹⁷⁹⁾, nimelt aga hommiku ja õhtu ja söömajaaks. Taav. l. 55, 17. 18. Waga paluja Paulus ütleb:

179) Paluge lõpmata Jumalat. 1. Tess. 5, 17.

Niisama peame paluma kõigis paigus, nimelt: Jumala kojas kogudusega ¹⁸⁰⁾, kristlikus perekonnas ¹⁸¹⁾ ja palvekambriteses ¹⁸²⁾. Issand ise on öelnud:

180) *Minu koda on palvekoda. Luuk. 19, 46.

181) *Kus katk ehk kolm minu nimel koos on, sääl olen mina kesk nende seas. Matt. 18, 20. 182) Aga kui sina Jumalat palud, siis mine oma kambri ja pane ukse kinni, ja palu oma Issa, kes salajas on, ja sinu Issa, kes salajasse näeb, maksab sulle avalikult. Matt. 6, 6.

Palve Jeesuse nimel. 4. Dige ja kristlik on üksi — palve Jeesuse nimel. Seda on palve Jeesuse käsul, mis ennast üksi tema teenistuse ja õiguse pääle toetab. Tema püha suu on kinnitanud:

183) *Tõesti, mina ütlen teile: Mis teie iial Isalt palute minu nimel, seda annab tema teile. Joh. 16, 23.

Palwe Jeesuse nimel on 1) alandlik ja südamlik, kuna paluja Jumala armu pääle loodab ja kõiges ennast tema tahtmise alla heidab. Tema palub Jssanda wiisi, nagu tema õhanud:

184) Ürgu sündigu minu, waid sinu tahtmine. Luuk. 22, 42. Jaf. 5, 16.

See palwe on 2) usklik ja kindla lootusega. Jaf. 1, 6.

Palwe siis. 5. Meie palume Meie Jsa palwes esmalt Jsale ta auu, siis oma tarwitusi; enne waimulikku, siis ajalikku wara, esimest kuues, wiimast ühes palwes. Seega tunnistame, et meie hinge tarwitused kõige ülemad on. Nendega saame ka kõike muud saama. Matt. 6, 33. s. 2.

Palwe wiisi. 6. Palwet, mis Jeesuse nimel ja Püha Waimu abiga palutud, wõtab Jumal kuulda. Sest on meil kõige kindlam lootus. Seda põhjendame meie Jssanda enese käsü^{185a)} ja tõotuse^{b)} pääle, et ta meid kuulmata ei jäta. Dns ta ju õelnud:

185a) Hüüa mind appi j. n. e. Taaw. l. 50, 15. s. 38.

b) *Paluge, siis peab teile antama; otstige, siis peate teie leidma; koputage, siis peab teile lahti tehtama. Matt. 7, 7.

Nii kuuleb Jumal wististi meie õiget palwet; mitte igakord kohe ja nii, kui meie palusime, waid siis ja nii, kui tema seda hääks arwab ja see meile tõesti kasuks tuleb. Tema ütleb omas pühas sõnas:

186) *Sest minu mõtted ei ole teie mõtted, ega teie teed minu teed, ütleb Jehooma. Jes. 55, 8.

Laul nr. 27. Sull', sull', Jehooma, tahan laulda.

Reljanda ja wiienda päätüki sissejuhatus: Jumala armuannetest.

§ 64. Jumala sõna kui armuanne.

Piibli lugu: Peetruse nelipühi jutlus. Ap. t. 2, 14—39.

187) Mis Jumala sõna on. 1. Jumal jagab meile oma Waimu wälja oma sõna ja sakramendi läbi. Need

on tema armuanded. Meed on hallikad, mille läbi arm meie hinge woolab, abinduud, mille läbi meie armu saame. Sõna on selle kuulutus, mis Jumal meie õnnistuseks on teinud ja veel teeb, pühaskirjas ja jutluses, mis püha kirjaga kokku käib.

Selle vägi. 2. See sõna on tõde ja seisab igawesti. Matt. 5, 18. Ta on elaw ja wägew ja teeb siidame uueks. Sõnaga ühendab ju ennast Püha Waim, et meie hinge sisse tulla. Kirj. ütleb:

187) *Jumala sõna on elaw ja wägew ja terawam, kui ükski kaheterane mõel. Hebr. 4, 12.

Saul nr. 302. Kallis sõna, mis on antud.

§ 65. Sakramendid kui armuanded.

Piibli lugu: Sakramentide seadmine. Matt. 28, 19. 20.

Luu. 22, 19. 20.

Mis sakrament on.

1. Sõna juurest läheme pühade talituste juure. Seda on sakramendid. Sakrament on püha armutalitus, mille Jssand Jeesus ise sisse seadnud, kus nähtawa tähe all meile nägemata taewalikku armu jagatakse. Nii on sakramendi juures kolm asja tähele padna: 1) Kristuse enese seadmist, 2) nähtawat asja, mida tarwitatakse ja 3) nägemata armuannet, mida Jssand meile pakub.

Selle tarwidus.

2. Jumala sõnal on suur vägi. Tema sees saame waimu ja armu. Aga meie oleme ommeti nõdrausfulised seda wastu wõtma. Seepärast finnitab Jumal seda veel sakramendis nähtawa tähega. See saab kui armupitsariks, et sellele kindlust anda, mis sõna töotanud. 2. Kor. 1, 20. 22.

Sakrament pole siis mitte üksi armu tähendus, waid armutooja teos ja tões. Ta astub pääle selle iga üksiku juure, et hinge ja ihugi poolest armu peame maitsema.

Sakramendi vägi. 3. Nii on sakramendi vägi suur. Ta saab jelle Issanda käsust, kes ta seadnud, Jumala sõnast, mis ennast nähtava tähega ühendab, kuid teda peab ka tarvitatama. Ja peab ta vastuwõtjale õnnistuseks saama, peab teda usuga tarvitatama. Luuk. 2, 34.

Sakramentide arv. 4. Kristus on ristifogudusele kaks sakramenti seadnud: püha ristimise ja püha altari sakramendi. 1. Joh. 5, 6. Muid püha talituji, mis veel sakramendiks on nimetatud, ei arwa meie selleks, et neil üks ehk tõine neist kolmest tundemärkidest puudub, mis meie usudpetuse järele sakramendil peab olema. Pääle selle on ka juba wanas seaduses kaks sakramenti ette tähendatud: ümberlõikamine tähendas ristimise, paasatalle söömine püha altari sakramendi pääle. Kolosj. 2, 11. 12. 1. Kor. 5, 7.

Paul nr. 111, 4. Sakramendis saavad.

Reljas päätüft: Püha ristimise sakramendist.

Kuis meid Jumala osasaamisesse wastu wõetakse.

§ 66. Mis ristimine on.

Piibli lugu: Ristimise seadmine. Matt. 28.

Ristimine on sakrament. 1. Kus püha ristimist ette wõetakse, jääb lastetakse ristitawat weega. Wesi on nähtaw asi ristimises. Siiski pole ristimine mitte paljas wesi ehk liht wesi, nagu muu wesi on. Ei, ta on wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud. See wesi on Jumala käsus seatud: Issand ise on ju ristida käskinud, ristimise sisse seadnud. See wesi on Jumala sõnaga ühte pandud: sest wee juure tuleb Jumala sõna oma töötuse ja armuga, ühendab ennast weega. Nii astub

wälise tähe kõrwa Issanda käst ja taewalik armuanne. Seega on ristimine sakrament.

Ristimise käst. 2. See Jumala sõna, mis ristivee juure tuleb, on Issanda ristimise käst, nagu ta Matteuse raamatu wiimses päätükis seisab. Selle andis Issand pääle oma ülestõusmise: kui äralunastamine lõpetatud, tema käes kõik Jumala wägi ja au oli. Sää! seisis tema Kalilea maal oma ülenduse tunnistajate keskel ja kuulutas:

188) *Minule on antud kõik meelewäld taewas ja maa pääl. Seepärast minge ja tehke jüngriks kõik rahwad, neid ristides Issa ja Poja ja Püha Waimu sisse; ja neid õpetades pidama kõik, mis mina teid olen kästinud. Matt. 28, 18. 19.

Ristimise kolmainu Jumala nimesse. 3. Ristija kastab ristitava pääd kolm korda ristiveega ja ütleb: „Mina ristin sind Jumala Issa, Poja ja Püha Waimu nime sisse“. Sää! ühendabki ennast Jumala sõna — kolmainu Jumala püha nimi — ristiveega. Nii waotatakse meid pühas ristimises kolmainu Jumala nimesse, tema õndsä wäsaamise sisse. Nüüd on Jumal Poja mulle Issaks, Jumal Poeg mulle Lunastajaks¹⁸⁹⁾, Jumal Püha Waim mulle Pühitsejaks. Meie oleme ristimises Jumala lapses ja omanduses saanud¹⁹⁰⁾. Apostel ütleb:

189) Sest mitu teid Kristuse sisse on ristitud, need on ka endid Kristusega ehitatud. Gal. 3, 27. 190) Teie olete kõik Jumala lapsed usu läbi Kristuse Teesuse sees. Gal. 3, 26. Paul nr. 326. Su nimel ristud ma olen.

§ 67. Ristimise õnnistus.

Piibli lugu: Apostliku koguduse ristimine. Ap. t. 2, 38.

Ristimise armuvara. 1. Suur on ristimise armuvara. Tema saadab: 1) „pattude andeksandmist, 2) päästab ära surmast ja kuradist ja annab 3) igawest õndsust“. Ristimises oleme Kristuse

omaks saanud. Kristuse pärast ei arva Jumal nüüd meie patu süüd enam süüks. Mii saame pattude andeks andmist. Ap. t. 2, 38. Kristus on meie eluks saanud. Sellepärast päästab ristimine meid ka surmahädast. 1. Kor. 15, 55—57. Nüüd oleme Kristuse riigis. Sääli ei ole ka kuradil meie üle enam võimust. Selle kõigega on ristimine meile ka igawest õndsust toonud. Gal. 3, 29. Meie saame kätte terve armuvara, mida lunastamine walmistanud.

Kellele see
õnne saab.

2. Kuid üks tingimine on meie poolt täita. Ristimise wara on ju nii suur, ta pitsar nii kindel, et surm ega põrgu seda häwitada ei jõua. Kuid see saab üksi õnne sellele, „kes usub ja teda ristitakse“. Usk, usk kolmainu Jumala sisse, on see käsi, kes ristimise õnnistuse vastu võtab. Keda aga ristitakse ja „kes mitte ei usu, seda peab hukka mõistetama“.

Paul nr. 326, 4. Truu Jumal, sinu poolt jääb kindlaks.

§ 68. Ristimise vägi.

Piibli lugu: Naaman. 2. Kun. r. 5, 1—4. Pime sündinud. Joh. 9, 1—11.

Õna ja usk.

1. Ristimise õnnistus on äraarvamata suur. Kuid neid suuri asju ei tee mitte wesi. Neid teeb Jumala sõna — oma käsu ja töotusega (Matt. 28, 19; Mark. 16, 16), see sõna, mis weega ja wee juures on. See sõna tuleb wee juure. Mis see mõjub, kui Jumala sõna ennast nähtawa asjaga ühendab, näeme Naamani ja pimesündinu loost. Prohwet nõuab Naamani käest: pesku ta ennast 7 korda Jordanis, siis saada ta pidalitõbest puhtaks! Naamanni puudub selle kohta esmalt usk. Aga kui ta usule saanud, prohweti käsku täidab, saab ta tõesti puhtaks. Seda pole teinud Jordani wesi, waid prohweti sõna, kes Jumala nimel

rääkis. Jumala sõna tuli wee juure ja andis talle oma wäe. Niisama saab pimesündinud, kui ta Jssanda käsu pääle ennast Siiloo tiigis pesnud, nägewaks. Samuti on lugu ka pühas ristimises. Ristiwesi saab wägewaks Jumala sõna ja usu läbi. Sõna on elulooja ja armutooja, usk on selle wastuwõtja. Mat. 3, 26. 27.

Ristimine —
uuesündimise
pesemine. 2. Kuid Jumala sõna on siin ülem asi. Ilma jelleta oleks wesi paljas wesi ja ei mitte ristimine. Aga Jumala sõnaga saab ta ristimiseks ehk eluweeks täis armu ja uuesündimise pesemiseks. Mis see on, näeme Jeezuse kõnest Nikodeemusega. Joh. 3, 1—5. Nikodeemus on oma tegude ja wagaduse pääle mõtelnud. Aga Jssand nõuab tema käest, et ta ülewalt, et ta uuesti pidada sündima. See ei saada muidu teoks, kui et weest ja waimust sünnime. Weest ja waimust sünnime üksi pühas ristimises. Ristimine on seega meie uuestisündimine¹⁹¹). Siin saame uue elu alguse, sünnime uuele jumalikule elule, pääle selle, kui meie lihast sündinud. Jssand ütleb Nikodeemusele: Mat. 3

191) „Tõesti, tõesti, mina ütlen sulle, kui keegi ei sünni weest ja Waimust, siis ei wõi tema mitte Jumala riiki saada. Mis lihast on sündinud, see on liha, ja mis Waimust on sündinud, see on Waim. Joh. 3, 5. 6.

Püha Waim
— selle sünni-
taja. 2. Ristiveega ühendab ennast Jumala sõna, nimelt kolmainu Jumala nimi. Ses tuleb Püha Waim meie juure. Tema istutab meisse Kristuse elu. Ta saab seega meie uuestisünnitajaks. Nii on Püha Waim ise ristimise kallim annne. Tema on weele ta wäge annud ja jääb nüüd meie sisse elama. Ap. t. 2, 38.

Püha kirja
tõendus. 4. Seda kinnitab meile Paulus Tiituse raamatus (3, 5—8). Siin nimetatakse ristimine tõesti uuesündimise pesemiseks ja

Õ u h a W a i m u u e n d a m i s e k s. Nii loob siis ristimises Õ u h a W a i m meisse uue waimuliku elu, nagu meie lihalikult sündides oma ajaliku elu oleme jaanud. Tema annab meile Kristuses uue sündame ja uuendab meid Jumala kujukse.

Laul nr. 320. Oh Jumal Isa, Poeg ja Waim.

§ 69. Keda peab ristitama?

Piibli lugu: Jeesus õnnistab lapsukesi. Mark. 10, 13—16.

Kristlik risti-
mine — laste-
ristimine.

1. Nii wara kui võimalik, ristib risti-
fogudus oma lapsi. Tema ristimine on ikka
l a s t e r i s t i m i n e o l n u d. Sellele on uue ajal
B a p t i s t l a s t e u s u f e l t s w a s t u p a n e m a h a k a n u d: et
lastel weel usku ei olla ja nad ristimise armust midagi
ei teada, ei mõida neid mitte ristida! Aga nad unus-
tawad: meie usk ei ole meie oma au, waid seda äratab
arm. Pääle selle ei taha ristimine meie mõistust
teritada, waid ta on uue elu algus.

Selle õigus.

2. Siis käsib Jssand rahwaid jüngrid
teha seeläbi, et neid ristitakse ja õpetatakse.
Matt. 28, 19. 20. Ristimise käsk nimetab enne ris-
timise, siis kaswatamise. Pääle selle teame: apostlid
on terweid perekonde ristinud (Wilippi linna wangi-
hoidja, Piidia. Ap. t. 16, 33; 14. 15). Ristimist pole
nad lastele kufagi keelanud; ka neid on nemad risti-
foguduse liikmeks arwanud¹⁹²). Nad on siis ristitud
olnud. Apostel on öelnud:

192) Lapsed, kuulge oma wanemate sõna Jssanda sees,
sest see on õige. Gew. 6, 1.

Laste risti-
mine — meie
• tohus.

3. Siis ei tahaks jüngrid lapsi, keda emad
Jssanda juure toonud, mitte sinna lasta.
Nad ei saada ju Jssanda kõnest weel aru! Jssand
aga annab kindla käsu, lapsi oma juure tuua.
Ta tahab neid õnnistada. See peab sündima, et ka
nende päralt taewariik on¹⁹³). Uski sündimine weest

ja waimust ehk ristimine on aga uskseks taewariiki. Joh. 3, 6. Sellepärast peame meie lapsi ristima. See pole mitte üksi meie õigus, waid ka püha kodus. Meie Issand ise on öelnud:

193) *Kas te lapsukesed minu juure tulla, ja ärge keelge neid mitte, sest niisuguste pärast on Jumala riik. Tõesti, mina ütlen teile: kes iial Jumala riiki wastu ei wõta, kui lapsuke, see ei saa mitte sinna sisse. Ja tema wõttis neid sülesse, pani käed nende pääle ja õnnistas neid. Mark. 10, 14—16.

Laul nr. 319. Mu juure tulgu lapsed.

§ 70. Kristlik kaswatamine ja noorerahwa õnnistamine.

Piibli lugu: Issanda missioonikäsk. Matt. 28, 19, 20.

Kristlik kaswatamine.

1. Lapsi, kes ristitud, peab kristlikult kaswatama — õpetamise ja karistamise läbi. Gen. 6, 4. Wanemate kõrwal heidawad selle kohta käemeheks — waderid. Seda nende kohust kinnitab juba nimi: wader — kaaswanem. Lapse asemel tunnistawad nemad ristimise juures ristiusku üles. Siis töotawad nad oma palwe, sõna ja eluga last Jumala tundmisele juhutada.

Leer ja õnnistamine.

2. Kristlik kaswatamine jõuab lõpule noorerahwa leeri ja õnnistamisega. See on küll üksi kirikuseadmine, siiski seadmine, mis väga tululik ja Jumala sõnas põhjendatud. Matt. 28, 20.

Noorerahwa õnnistamise juures on kolm asja tähele panna: 1) noorerahwa katsumine, 2) tema tunnistus ja 3) õnnistamine käe päälepanemisega. Katsumine peab selgeks tegema, kas noorrahwas ka seda ristiusku tunneb, mille pääle ta ristitud, milles ta kodus, koolis ja leeri ajal on õpetatud. Siis tunnistab noor rahwas seda ristiusku ise üles, mille pääle tema ristitud ja milles ta kaswatatud. 1. Peetr. 3, 15. Wiimaks töotab tema

sel pühal tunnil, selle ristimise armu sisse jääda ja
feks Jumala sõna ja sakramenti hoolsasti tarvitada.

Siis võtab noor rahvas, kui ta oma tunnistuse
ja töotusega koguduse ees seisnud, ristikoguduse õnnis-
tamise vastu — käe päalepanemise, Ju-
mala sõna ja palvega, et ta enam ja enam
Püha Vaimu poolest kasvaks. Ühtlasi tunnistatakse
ta täieealiseks: ta tohib pihtile ja armulauale
tulla, abielusse astuda, waderiks heita ja wande-
le vastu võetud saada.

See noorerahva õnnistamine põhjendab ennast
ristimise armu pääle. Kuid ta pole mitte ristimise
finitamine. Sest mis Jumal rajanud, sel pole meie
finitamist waja. Jes. 54, 10.

Paul nr. 458. Mu järel' hüüab Jeesufe.

§ 71. Ristimise tähendus.

Piibli lugu: Mooramaa ifanda ristimine. Ap. t. 8, 38.

Wana kiriku
ristimise
tõmbe.

1. Apostlite ajal ja wanas ristikoguduses
waotati ristitawaid wee alla, kust nad jälle
wälja tuliwad. Wee alla waotamine pidi
suremist, säält wäljatulemine ülestõus-
mist tähendama.

Meie wana
Adam peab
surema.

2. See on meilegi tähtis. Weega risti-
mine tähendab meie kõige päält, et meie sees
meie wana Adam ehk inimene peab ära upu-
tatud saama ja surema. See wana Adam on
meie patune süda ja lihaliik meel. Joh. 3, 6.
Seda peab suretatama, et ta ka ristiinimeses
ialgi täiesti ära ei sure, nii kaua kui siin ihu
elus oleme, waid ikka jälle uuesti wõimust võtab, kui
meie teda ei sureta. See wana Adam peab surema
igapäewase kahetsemise ja patustpõõr-
mise läbi. Ta peab surma saama kõigi pattude
ja kurja himudega, nii et terve patujuure
südamest wälja kifume. Gal. 5, 24.

Uus inimene peab üles tõusma. 3. Tõisiks tähendab weega ristimine meile, et ristimises uus inimene ehk uus süda, mis weest ja waimust on sündinud, peab ette tulema ja üles tõusma. Gew. 4, 23. 24. See peab igapäew sündima, nagu wana inimenegi pidi surema. Sest nagu tema ühe korraga ei sure, nii ei saa ka uus ühe korraga täielikuks. Wil. 3, 12. See uus inimene peab ennast õiguses ja puhtuses ilmutama, mis Jumala ees maksab, ja milles tema ees igawesti saame elama. — Nii nõuab ristimine nende käest, kes ristitud, et nad terve elu aeg pühitsust taga nõuawad ja kui Jumala lapsed elawad.

Püha kirja tõendus.

4. Seda tõendab Pauluse tunnistus Rooma rahwa raamatus, kuendas päätükis: „Meie oleme Kristusega maha maetud“ j. n. e. Sellega õpetab Paulus: 1) Pühas ristimises oleme meie Kristuse surma ja maha matmise osaliseks saanud; sellepärast peame meie ka patule surema ja temast täiesti lahkuma. 2) Niisama oleme sin ka Kristuse ülestõusmise osaliseks saanud; seepärast peame ka waimulikult üles tõusma ja uues elus käima. Sellele sihile peame saama. Ristimine ise annab meile seda jõudu pühitsusesse jääda. Ta annab meile ju Püha Waimu ja saadab meid Kristuse osasaamisesse, kes meie eest on surunud ja üles tõusnud.

Paul nr. 467. Oh Jeesu jänger, ärta sa.

Wiies päätükk: Pühasl altari sakramendist.

Kuis meid Jumala osasaamises kosutatakse.

§ 72. Wiienda päätüki sissejuhatus.

Piibli lugu: Kuninga poja pulm. Matt. 22, 1—14.

Tõine sakrament.

1. Waimulik elu, mis pühas ristimises meie sisse istutatud, peab weel kasvama ja

kangemaks saama. Seda uut elu kosutab Jssand tõises sakramendis, mis meil veel pääle ristimise on.

Selle nimed. 2. Seda sakramenti nimetame meie altari=sakramendiks, et teda wanast ajast saadik altarilt wälja jagatakse, ja et ta meile seda lepituse-armu meelde tuletab, mida Jssanda surm on toonud. Muudugi tohime meie teda ka kristlikus kojas, nimelt haigetele, pakkuda. Matt. 18, 20. Siis nimetame teda Jssanda armulauaks, et Jssand ise selle laua meile katnud, ja ta sääl meid taewa roaga söötab, nagu seda keegi muu ei jõua. — Wiimaks nimetame seda sakramenti pühaks õhtusööma-ajaks, et Jssand selle õhtu ajal sisse on seadnud, enne kui ta surma läks. — Juba need mitmed nimed, milledega ristikogudus tõist sakramenti on nime-tanud, tähendavad meile, kui kallis ja püha see talle on olnud.

Paul nr. 332. Minu süda, rõõmustele.

§ 73. Mis altari sakrament on.

Piibli lugu: Wiietuhande mehe söötmine. Joh. 6. Püha õhtusöömaaja sisseseadmine.

Sakramendi armuanne. 1. Püha altari sakrament on — „meie Jssanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja weri“. Tema armuanne on tema äraseletatud ihu ja weri, mida tema kui tõsine Jumal wälja jagab. Sõnaga: „tõsine ihu ja weri“ lihtkame meie Kalwini koguduse effituse tagasi, kes õpetab: leib ja wiin tähendab üksi Jssanda ihu ja werd, nii et siin üksi maapäälne asi olemas on.

Selle nähtawad lambjad. 2. Jssanda ihu ja werd wõtame wastu — leiwa ja wiina all, selle sees ja sellega. Sellega astume meie ka Rooma kiriku mõttele wastu, kes õpetab: preestri õnnistamise läbi on leib ja wiin Jssanda ihuks ja wereks ümber-

muutunud — ja on selle järele pühas-õhtusööma-
ajas üksi taewalik asi olemas. Meie ufume ja
õpetame selle sakramendi saladuse kohta: leiwa all
ja leiwaga võtame vastu Issanda ihu,
wiina all ja wiinaga Issanda werd, nii
et nähtawad ja nägemata asjad üksteisega ühen-
datud on.

Nii on siis: Rooma kiriku õpetuse järele leib ja
wiin Issanda ihuks ja wereks ümbermuutunud;
Kalwinlaste õpetuse järele maapäälised ja taewaliku
asjad üksteisest lahus, meie õpetuse järele
üksteisega ühendatud.

Kellele
ja miks see
antub. 3. Oma ihu ja were on meie Issand
annud — meile ristirahwale — terwe
kogudusele, mitte mõnele üksikule inimesele ja
seisusele. Seda unustab Rooma kirik, kes kogudusele
üksi leiba annab, kuna preester karikat joob. Oma
ihu ja were on Issand meile annud, et meie seda
sööksime ja jooksiime, mitte muuks.

kuust ta oma
wäe saab. 4. Leiba sööme meie, wiina jooime meie.
Selle all saame ikka ja ikka Issanda ihu ja
werd. Sest peab wägi pühast hallikast tulema. Kuust
küll? Sest, et see sakrament — Issanda enese
seatud. Sest kui seadmisõnadega leiba ja wiina
wälja jagatakse, ühendawad ennast leiwa
ja wiinaga Issanda ihu ja weri. Siin
ilmub armu saladus, mis suuri asju teeb.

§ 74. Kus on see kirjutatud?

Matt. 26, 26—29; Mark. 14, 22—24. Luuk. 22, 19. 20. 1. Kor.
11, 23—25.

Leiwa õu-
nistamine. 1. Meie õpetus pühast õhtusöömaajast on
õige. Seda tõendab püha kiri, nimelt terwe
altari sakramendi sisseseadmise lugu. See sündis
„sel ööl, kui teda — meie Issandat, ära anti“ —

päale paasa söömaaja söömise. „Sääl wöttis tema leiw a“, mis paasast üle jäänud, et täita, mis paasa tähendanud. Ta „täna s“ ehk õnnistas seda, „murdis ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse“. Ta andis seega oma jüngritele õnnistatud leiba, et nad seda sööksiwad, mitte muuts, kummardamisets ehk auustamisets. Leiwast ütleb Issand: „See on minu ihu!“ Leiwast all wõtsiwad siis jüngrid wastu ta ihu, ta äraseletatud ihu, mis surma anti ja surma wõitis.

Karikat õnnistamine.

2. Niisama tegi Issand ka karikaga pärast õhtusöömaiega, ta õnnistas ka seda ja ütles: „Wõtke jooge kõiksäält seest“; — ja ta pole seda kellegile keelanud. Ta ütleb selle kohta weel nimelt: „See on uus seadus minu were sees“ — ehk: „minu uue seaduse weri“. Nii wõtame meie, kui õnnistatud wiina joome, sellega Issanda werd wastu, mis uue seaduse teinud. Paulus tohib õigusega kinnitada:

194) Õnnistatud karikas, mis meie õnnistame, eiks see ei ole Kristuse were osasaamine? Leib, mis meie murrame, eiks see ole Kristuse ihust osasaamine? 1. Kor. 10, 16.

Mis söömaajaks see sakrament saab.

3. Selle kõigega saab altari sakrament armastuse- ja ühendamisetsöömaajaks, mis meid Issandaga ja wendadega ühendab, mälestusesöömaajaks, kus ennast Issanda poole tunnistame, kes meid lunastanud. Apostel ütles:

195) Sest nii mitu korda, kui teie iial seda leiba sööte, ja seft karikast joote, kuulutage Issanda surma, seni kui tema tuleb. 1. Kor. 11, 26.

Paul nr. 334. Mu Seesuke, sa eluleib.

§ 75. Altari sakramendi õnnistus.

Piibli lugu: Weetõbine naene. Luuk. 8, 41—48.

Mis see sakrament toob.

1. Altari sakramendis antakse meile Kristuse ihu ja werega „pattude andeks-

andmist". 2. Kor. 5, 19. Seega saame ka ühtlasi „elu ja õndsust". Juba kui meie Issand maa pääl wiibis, woolasiwad tema ihust õnnistuse ojad wälja. Weretõbine naene sai seda nimelt tunda. Kui palju enam saab ta äraseletatud ihu õnnistuse hallikaks olema kõigile, kes tema sisse usuwad!

Miks seda ristitutele turwis.

2. Küll oleme juba pühas ristimises pattude andeksandmist saanud. Aga meie oleme siiski jälle patu sisse langenud. Sää! tuleb siis püha õhtusöömaaeg ja kinnitab meile uuesti meie pattude andeksandmist. Kuis see sünnib, näitawad meile selle sakramendi wälised asjad. Leib ja marjawiin kosutawad meie ihu elu. Niisama kinnitab ja kosutab püha õhtusöömaaeg seda uut elu, mis pühas ristimises meis alanud. Ristimine oli meie armulepingu asutuse, püha õhtusöömaaeg on selle kosutuse sakrament.

Paul nr. 335. Mu Jeesus, kallid elu.

§ 76. Altari sakramendi wägi.

Piibli lugu: Pidalitõbise terwestegemine. Matt. 8, 2. 3.

Sakramendi wägi.

1. Suuri asju teeb söömine ja joomine sakramendis; aga mitte kui ihulik söömine ja joomine. Seda teeb Kristuse sõna: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks".

Miks see nii juur.

2. Need sõnad on ülem asi sakramendis ühes söömise ja joomisega. Nii on siis küll ka söömine ja joomine tähtis ja tarwilik; üksi selle läbi saame ju sakramendi annet, üksi jääb on sakrament, kus seda süüakse ja juuakse; siiski on selle kõrwal Kristuse sõna ülem kui kõik. Ta on seda, et ta kõigewägewama Issanda sõna on, ja Issanda ihu ja werd leiwa ja wiinaga ühendab.

Selle ilmu-
mine.

3. Siiski ei wõi ihulik söömine ja joomine üksi meile veel õnnistuseks saada. Sest üksi sel, kes neid sõnu usub, on, mis nemad tunnistawad: patude andeksandmine. Nii on, tahame õnnistuseks püha õhtusöömaiega vastu wõtta, meie poolt usku tarwis. Sest kui ilma usuta armulauale läheneme, wõtame sääl küll vastu Jssanda ihu ja werd, aga üksi kohtuks ja hukatuseks. Apostel ütleb:

196) Seepärast, kes iial seda leiba sööb, ehk Jssanda karika seeb joob kõlwatumal wiisil, sel on Jssanda ihust ja werest süüd. Sest kes kõlwatu sööb ja joob, see sööb ja joob iseenelele nuhtlust, sest et tema ei tee wahet Jssanda ihu wahel. 1. Kor. 11, 29.

Laul nr. 332, 9. Jeesus, kallid hingetoitja.

§ 77. Altari sakramendi õige tarwitamine.

Piibli lugu: Pulma kuub. Matt. 22, 1—14. Toomas. Joh. 20, 21—29.

Wälmine walmistamine.

1. Pühas õhtusöömaajas läheme kuningate kuningale wõeraks. Sels peame ennast muidugi ette walmistama. Kuid need pole weel auusad pühale õhtusöömaajale, kes üksi paastuwad, kes söömata jääwad ja ihutoidusega ennast ei koorma¹⁹⁷); kes oma ihu puhastawad ja seda pühapäewariidega katawad. Pole ka paastumine meile mitte keelatud; kuid sunduse ja seaduse asjaks ei pea meie seda pidama, ega iial arwama, et meie selle läbi Jumala iseäralikku armu enesele teenime¹⁹⁸). Ka paastumine ja ihu poolest walmistamine jääb üksi kauniks — wäljaspidiseks kombeks. Kiri tunnistab:

197) *Jumalariik pole mitte roog ega söömaieg. Room. 14, 17. 198) Argu mõistku üks teie pääle kohtusööma ja jooma pärast. Kol. 2, 16. Sest kõik Jumala loom on hää, ja ühtigi ep ole kõlwatu, mis tänuga vastu wõetakse. 1. Tim. 4, 4.

Esimine walmistamine.

2. Dieti ja hästi walmistanud on üksi see, kellel usku on sõnade sisse: „Mis teie eest

antakse ja ära walatakse pattude andeks-
andmiseks". Nimelt peame uskuma, et Jeesus
Kristus, elawa Jumala Poeg, minu eest on surma
lainud ja nüüd mind tõesti oma ihu ja werega kosu-
tab. „Aga kes neid sõnu ei usu ehk kaksipidi
mõtleb, see ep ole mitte wäärt ega
hästi walmistatud". Nii on wististi kõlbmata:
umbusklik ja — meelega kahkleja. — Kuid
weel on kahewahel olemist, mis kohtu wääriline
ei ole. Tomas mõtleb kaksipidi diglasest südamest.
Ta annaks kõik selle eest, kui ta usule saaks, et üles-
tõusmise sõnum õige. Tema on üliturb, et ta weel
uskuda ei wõi. Sellepärast pole Issand teda ka weel
maha jätnud. Nii wõib ka kahewahel olija armu-
lauale tulla, kui ta turb on, et tal weel täit usku ei
ole ja ta üksi Issandat ja tema armu otsib. Ja
Issand, kes on arst haigetele, mitte terwetele, saab
teda usule aitama, talle armu andma. Nõnda jääb
tõeks: sõna: „Teie eest!“ nõuab selgeid usk-
likka südameid, südameid, kes rõõmuga usuwad,
et Kristuse ihu meie eest antud, tema weri meie eest
walatud.

Meie läbi-
katsumine,
kuiis hingega
lugu.

3. Käik Issanda altari ette on püha käik.
Sellepärast peame tingimata, enne kui armu-
lauale läheme, ennast läbi katsuma, kas
meil seesugune usklik süda on. 1. Kor. 11, 28. Seda
peame tegema, et oma pattu tunneksime, kahet-
seksime ja armu Kristuses nõuaksime (2. Kor.
13, 5); niisama peame oma wihamestega lep-
pima¹⁹⁹⁾ ja töötama uues elus käia. Issand ütleb:

199) Seepärast kui sina oma ande altari pääle tood, ja saäl
su meelde tuleb, et sinu wennaal midagi on sinu wastu,
siis jäta sina oma anne altari ette, ja mine ja lepi oma wen-
naga ära, ja siis tule ja too oma anne. Matt. 5, 23. 24.

Laul nr. 332, 7. Jeesus, minu õige elu.

Wiie päätüki lisa.

Jumala riigi wõtmete meelewallast ja pihisti.

Kuis meid Jumala osasaamisele hoitakse.

§ 78. Jumala riigi wõtmete meelewallast ehk meelewallast patud andeks anda ja kiinitada.

Piibli lugu: Issand annab jüingritele karjaseameti. Matt. 16, 15—23. Joh. 20, 19—23.

See meele-
wald oma
põhjusega.

1. Seda wõimust, millest siin kõneleme, nimetatakse Jumala riigi wõtmete meelewallaks, et selle läbi patusid Jumala riiki sisse lastakse ja säält wälja heidetakse. Peetrusele, kes kõigi jüingrite nimel oma usku on tunnistanud, on Issand ütelnud:

200) *Ja mina tahan sulle taewariigi wõtmed anda, ja mis sina maa pääl kinni seod, see peab ka taewas kinni seotud olema, ja mis üal sina maa pääl päästad, peab ka taewas päästetud olema. Matt. 16, 16. Matt. 18, 15—18.

Kellele see
antud.

2. Selle meelewalla on Issand oma jüingritele annud ja seega terwele ristikogudusele, kelle asemitud nemad oliwad. Seda tarwitab kogudus kutsutud Jumala sõna kuulutajate läbi, kes sõna ja sakramenti peawad wälja jagama ja kogudust juhutama. Seda ametit nimetame seepärast ka armukuulutuse ametiks. 1. Kor. 4, 1.

Selle tarwi-
tamine.

3. Armukuulutuse amet peab seda meelewalda seks tarvitama, et pattusid andeks anda ja kiinitada ehk andeksandmata jätta. Meile, kes oma patud südamest kahetsewad ja töotawad meelt parandada, tohiwad nad patud andeks anda; aga kõigile awalikkudele ja kangekaelsetele patustele peawad nad patud kiinitama ehk andeksandmata jätma. See peab sündima, kuna nad neid kogudusest wälja heidawad, pääle selle, kui nad neid enne on karista-

nud ja noominud. Mis korra järele see peab sündima, on Issand ise järgmises sõnas ära tähendanud:

201) Aga kui sinu wend sinu wastu efsib, siis mine ja noomi teda enese ja tema keskes üfsipäinis; kui tema sind kuuleb, siis oled sina oma wenna kasuks saanud. Aga kui tema sind ei kuule, siis wõta weel üks ehk kaks enesega, et kõik asi kahe ehk kolme tunnistaja suus seisaks. Aga kui tema neid ei kuule, siin anna kogudusele teada. Aga kui tema kogudustki ei kuule, siis olgu tema sinu meelest kui pagan ja töllner. Matt. 18, 17.

Kogudusest wäljaheitmine on karistus. Kuid seda tegema sunnib üfsi armastus. See sunnib, et wäljaheidetud tundma hakkaksiwad, misfuguue õnnistus ristikoguduse ofasaamisel, nimelt tema armulaual on, ja et nad jälle himu kandma hakkaksiwad selle ofasaamise järele.

Mis seft arwata. 4. Jumala riigi wõtmete meelewalla on meie Issand ise omas sõnas seadnud. Sellepärast peame uskuma: Kõik, mis kutsutud Kristuse fulased tema jumaliku käsju pääle meiega teewad, on nii wägew ja ka taewas kindel, nagu oleks meie Õnnistegija Kristus ise seda toimetanud. Paulus tohib welda:

202) Seepärast oleme nüüd käsud Kristuse asemel, ofsegu manitsels Jumal meie läbi; siis palume meie nüüd Kristuse asemel: Andke endid Jumalaga ära lepitada. 2. Kor. 5, 20.

Laul nr. 368. Truu ja ustaw karjahoidja.

§ 79. Pihtist.

Piibli lugu: Warifeer ja töllner. Luuk. 18, 9—14.

Mis piht on. 1. Jumala riigi wõtmete meelewalda tarwitatakse nimelt ristikoguduse pihtis. Pihtima tähendab kõige päält: üles tunnistama. Seepärast on ka pihti juures tähele panna: esmalt, et meie oma pattu üles tunnistame, ja tõisels, et meie selle pääle hingekarjaselt pattude andeksandmist wastu wõtame.

stelle ees
pihtida.

2. Oma pattu peame tunnistama kõige esmalt Jumala ees; aga siis ka pihtiija ehk hingekarjase ees. Kui tähtis see on, kinnitab meile kirjasõna:

203) Kui meie ei ütle enesel pattu olevat, siis petame meie iseendid ja tõde ei ole mitte meie sees; kui meie oma patud üles tunnistame, siis on tema ustav ja õige, et ta meie patud andeks annab, ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohtust. 1. Joh. 1, 8. 9.

Hingekarjase ees peame üksi neid pattusid tunnistama, mis meie teame ja südames tunneme. Rahvas pihtis Johannese ees hulgana (Mark. 1, 5), Taawet üksi Naatani kui Jumala sulase ees (2. Saam. 12, 13). Mii võime meiegi hingekarjase ees pihtida terve kogudusega — Jumala kojas; see on üleüldine piht — ehk meie pihtime üksi; see on erapiht. Erapihtis peame pihtima, kui meil iseäralikud patud teada, mis meie südant koormavad. Seegi piht on wabatahtlik südameasi, mitte sunnipiht.

Kuid meie piht olgu tõsine. Meie peame oma pattu dieti tundma ja kahetsema. Seks peame Jumala käsu peegli ees oma südant ja elu läbi katsuma. Taaw. l. 139, 23. 24.

Mis pihtija
wastu wõ-
tab.

3. Patustpöörlikule patusele kuulutab ja jagab hingekarjane pattude andeksandmist. See sünnib Jumala käsul. Selle pattude andeksandmise kohta peame seepärast arvama, et ta Jumala enese käest on tulnud, ja et ta ka tema ees taewas maksab. See on äraarwamata arm, mis meile waestele seega osaks an jaanud. Selle eest peame Jumalat südamest tänama, sellest ennast rõõmustama elades ja surres, ja oma terve eluaeg oma Jumala tahtmise järele elama.

Seks aidaku meid Jumal Isa, Poeg ja Püha Waim, kellele olgu au ja kiitus ja wägi igawesti igaweseks ajaks. Amen.

Paul nr. 381. Jeesus kutsub patusid.

Lõpuks:

Jumalateenistuse kord pühapäeval ja suurtel pühadel.

A. Kui lauarahvast ei ole.

I. Sissejuhatus.

1. Roguduse alguselaul. Siis loeb õpetaja ette
2. Sissejuhatus= sõnad pühast kirjast, ja lõpetab sõnadega: Au olgu Isale ja Pojale ja Püha Vaimule.
3. Rogudus: Kõnda kui algusest oli, nüüdki on, ja jääb igavesest ajast igavesti. Amen.
4. Õpetaja palub patu tunnistuse sõnu.
5. Rogudus ehk kirikukoor: Issand halasta, Kristus halasta, Issand halasta!
6. Õpetaja kuulutab pattude andeksandmist.
7. Rogudus: Amen.
8. Õpetaja: Au olgu Jumalale kõrges! Suurtel pühadel on pikem kiitusepalve. Kannatamise ajal: Tall, mis on ära tapetud, see on väärt võtma auustust, auu ja kiitust igavesti.
9. Rogudus laulab: Au, kiitus olgu igavest, 1. s., kannatamise ajal üht kannatamiselaulu.

II. Sõna kuulutus.

10. Õpetaja: Issand olgu teiega.
11. Rogudus: Ja sinu vaimuga.
12. Õpetaja: teeb palvet enne kirjatunnistuse lugemist.
13. Rogudus: Amen, Amen.
14. Õpetaja: loeb ewangeeliumi ehk epistli ette.
15. Rogudus: wastab kolm korda Halleluja! (kiitke Issandat).
16. Õpetaja: loeb usutunnistuse sõnad, rogudus finnitab see pääle: Amen, Amen, Amen.
17. Rogudus: laulab päälaulu enne jutlust.
18. Õpetaja: terwitab apostliku terwitusega kantslilt kogudust ja teeb jutlust.
19. Rogudus: laulab ühe laulusalmi (kantsli-salm).
20. Kirikupalwe pärast jutlust, mida aga ka altari ees pärast poole mõis paluda; mahakuulutused, eestpalwed, tänupalwed. Meie Issa. Terwitussõna lõpuks pühast kirjast.

III. Lõpetus: tänu kuulutatud armu eest.

21. Roguduse laul.
22. Õpetaja, kes jälle altari ette astunud: Issanda nimi olgu kiidetud ja auustatud!
23. Rogudus: Igavesest ajast igavesti.
24. Õpetaja: teeb tänupalwet sõnakuulutuse eest.
25. Rogudus wastab: Amen.

26. Spetaja: Issand õnnistagu sind j. n. e.
27. Rogudus: Amen, Amen, Amen.
28. Roguduse lõpulaul.

B. Kui lauarahvast on ja pihfikord jumalateenistusega ühte langeb.

I. Sissejuhatus pihtiga.

1. Pihiti laul: 2—3. nagu muus jumalateenistuses!
4. Spetaja peab pihtimanitsuse ja lõpetab selle patunnistuse sõnadega.
5. Spetaja pihitüsimus: Dns see teie kõikide tõsine tunnistus j. n. e. Lauarahvas vastab: Jah!
6. Spetaja kuulutab pattude andeksandmist, mispääle jumalateenistus korralikul viisil edasi läheb. 7—9.

II. Sõna kuulutus.

Nagu 10—20. muus jumalateenistuses.

III. Armulaua kord.

21. Rogudus laulab ühe püha õhtusöömaaja laulu.
22. Spetaja: Issand olgu teiega.
23. Rogudus: Ja sinu wainuga.
24. Spetaja: Tõstke südamed Issanda poole.
25. Rogudus: Meie tõstame südamed Issanda poole.
26. Spetaja: Tänage Issandat oma Jumalat.
27. Rogudus: See on õige ja kohus.
28. Spetaja palub suurt tänupalwet.
29. Rogudus: Püha, püha, püha on meie Jumal, Issand Seebaot. Taewas ja maa on täis tema auu! (Hosianna kõrges! Kõidetud olgu, kes tuleb Issanda nimel! Hosianna kõrges!).
30. Spetaja palub: Meie Issa, mille pääle Rogudus vastab: Amen.
31. Spetaja loeb leiva ja wiina pühitsemise sõnad, ja lõpetab: Issanda rahu olgu teie kõikidega ¹⁾.
32. Spetaja hakkab armulauda väljajagama ja Rogudus laulab: Oh Jumala Tall, kes maailma patud kannab, halasta meie pääle, :;, Oh Jumala Tall, kes maailma patud kannad, anna meile oma rahu!

IV. Lõpetus: tänu Jumala juure armu eest.

33. Spetaja: Tänage Issandat, sest tema on hää! Halleluuja!
34. Rogudus: Ja tema heldus kestab igawesti! Halleluuja!
35. Spetaja teeb wiimast tänupalwet.
36. Rogudus: Amen.
37. Spetaja: õnnistab kogudust.
38. Rogudus: Amen, Amen, Amen.

¹⁾ Uue jumalateenistuse käsiraamatu järele võivad sakramendi pühitsemissõnad (31) enne loetud saada, ja siis tuleb Meie Issa (30).

Tallinna Eesti
Muuseumi Ühingu
raamatukogu inv. № 1575

A. Sööti

— Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus —

Tartus, Aleksandri nui. № 5,

soovitab igasuguseid waimuliku, teaduslise ja ilukirjanduslise jfuga raamatuid nii liht kui ka iluöites.

Kirjutusmaterjalina on saada: Kooli heftifid, taskuraamatuid, tsekiraamatuid, kirjutuse ja postpaberit, kirja ümbrikka, pliiatsfid, sulgi, tinti ja palju muud.

A. Sööti trükikoda

walmistab Eesti, Wene ja Saksa keeles igasuguseid trükitööfid, olgu liht- ehk kunst- trükis, kfishede ehk toonitrükiga.

— Ebb häduse, rutulise walmistamise ja hoolsa talituse pääle pandakse suurt rõhku.

Mitmesuguste wallawalitfufe, kohtude ja äriliste trükitööde kõrwal on igal ajal walmis ladust ka saada: Laulatuse laululehti, ristimise laululehti, matuse laululehti j. n. e.